

ตำนานสิงหนวัติภูมิรณบับสอบค้น

301

3ค

301

13ค

9.9

10.4/3

ตำนานสิงหนวัติกุมาร
ฉบับสอบค้น
ของ
มานิต วัลสีโกตม

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์
สำนักนายกรัฐมนตรี
จัดพิมพ์พิเศษแพร่
พ.ศ. ๒๕๑๒

159,301
16473 0
12.9

159,301 16473 0 12.9

LOC04295

นายสัญญา อรรถศักดิ์

นายกฤษฎมนตรี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	(ก)
นำเรื่อง	๑
เป็นกันตรึมกับศกขุณทศกรร	๖
ศกขุณทศกรร	๘
ประวัติของแห่งราชวงศ์จีน กับศึกประวัติโทดฤาจีน	๑๕
พุทธศักราช มหาศักราช	๑๑
ศักราชกับเกณฑ์เพียบ	๑๒
เกณฑ์เพียบกับเกณฑ์เพียบ	๑๓
คำนวณใบรวมศักราช	๑๔
ประวัติโทดฤาจีนโดยอรรถ	๑๖
ว่าด้วยการศกขุณทศกรร	๑๗
บัญชีรายชื่อ	๑๘
บัญชีรายชื่อ	๑๙
บัญชีรายชื่อ	๒๐
บัญชีรายชื่อ	๒๑
บัญชีรายชื่อ	๒๒
บัญชีรายชื่อ	๒๓
บัญชีรายชื่อ	๒๔
บัญชีรายชื่อ	๒๕
บัญชีรายชื่อ	๒๖
บัญชีรายชื่อ	๒๗
บัญชีรายชื่อ	๒๘
บัญชีรายชื่อ	๒๙
บัญชีรายชื่อ	๓๐
บัญชีรายชื่อ	๓๑
บัญชีรายชื่อ	๓๒
บัญชีรายชื่อ	๓๓
บัญชีรายชื่อ	๓๔
บัญชีรายชื่อ	๓๕
บัญชีรายชื่อ	๓๖
บัญชีรายชื่อ	๓๗
บัญชีรายชื่อ	๓๘
บัญชีรายชื่อ	๓๙
บัญชีรายชื่อ	๔๐
บัญชีรายชื่อ	๔๑
บัญชีรายชื่อ	๔๒
บัญชีรายชื่อ	๔๓
บัญชีรายชื่อ	๔๔
บัญชีรายชื่อ	๔๕
บัญชีรายชื่อ	๔๖
บัญชีรายชื่อ	๔๗
บัญชีรายชื่อ	๔๘
บัญชีรายชื่อ	๔๙
บัญชีรายชื่อ	๕๐
บัญชีรายชื่อ	๕๑
บัญชีรายชื่อ	๕๒
บัญชีรายชื่อ	๕๓
บัญชีรายชื่อ	๕๔
บัญชีรายชื่อ	๕๕
บัญชีรายชื่อ	๕๖
บัญชีรายชื่อ	๕๗
บัญชีรายชื่อ	๕๘
บัญชีรายชื่อ	๕๙
บัญชีรายชื่อ	๖๐
บัญชีรายชื่อ	๖๑
บัญชีรายชื่อ	๖๒
บัญชีรายชื่อ	๖๓
บัญชีรายชื่อ	๖๔
บัญชีรายชื่อ	๖๕
บัญชีรายชื่อ	๖๖
บัญชีรายชื่อ	๖๗
บัญชีรายชื่อ	๖๘
บัญชีรายชื่อ	๖๙
บัญชีรายชื่อ	๗๐
บัญชีรายชื่อ	๗๑
บัญชีรายชื่อ	๗๒
บัญชีรายชื่อ	๗๓
บัญชีรายชื่อ	๗๔
บัญชีรายชื่อ	๗๕
บัญชีรายชื่อ	๗๖
บัญชีรายชื่อ	๗๗
บัญชีรายชื่อ	๗๘
บัญชีรายชื่อ	๗๙
บัญชีรายชื่อ	๘๐
บัญชีรายชื่อ	๘๑
บัญชีรายชื่อ	๘๒
บัญชีรายชื่อ	๘๓
บัญชีรายชื่อ	๘๔
บัญชีรายชื่อ	๘๕
บัญชีรายชื่อ	๘๖
บัญชีรายชื่อ	๘๗
บัญชีรายชื่อ	๘๘
บัญชีรายชื่อ	๘๙
บัญชีรายชื่อ	๙๐
บัญชีรายชื่อ	๙๑
บัญชีรายชื่อ	๙๒
บัญชีรายชื่อ	๙๓
บัญชีรายชื่อ	๙๔
บัญชีรายชื่อ	๙๕
บัญชีรายชื่อ	๙๖
บัญชีรายชื่อ	๙๗
บัญชีรายชื่อ	๙๘
บัญชีรายชื่อ	๙๙
บัญชีรายชื่อ	๑๐๐

คำนำ

ตำราหนังสือทศกัณฐการ เป็นเรื่องหนึ่งที่มีอยู่ในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๔ ซึ่งกรมศิลปากร ได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นเรื่องว่า ถึงทศกัณฐการโอรสพระเจ้านครบาล แห่งกรุงไทยเทศ คือเมืองราชคฤห์นครหลวง และสืบเชื้อสายมาจากไทเมือง เสด็จออกจากเมืองราชคฤห์มาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ จนถึงโคธัมมกัโงง ถึงแก้วนังซึ่งแต่เดิมเรียกว่า เมืองสุวรรณโคณฑา เป็นเมืองร้างมาแต่เก่าก่อน ในอันนั้นเป็นที่อยู่ของชาวเผ่าหนึ่ง มีปู่เจ้าลาวจกเป็นหัวหน้า เจ้าทศกัณฐการได้สร้างเมืองลง ณ แก่งกัณท์ เรียกว่า เมืองนาคทมิฬซึ่งทศกัณฐการ แล้วต่อมาเปลี่ยนชื่อเมือง โยนกนครราชธานีชื่อปุริศรั้งซึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงนำเข้าไป เพราะเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินและราชบุตรไปกินปลาคะเทือนเผือก พระราชชนพลเมืองที่ถ้ำมีชีวิตอยู่จึงพร้อมกันสร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ ในที่ถ้ำแห่งหนึ่งเรียกชื่อว่า เวียงปัทมมา แล้วตั้งชื่อถ้ำนั้นว่าถ้ำปัทมมา มีชื่อเมืองสุวรรณเป็นบ้านผู้ปกครองบ้านเมือง เรียกว่า "ขุน" ขุนผู้ครองเมืองนี้เมื่อสวสีวิวัฒก็ประชุมศักดิ์เอื้อกันใหม่ต่อไป ไม่มีการสืบต่อเชื้อสายกัน เป็นการปกครองอย่างระบอบประชาธิปไตย

ในตำราหนังสือทศกัณฐการมีกล่าวถึงศักราชแปลก ๆ ๓ ชื่อ คือ ไบราวศักราช ทศศักราช และคตศักราช นายปรีชา ศรีธวัช และนายอนันต์ วิถีโลกม มีความสนใจในศักราชทั้ง ๓ นี้ จึงทำการสอบค้นให้ความรู้พอแก่กันว่า

ไบราวศักราชมีเกณฑ์ก่อนกว่าพุทธศักราช ๔๐๓ ปี

ทศศักราชมีเกณฑ์ก่อนกว่าพุทธศักราช ๕๖๐ ปี

คตศักราชมีเกณฑ์ก่อนกว่าพุทธศักราช ๑๑๘๑ ปี และเป็นศักราชที่เวียดกันทุกวันนี้ว่า

จุลศักราช

นายปรีชา ศรีธวัช จึงนำเอาศักราชที่สอบค้นพบนี้ไปเขียนเป็นเรื่อง "ศักราชโบราณเรื่องแสน" ลงพิมพ์ในวารสารศิลปการปีที่ ๑ เล่ม ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ส่วนนายอนันต์ วิถีโลกม เนื่องด้วยมีความรู้ทางโบราณคดีเกี่ยวกับบ้านเมืองตลอดจนถึงก่อสร้างโบราณ และสนใจสอบสวนเอกสารตำนานเก่า ๆ เพื่อจักทราบประวัติของสถานที่โบราณนั้น ๆ จึงสอบค้นตำนานถึงทศกัณฐการสืบมา แล้วเขียนคำอธิบายประกอบเพื่อความเดิมเป็นข้อ ๆ เท่าที่สามารถสอบสวนได้ เป็นความรู้เบื้องต้น เป็นเรื่อง ตำราหนังสือทศกัณฐการฉบับสอบค้น ลงพิมพ์ในกิตติยสารศิลปการระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๘๘ หนังสือเรื่องนี้ นายณัฏฐ์ กระแสสินธุ์ เสนอในการคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ เห็นเป็นประโยชน์หลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี จึงว่าความเสนอที่ประชุมคณะกรรมการ ฯ ขออนุมัติจัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือและวิพากษ์ในการจัดเป็นรูปเล่มกับตรวจใบพิสูจน์ (ปฐุ) แต่ขณะหนังสือเรื่องนี้อยู่ในระหว่างการตรวจใบพิสูจน์ นายณัฏฐ์ กระแสสินธุ์ ได้ถึงแก่กรรม

(๒)

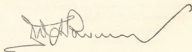
นายประมุต สุตะบุตร ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ จึงเรียนมา
ดำเนินการจัดพิมพ์ต่อไป

พิจารณาถึงหมวดวิธานฉบับสอบค้น เริ่มเรื่องด้วยถ้อยแถลงถึงศักราชต่างๆ ที่มีใช้ใน
ประเทศไทย โดยเฉพาะศักราชที่ใช้ชื่อแผ่นดินกำหนดเป็นเวลานับปีว่า เรื่อยกันโดยทั่วไปว่า ศักราช
ไทย - จีนนั้น (ในหนังสือฉบับสอบค้นเรียกศักราชไทยเดิม) ได้อธิบายให้ทราบถึง มูลเหตุการใช้
เลขประจำศักราชของศักราชที่แตกต่างกัน ๕ ปี ระหว่างทางภาคเหนือกับภาคใต้ มีนัยเป็นอย่างไร นับ
ว่าได้ช่วยคลี่คลายปัญหาที่ค้างอยู่ในกรณีชื่ออธิบายเรื่องศักราชของสมเด็จพระพุทธเจ้า
ให้กระจ่างขึ้น ถัดมาได้กล่าวถึงประวัติชาติไทยในประเทศจีนก่อนๆ เพื่อให้ทราบถึงต้นตระกูลไทย
เมืองซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองแคว้นนั้นเจ้า เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๔ แล้วจึงอธิบายเรื่องชื่อให้เห็น
ว่า สิงหนวัติการ หรือพระยาสิงหนวัติราช เป็นโอรสของพระเจ้าขุนเมือ หรือชินแก้ว กษัตริย์
เชื้อสายตระกูลไทยเมือง ซึ่งครองนครแคว้นเป็นราชธานีของแคว้นนั้นเจ้า (ผาโยหรือเงาะ) เมื่อ พ.ศ.
๔๒๔-๔๔๖ จึงแสดงให้เห็นถึงกษัตริย์การเรียกพระมหากษัตริย์ผู้เป็นธรรมราชา ว่าพระพุทธเจ้า มีมา
แต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๖ แล้ว หนึ่งสี่อันควรเป็นผู้จัดการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีให้เรื่องหนึ่ง

คณะกรรมการฯ ขอขอบคุณนายนิล วิถีโกศล ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการฯ ด้วยผู้หนึ่ง
ที่อนุญาตให้ตีพิมพ์ตำนานสิงหนวัติการฉบับสอบค้น จำนวนหนึ่งเพื่อเผยแพร่ ขอขอบคุณนายธัม
นิธชาตบุตร กรรมการฯ อีกท่านหนึ่งที่ถือเอาภาระบำเหน็จเรื่องประกอบเพื่อสะดวกในการแก้ไข
ในเนื้อเรื่อง และขอขอบคุณนายประมุต สุตะบุตร ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการฯ ที่เป็นธุระ
จัดพิมพ์หนังสือเรื่องนี้อย่างเรียบร้อย

คณะกรรมการฯ ไม่อาจเว้นขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งแก่ คณะรัฐบาลที่ได้กรุณาอนุมัติ
งบประมาณการจัดพิมพ์หนังสือตำนานสิงหนวัติการฉบับสอบค้น เพื่อให้เป็นหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี ของชาติสำหรับให้นักศึกษาประชาชน ผู้สนใจให้ศึกษา
ความรู้เรื่องราวของบ้านเมืองในอดีตกาล

หวังใจว่าตำนานสิงหนวัติการ ฉบับสอบค้นคงจะได้รับความสนใจวินิจฉัยจากท่านผู้อ่าน
ตามสมควรแก่วิสัยนักศึกษานักควา

(นายสุกิจ นิยมานาถมนตรี)

ประธานกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

ตุลาคม ๒๕๑๖

ตำนานสิงหนวัติการ ฉบับสอบค้น

ทำเรื่อง

ตำราประวัติศาสตร์รุ่นหนึ่งกล่าวไว้ ไทยเป็นชนเผ่ามอญ ไทยเริ่มเดิมทีมีภูมิลำเนาอยู่แถบภูเขาแอลไต (ฮเลอไต) ในประเทศมองโกเลีย แล้วอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ฐานแม่น้ำคงคาอยู่ในลุ่มแม่น้ำเหลือง (ฮวงโห) ประเทศจีน ต่อมาตำราประวัติศาสตร์อีกรุ่นหนึ่งกล่าวว่า ไทยเป็นสาขาหนึ่งของมนุษยชาติเผ่ามอญ เดิมทีตั้งอาศัยอยู่ในหมู่เกาะมลายู หมู่เกาะอินโดจีนตะวันตก ชนเผ่ามลายูที่นับว่าเจริญที่สุดในปัจจุบันนี้ ได้แยกไทยและญี่ปุ่น ญี่ปุ่นอพยพจากหมู่เกาะมลายูทางใต้ ขึ้นไปอยู่เกาะญี่ปุ่น ส่วนไทยอพยพขึ้นไปยังตามริมแม่น้ำเหลือง (ฮวงโห) และแม่น้ำฮวง (จี๋เก็ง) ในประเทศจีน มูลกำเนิดของชาติไทยจะจากหน่อลงมาได้ หรือจะจากใต้ขึ้นไปเหนือ เป็นเรื่องรวรในสมัยดึกดำบรรพ์ ประมาณเวลาคงไม่ใช่ออกว่า ๔๐๐๐ - ๕๐๐๐ ปี ตำราฝ่ายใดจะถูกจะผิด หรือถวอยร่วมกัน ให้เห็นจะกินเวลาอีกนานก็จึงจะทราบ เพราะสมัยเรื่องราวของไทยต้องแต่ที่เข้ามาอยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยทุกวันนี้ ส่วนมากเนื้อหาที่ยังหมักอยู่ในข้อสันนิษฐานแทบทั้งนั้น เนื่องจากเชื่อกันว่าไทยเป็นชาติไทยซึ่งชาติทั้งในเอเชีย และในซีกโลกแตกต่างกันไปหลายสิบชื่อจนเกือบไม่อาจทราบได้ว่า เป็นชนเชื้อชาติเดียวกัน จึงเป็นที่สนใจให้นักปราชญ์ทั้งชาว ไทยและชาวต่างประเทศ พยายามสอบสวนกันครีหาหลักฐานเพื่อหาความคิดเห็นเป็นความรู้เรื่อง ๆ มา หนังสือเรื่องไทยจีนฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้หยิบยกรวมความคิดเห็นเหล่านั้นมาไว้ในหลายตอน จึงขอคัดลอกเอามากล่าวในที่นี้บางตอนเพื่อเป็นแนวเบื้องต้นของเรื่องที่จะพรรณนาลงต่อไปข้างหน้า

๑. ศาสตราจารย์เคอร์ เรียนเคอกล่าวเอาไว้ว่า

“ไทยมีภูมิสำเนาเดิมอยู่ในรูปเขาระหว่างแคว้นเสฉวนและแคว้นซ่านซี (เซี่ยงไฮ้) เป็นพวกผสมจากชาติที่มาจากทางทิศเหนือของจีน แล้วมารวมกับชนชาติ ที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร เกิดเป็นชาติไทยขึ้น”

๒. หมอทองกวาว ว่า

“ไทยเป็นชนชาติที่มีจำนวนมากมาแต่ก่อนไปทั่วทั้งขวางและมีพงศาวดารตลอดมาขึ้นไปถึง”

๑. นายฮอดด์ฮอดด์ ว่า

“ชาติไทยนั้นไม่ใช่จะแผ่ออกไปตั้งแต่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปทางทิศตะวันออกจนจดทะเลเท่านั้น อันนับว่าเป็นส่วนสำคัญในจำนวนเขตเมือง ซึ่งเรื่อกวาม ๆ เยาว์ จีน ถือด้วยซ้ำ”

๔. นายพันศรีควาว่า

“ตั้งแต่นั้นมาอีวี่ (คือ ทางกรมแผนที่ออสเตรีย) ลงมาไว้เขตแดนสยาม และตั้งแต่อัสสัมเรื่อยไปทางตะวันออก กระทั่งถึงตังเกี๋ย อันเป็นดินแดนที่วัดระยะยาวได้ตั้ง ๖๐๐ ไมล์ ไม่ว่าจะวัดจากมุมทิศใดไปจดมุมทิศใดย่อมเป็นที่อยู่ของชนชาติใช้ภาษาไทยทั้งนั้น คนไทยที่เกิดในแดนนี้ แม้จะอยู่ห่างต่างถิ่นไกลกันในระยะตั้ง ๕๐๐ ไมล์ขึ้นไป ก็อาจพูดเข้าใจกันได้ นับแต่อาณาจักรไทยนำเจ้าเมืองมาปกครองกันมาแต่ครั้ง ๖๐๐ ปีเศษ เมื่อไทยจะกระจัดกระจายพลัดพรากไปอยู่ในที่ต่าง ๆ แห่งแดนที่กล่าวมานี้ ไม่ให้มีการติดต่อกันในทางการเมือง หรือในทางศาสนา ก็ยังพูดภาษาไทยเข้าใจกันได้”

๕. นายคงเขียนได้ นักปราชญ์พม่า ว่า

“ดินแดนทางฝั่งตะวันออกแห่งแม่น้ำอิรวดีและลัดขึ้นไป ย่อมตกอยู่ในอำนาจชาติไทยมาก่อนเป็นเวลานานแล้วจึงถึงสมัยพระเจ้าอนิรุทธแห่งกรุงกุมา”

พม่าสี่ร้อยไทย-จีน ได้รวมอธิบายถึงดินแดนที่ไทยอยู่ว่า

“ดินแดนของไทยที่ไทยอยู่ ซึ่งถ้าไม่แบ่งออกเป็นประเทศ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะด้วยการแบ่งกันกันในทางการเมือง ก็จะเป็นแผ่นดินจีนใหญ่เห็นเดียวเมื่อที่กว้างขวาง คือทางเหนือลัดเข้าไปในลุ่มน้ำโขงประเทศจีน ทางตะวันตกจดลุ่มน้ำพรหมบุตร ติดต่อกับเขตแดนอินเดีย ทั้ง ตั้งแต่แคว้นอัสสัมเรื่อยเข้าไปจนจรดเขตประเทศอินเดีย ทิศตะวันออกจดฝั่งทะเลทางประเทศตังเกี๋ยหรือญวนแนว ส่วนทิศใต้กินไปถึงแหลมมลายูหรืออ่าวจะพูดกันง่าย ๆ ดินแดนที่เป็นประเทศสยาม พม่า คองคาเรียแคว้นอัสสัม คองคาเรียของประเทศจีน ตังเกี๋ย ประเทศลาว และดินแดนตามแนวแม่น้ำโขงฝั่งซ้าย เหล่านี้ย่อมเป็นที่อยู่ของไทยเป็นส่วนมากกว่าชาติอื่น”

และสรุปข้อต่าง ๆ ที่เรื่อกชาวไทยว่า

“ที่เรื่อกว่า ลาว นั้น ทางสันนิษฐานว่าถิ่นจะเรื่อกตามชื่อของชาติไทยสมัยโบราณเมื่อสามพันกว่าปีมาแล้ว เพราะปรากฏว่าในสมัยนั้นมีชนชาติไทยพวกหนึ่งเรื่อกว่า อีลลาวบ้าง พยัอลาวบ้าง เลี้ยวบ้าง และอื่นๆ อีกหลายชื่อ ซึ่งล้วนเป็นชื่อจีนเรื่อกทั้งสิ้น แต่ในชาติไทยเองเขาจะเรื่อกว่าละโว้เราทราบไม่ได้ ทราบได้แต่ว่าชาติอียัลลาวนี้มีถิ่นกำเนิดอยู่ในแคว้นแสลง ลูปล (โอบัก) หรี่ลุด (อันลุด) และเรื่อกชี ปรากฏในตำนานของจีนว่า เมื่อในราว พ.ศ. ๖๐๐ หรือเกือบสองพันปีมานี้ พวกอียัลลาวถูกจีนรุกรานได้พากันอพยพลงมาใต้ทางดินแดนตังเกี๋ยและต่อมา ก็ปรากฏว่าได้อพยพลงมาอีกสองคราว บางทีกล่าว ลาว นั้นจะมาจากชื่อโบราณของไทยเดิม คงเหลือ

สืบมาก็เป็นได้ ตั้งแต่ไทยทางหลวงพระบางตลอดจนไทยชาวนครจำปาศักดิ์เรียกพวกไทยชาวว่าลาวเดิม แต่โดยเหตุที่คำว่า ลาว นี้ มีเหตุปุบะจวนขึ้นเพราะต้องไปพ้องเข้ากับชื่อของชาติฮัว หรือ ละว้า เจ้าของดินในแหลมอินโดจีนมาแต่เดิม ซึ่งสมเด็จพระมหาพรตเจ้าราชานุภาพทรงว่า คำว่า ลาว นั้นเพี้ยนไปจากคำว่าละว้า คำว่าลาวจึงเป็นที่รังเกียจแก่ชนชาวไทยทางเหนือ ไม่ยอมรับว่าตนเป็นลาว และถือว่าตนเป็นไทยเสมอ เพราะถ้าคำว่า ลาว หมายถึงเชื้อชาติไทยเดิมก็ไม่สู้กระไรนัก แต่ถ้าหมายความว่าเชื้อชาติละว้าก็ยิ่งอับอาย ซึ่งความหมายน่าจะเลื่อนมาเป็นคำนี้ อย่างที่สมเด็จพระองค์นั้นกล่าวไว้ มากกว่าจะเป็นเชื้อชาติไทยเดิมก็ควรจะเป็นที่รังเกียจไม่กล้าใช้เลย ที่เราเคยเรียกว่า ลาว ที่แท้ก็คือ ไทยที่ร่วมบรรพบุรุษเดียวกับกัมพูชา หากจึงเป็นลาวชาวลาวบ้างก็ผิดอันที่จริงมีผู้หลงเรียกเหยียดกันอยู่”

จากข้อความข้างบนนี้ย่อมได้ความรู้ถึงอาณาบริเวณที่ชาว ไทยเคยอยู่เป็นภูมิภาคตลอดจนชื่อสถานที่เรียกขานมาแต่ครั้งโบราณด้วย

ในทางประวัติศาสตร์ถือว่าจากบริเวณลุ่มแม่น้ำกลอง (ฮวงโห) และลุ่มแม่น้ำฮวง (จี๋ตง) ในประเทศจีน ไทยหรืออ้ายลาว ส่วนหนึ่งได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้เรื่อย ๆ จนเข้ามาอยู่ในดินแดนแหลมทอง อันขอบเขตของแหลมทองนี้ในหนังสือสยามกับสุวรรณภูมิของนายว้า เป็นดินแดนที่สามารถจะขีดเส้นตรงจากพรมแดนญวนหน (ญวนเก่า) ลงไปจนถึงปลายแหลมมลายู และขีดเส้นเนื่องจากแม่น้ำพรหมบุตรไปจนถึงปากแม่น้ำโขง ในดินแดนแถบนี้ประวัติศาสตร์อนุมาณว่า ระยะเวลาที่ไทยได้เข้ามาอยู่เป็นเวลาระหว่างก่อนพุทธกาล ๕๐ ปี ถึงพุทธศตวรรษที่ ๕ ถือว่า ไทยพวกหนึ่ง แยกย้าย ไปทางทิศตะวันตก ไปอยู่แถบบริเวณลุ่มน้ำอิรวดี และลุ่มน้ำคง ได้นามเรียกว่า ไทยใหญ่ หรือเงี้ยว พวกหนึ่งย้ายไปทางทิศตะวันออก ไปอยู่แถบบริเวณลุ่มน้ำแดงน้ำโขงได้นามเรียกว่า ลาวหรือญวน อีกพวกหนึ่งยังลงมาลุ่มน้ำโขงลงมาได้นามเรียกว่าไทน้อย เป็นบรรพบุรุษของไทลุ่มแม่น้ำ ปิง วัง ยม น่าน แม่กลอง ท่าจีน เจ้าพระยา ลพบุรี และป่าสัก เป็นต้น คือพวกเราชาวไทยปัจจุบันนี้ แต่ไทน้อยพวกนี้ นักประวัติศาสตร์ถือว่าแต่บรรพบุรุษดั้งเดิมเป็นใหญ่ปกครองดินแดนลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘ เท่านั้น เพราะก่อนนั้นก็เข้าไปแผ่นดินจีนมีชนเผ่ามาอยู่-เขมร ปกครองเป็นใหญ่อยู่ ทำไม ไทน้อยบรรพบุรุษของเราจึงมาทอดร่างตัวชาติ ประเทศในแผ่นดินลุ่มแม่น้ำทั้ง๔-๕ สายนี้เข้ากัน ก็เพราะเหตุนี้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๕ มาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ก็เข้าไปได้ ๑๐๐๐ ปีเศษ ท่านมีต้องเป็นไพร่บ้านไพร่เมืองของลัทธิศาสนาอื่นหรือ เป็นเชื้อพันธุ์คนละคนมา ตั้งแต่การศึกษาความรู้วิชาโบราณคดี จึงได้พยายามศึกษาค้นคว้าทั้งทางวัตถุและเอกสารตลอดจนภูมิประเทศบ้านเมือง ในที่สุดได้พบหลักฐานเรื่องราวว่าเชื่อว่าชาติไทยได้เข้ามาปกครองเป็นใหญ่อยู่ในแผ่นดินส่วนนี้แล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๐๐๐ ปี จึงได้เรียบเรียงส่วนหนึ่งของเรื่องราวอันอยู่ในระยะเวลา ๑๔๐๐ ปีขึ้นสู่การวินิจฉัยคือ เรื่องตำนานซึ่งแผนใน

หนังสือพุทธราชนิพนธ์ฉบับพุทธบูชา พ.ศ. ๒๕๐๐ ปักนี้เป็นเวลาอันสมควรที่จะเสนอเรื่องราวในระยะเวลา ๒๐๐๐ ปีเพื่อวินิจฉัยต่อไป เรื่องนี้เป็นตำนานเก่าแก่ของชาติไทยในมหามงคล เมื่อว่าตำนานสิงหนาทิกุมาร อยู่ในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๓ พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๕ ตำนานสิงหนาทิกุมารเป็นเรื่องที่อ่านอย่างพิสดาร ย่อมจะรู้สึกว่ามีอย่าง ๑ ขวนขวายเสียรื้อรื้อดูแล้ว เห็นจะเป็นเพราะคัดลอกจากพงศาวดารอันเก่าแก่เป็นทอด ๆ อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งต้นฉบับดั้งเดิมเป็นโบราณหรือสมุดข่อยคงจะชำรุดหายไปบ้าง พลัดผูกพลัดหน้ากันบ้าง รวบรวมได้เข้าไว้ก็เก็บรักษาไว้เท่านั้น แต่ทว่าถ้าพยายามตรวจสอบทุกวรรคทุกตอนจะได้เนื้อถ้อยกระตือรือร้นความขัดแย้งมาก ทั้งเนื้อเรื่องและกวีราชนิพนธ์อันฐานตำนานเมือง โดยผลพระศักราชนั้นกล่าวถึงการคิดและตั้งหลายครั้งหลายหนอ่านแล้วชวนเอะอะ ๆ เลื่อน ๆ ขอบกล แต่สิ่งเอะอะเลื่อนในเนื้อเรื่องอันมีนัยสำคัญจริงอันแสดงระยะเวลาที่ชนชาติไทยได้เข้ามาเป็นใหญ่อยู่ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันไว้ โดยเหตุที่ตำนานสิงหนาทิกุมารเป็นเรื่องเก่าแก่สำคัญยิ่งเรื่องหนึ่งเท่าที่ตรวจสอบมา จะหาเขียนมาเรียบเรียงอย่างตำนานเรื่องแสนที่คงทำมาแล้วก็จะห่อหุ้มความสำคัญในข้อเท็จจริงไม่จึงจัดตัวอย่างสอดคล้องกับข้อความของเดิมกับคำอธิบายคู่ควบกันไป เพื่อให้ท่านผู้สนใจวินิจฉัยจะได้เห็นกระจัดกระจายทุกวรรคทุกตอนของเรื่องรวมนั้น

ว่าด้วยศักราชไทยในมหามงคล

ในตำนานสิงหนาทิกุมารกล่าวถึงการคิดและตั้งศักราช ทั้งเรื่องชื่อแปลก ๆ อยู่หลายตอนจึงพยายามเพิ่มกล่าว ก็ให้มูลเหตุว่ามีการใช้ศักราชอยู่ในตำนานนั้น ๓ อย่าง คือ

๑. โบราณศักราช

๒. พุทธศักราช

๓. ตปศักราช

ตั้งข้อความที่จะยกมาแสดงต่อไปนี้

ข้อ ๑. ปราบกฎความในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๓ หน้า ๖๐

"ครั้นนั้นโบราณศักราชเก่าได้ ๑๔๗ ศักราชสมเด็จพระราชาธิบดีก็พร้อมกันมณฑลสืบเสาะเจ้าคิดเสียแล้ว และตั้งมณฑลศักราชไว้ตัวหนึ่งใหม่เป็นเมษิด เดือน ๕ เทีญณ"

ข้อ ๒. ปราบกฎความในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๓ หน้า ๑๐๐

"ท่านก็ตั้งศักราชอันพระราชาเจ้าตั้งไว้ได้ ๔๖๐ ศักราชนั้นเสียในเวลากลางคืน เดือน ๕ ออกคำ ๑ วันอาทิตย์ยามเช้า ก็ถึงรุ่ง แล้วตั้งศักราชใหม่ไว้ตัว ๑ ตาม รุ่งแล้ว เป็นตปศักราชตั้งปีใหม่ก็เกิด โศกนเม"

ศักราชที่ตั้งขึ้นตามความในข้อ ๒ นี้เรียกว่า ตปศักราช มีปรากฏในหนังสือเล่มที่กล่าวข้อ ระหว่างหน้า ๑๐ ถึงหน้า ๒๐๙ เริ่มตั้งแต่ "๑ ศักราชให้ไปจนถึง ๑๐๐๐ ศักราชนั้น" เนื้อความเป็นเรื่องตั้งเกล้าเจ้าจักรพรรดิสร้างเวียงพิบูลนครเจ็ดนาง คือเมืองเชียงแสน ไปจนถึงเชียงแสนตกเป็น

เมืองขึ้นของประเทศที่มีสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีบูรณองค์ สอนยุทธการแล้วสำคัญในตำแหน่งที่เกี่ยวกับ
นครนั้นอาทาทิ เช่นเป็นประมุขของท้องขุนเมงราช ป็นเสนาบดีภาพพลเป็นประเทศราชของหงมา เป็นต้น
ด้วยของคดียกการพระกับตัวเลขาของอุตการฯ ทั้งนี้แรกครั้ง ที่เรียกว่า ปักคัได (ได) ก็คือ
ปักคัอุค (ไทยฝ่ายเหนือ) ซึ่งตรงกับปักคัอุค (ไทยฝ่ายใต้) อันเป็นป็นแรกครั้งของอุตการฯ
และใช้เกณฑ์ ๑๑๑๑ บวกเป็นปักคัอุคการอย่างเดียวกันจึงชื่อแปไดว่า คติการฯ ในตำนาน-
สิงหนวัติการฯ ก็คือ อุตการฯ นั้นเอง แต่ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นว่า อุตการฯ นั้นเริ่มต้นใช้เมื่อ
รุ่งเจ้าวิสุทธิคัย ขึ้น ๑ ท่า เดือน ๕ ปักคัอุค พ.ศ. ๑๑๑๒

คติการฯ แปลว่า ศักการครั้งที่ ๑ โดยธรรมดาแล้วไซ้ ต่อมาจึงต้องมีศักการอีกอย่าง
หนึ่งอย่างใดใช้มาก่อน ซึ่งการเรียกว่า ศักการครั้งที่ ๒ หรืออุตการฯ ก็ความในข้อ ๒ ระบุว่าไว้ว่า
“ท่านปักคัการฯ อันพระยาเจ้าอุคคังไว้ได้ ๕๖๐ ตัว (=ปี) นั้นแล้ว” ศักการที่พระยา
เจ้าอุคคังไว้ขึ้นนั้นจะเป็นอันไปไม่ได้นอกจากอุตการฯ

ปัญหาเกิดขึ้นว่า อุตการฯมีใช้เมื่อใด พระยาเจ้าอุคคังไว้ได้ จะจะต้องมีศักการก่อนไม่พิจารณา
ความในข้อ ๑ ที่ว่า “ปักคัการฯแล้วตั้งมหาศักการไว้ด้วยหนึ่งในปี เมื่มีเดือน ๕ เพ็ญแล้ว”
ศักการนี้ใช้ในวันขึ้นสิบประจวบของกลางกลางปีที่ ๖๑ ระหว่าง หน้า ๖๓ ถึงหน้า ๘๖ เริ่มตั้งแต่เลข ๑ ตัว
ปีเมื่มีเดือนในรัชกาลพระยาเจ้าอุคคังไว้ได้ ๖๒๒ ตัว ปีแล้วในวันกลางพระองค์ขึ้นแล้วเกิด
ของคดียกการฯใหม่อีก ต่อมาจึงมีคำว่า “ศักการได้ ๕๐ ตัวแล้วเป็น” ใช้ในวันกลางพระองค์สวรรคต
ราชบุตรพระองค์หนึ่ง และนับด้วยศักการที่คิดต่อเป็นลำดับ ไปจนถึงหน้า ๘๔ ศักการที่ปรากฏเริ่มใช้ในวัน
กลางพระองค์สวรรคต ตรวจสอบแล้วเป็นศักการ หรือ อุตการฯ ซักตัวอย่างเช่นในหน้า ๘๒ ว่า
“ศักการ ๒๑๑ ตัวปักคัได้ เดือน ๔ แรม ๔ ค่ำ วันอาทิตย์ ยามรุ่งแล้ว คราวนั้นนางเพ็ญศมา
ได้ ๑๐ เดือนแล้ว นางก็ประสูติได้บุตรชายคนหนึ่ง เกิดมาวันวันเนื้อตัวอันกลมกล่อมตามใจได้ เมื่อ
คั้งถึงวันเสาร์แล้ว ครั้นวันอาทิตย์ก็พลอยรุ่งอันมีอุไรเป็นสีทองนั้น และเสนาอำมาตย์พราหมณ์
บุโรหิตก็มารับเอาแล้วมีบาอากรมกร เอนมิตอันงามเหมือนพราหมณ์มาเกิดนั้นจึงได้ชื่อว่า พราหม-
ณมารณ์แล้ว”

ศักการ ๒๑๑ ตัวปักคัได้ หากเอาเกณฑ์ที่อุตการฯก่อนว่าพุทธศัการ ๑๑๑๑ ปีมาบวกจะ
ได้ตรงกับพุทธศัการ ๑๔๖๔ ปีนี้เอง

ตามจดหมายเหตุโหรในวันขึ้นสิบประจวบของกลางกลางปีที่ ๘ ว่า

“ปีมะเถิง จ.ศ. ๒๑๑ (พ.ศ. ๑๘๖๔) วันพุธ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๖ เวลารุ่งแจ้ง เกิดพระ-
เจ้าพรหม ราชกัศวิธที่ ๔๑ เรืองแสง ซึ่งปาวามขอมท่าอแห่งมาอึงแดนพะเถิง”

ข้อความทั้ง ๒ แห่งนี้บอกวันเดือนปี ประสูติของพระเจ้าพรหม ว่ากัศวิธที่ ๔๑ พระองค์
ทั้ง ๔ เดือน ๔ ของฝ่ายเหนือ ตรงกับเดือน ๖ ของไทยฝ่ายใต้ และเริ่มนับว่าตรงกับหมอดวันแต่วันทาง
สุริยคติ คือ วันอาทิตย์กับวันพุธเท่านั้นที่กลางเขตอันกัน

ไม่ต้องการควรวาดคือ การใช้ปีนักษัตรกับศกของจุลศักราช ปีศักราชกับศกของไทยฝ่ายเหนือและใต้
มีดังนี้

ไทยฝ่ายเหนือ		ไทยฝ่ายใต้	
ปี	ศก	ปี	ศก
ไว้	กาบ	ชวด	เอก
เนา	คัษ	ฉลู	โท
อ	ระวาอ	ขาส	ตรี
เนา	เมิง	เถาะ	จัตวา
อ	เมิก	มะโรง	เบญจ
ไว้	คัค	มะเส็ง	ฉบ
ชจัว	คค	มะเมีย	กปิต
เมค	ฉวง	มะแม	อัฐ
คัม	ศำ	วอก	นพ
เนา	กา	ระกา	อัมฤทธิ
เมค		จอ	
ไว้		กุน	

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายวิธีใช้ปีกับศกไว้ใน
สมุดสำหรับสอบศักราช ว่า

“ไทยข้างใต้เอาปีไว้หน้า เอาศกไว้หลัง เช่นว่า ปีชวดโทศก เป็นต้น แต่ข้างไทยเหนือเอา
ศกไว้หน้า เอาปีไว้หลัง เช่นว่า กาบไว้ และว่าศกตามวิธีไทยเหนือเหนือกว่าไทยใต้อยู่ ๕ ปี
ออกตัวอย่างค้ง ปีเถาะศกปีศก จุลศักราช ๑๒๑๘ ข้างเหนือเหนือกว่า ปีเถาะโทศก (คัมเนา) ส่วน
ปี ๑๒ นักษัตร และศกเลขในจุลศักราชไม่ตรงกันไม่กล่าวแต่อย่างนี้”

เพราะเหตุใดจึงใช้เลขศกก่อนกว่ากัน ๕ ปี สมเด็จพระฯ หาได้ทรงอธิบายไว้ไม่ จึงเป็นที่สงสัย
อยู่จนทุกวันนี้ คิดคือศักราชหรือจุลศักราชแรกตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธ พ.ศ. ๑๑๖๒ ไทยฝ่ายใต้ใช้ พ.ศ. ๑ ปี
ขุนเอกศก ฝ่ายเหนือใช้ พ.ศ. ๑ ปีคัคไว้ ปีคัคไว้ คือปีขุนเอกศก ทำให้จึงใช้เลขศก ซึ่งหมายถึง ๖ ไม่ใช่
เอกศก ซึ่งหมายถึง ๑ อย่างไทยใต้ได้ตรวจสอบแล้วเห็นจะเป็นคำขอเหตุผลคงต่อไป

ข้อมทราบกันเป็นส่วนมากในด้านการศึกษาทางประวัติศาสตร์โบราณคดีว่า ไทยฝ่ายเหนือ
แต่เดิมมาเรียกใช้ปีศักราชที่ใช้อยู่ในประเทศจีน ซึ่งมีประวัติว่า เริ่มตั้งขึ้นในปีที่ ๖๑ แห่งรัชกาลพระเจ้า

ยิ่งดี เป็นเวลาก่อน พระพุทธศักราช ๒๐๕๔ ปี ที่พระราชทานจำนวนนี้ ตามข้อบันทึกเริ่มต้นไว้
 ชาว (จีน) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (นี้) และนับเดือนฮ้างเป็นเดือนเลข บรรดาต้นปีในเดือนสิบ—
 สอง คิดสิบสองล้านครึ่ง (คือ ๑๒ ปี) เป็นรอบน้อย ๑ รอบและ ๔ รอบสิบสองล้านครึ่ง (คือ ๖๐ ปี)
 เป็นรอบใหญ่ ๑ รอบ ในหนังสือพงศาวดารไทยใหญ่ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวริย-
 ทัศพงศ์ เรื่องรอบน้อยว่า จุลจักร และรอบใหญ่ว่า มหาจักร เพื่อความสะดวกแก่การจดจำจึงขอ
 นำมาใช้ในหนังสือนี้ ทุก ๆ รอบของจุลจักรว่ามีหก คือ เสก (กบ) โท (คัณ) ศรี (วราษ) เป็น
 สำคัญไปจนถึงฤทธิ (กา) ครบ ๑๐ เสก ประจำตัวกับปีนักษัตร เพื่อให้รู้ว่าเป็นนักษัตรใดอยู่ในจุลจักร
 หรือมหาจักรรอบที่เท่าใด เดิมชนชาติไทย จีน และจีน ใช้ศักราชอย่างจุลจักร มหาจักรร่วมกันมา
 ทั้งตรงกับพุทธศักราชอย่างที่ใช้ในประเทศอื่นเพื่อสะดวกอันนี้ไม่ได้นับด้วยข้อขึ้นนักษัตรเหมือน
 อย่างไทยและจีน มีชื่อเรียกเฉพาะตั้งแต่ ๑ ตลอดไปจนครบ ๖๐ ปีที่หนึ่ง ศักราชอย่างจุลจักร
 มหาจักรเมื่อถูกกล่าวพุทธศักราช ๒๐๕๔ ปี จำนวนมาถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ มีเข้ามาได้ ๔๔๕ ปี คิดเพียง
 พ.ศ. ๑๖๐๕ ศักราชอย่างจุลจักร มหาจักรเข้ามาได้ $(๒๐๕๔ + ๑๑๑๒ =)$ ๓๑๖๖ ปี ซึ่งคิดเป็นจุลจักรจะได้
 ได้ $(๓๑๖๖ \div ๑๒ =)$ ๒๖๓ รอบ ครบกับปีนักษัตรจำนวน ๓๑๖๖ ปี คิดเป็นรอบหก คือนับตั้งแต่ เสก
 ถึงสิมฤทธิเป็น ๑ รอบ จะได้ $(๓๑๖๖ \div ๑๐ =)$ ๓๑๖ รอบ กับเศษ ๖ เสก ๖ คือ เสก นั้นเอง และนับ
 เป็นอันได้ผลแล้วว่า แม้ไทยเคยจะเปลี่ยนการใช้ศักราชเป็นอย่างจุลจักร แต่ก็ยังคงรักษารูปแบบ
 จำนวนเป็นล้านครึ่งแบบจุลจักรมาจนทุกวันนี้.

ศักราชไทยเดิม

จากผลการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีและศิลปวัตถุในดินแดนประเทศจีน นาย วอลแฟรม
 อี. เบอฮาร์ด (Mr. Wolfram E. Berhard) กล่าวไว้ในหนังสือ A History of China ว่า ชาชาติที่มีนาม
 เรียกว่า จีน นั้นแห่งชนบทกำเนิดเป็นชาติจีนเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๔ มี กษัตริย์เป็นประมุข
 องค์แรก คือ พระเจ้าเซี่ยฮั่นตี้ (พ.ศ. ๑๒๑-๑๓๑) และในระยะเวลาอื่น ๆ นั้นจีนไม่มีชน
 โกลรตระกูลต่าง ๆ เมื่อได้ความอย่างนี้ทำให้เกิดสมมุติว่า พระเจ้าเซี่ยตี้ ซึ่งได้กำเนิดวิธีการใช้ศักราช
 แบบจุลจักรมาแต่จีนในดินแดนประเทศจีนเมื่อก่อนพุทธกาลนั้น ถ้าไม่ใช่ชนชาติจีน แล้วจะเป็น
 ชนชาติใด ท่านประกาศวิธีได้ภาพที่เร้าค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทยจากหลักฐานเอกสารแล้วเขียนบันทึก
 เรื่อง ประวัติไทยๆจีน แลแพร่พิพม์ในหนังสือวารสารศิลปการ พ.ศ. ๒๔๕๔ ว่าพระเจ้าเซี่ยตี้ เป็น
 กษัตริย์ชาติไทย มีนามว่า พ่อขุนอ้ายเหลือง เพื่อสะดวกแก่การศึกษา จึงขอมีราชนามกษัตริย์องค์
 สำคัญ ๆ แห่งราชวงศ์ ซึ่งมีในหนังสือราชประวัติของแห่งราชวงศ์จีน (ของนายกิม กุ๊ตริ) กับบันทึก
 เรื่องประวัติไทยๆจีน (ของท่านประกาศวิธี) มาเทียบไว้พิจารณาด้วยดังนี้

ราชประวัติย่อแห่งราชวงศ์ฉิน
ลำดับที่ ราชวงศ์โห้ว

๑. พระเจ้าโหว่

บันทึกย่อประวัติโหว่
วงศ์พระเจ้าหว

= พ่อขุนโหวทว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๒๕๐๐ ปี
วงศ์พ่อขุนโหว

๒. พระเจ้าโหว

= พ่อขุนโหว

วงศ์ขุนหลวง

๓. พระเจ้าโหว

= ขุนหลวงโหวทว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๒๕๕๕ ปี

๔. พระเจ้าโหว

= พระเจ้าโหวทว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๒๕๕๕ ปี

๕. พระเจ้าโหว

= พ่อขุนโหวทว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๕๕๕๕ ปี

๖. พระเจ้าโหว

๗. พระเจ้าโหว (โหวทว
พระเจ้าโหว)

= พ่อขุนโหวทว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๕๕๕๕ ปี

๘. พระเจ้าโหว (โหวทว
ไปตั้งอยู่ที่อ่าว)

= พ่อขุนโหวทว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๕๕๕๕ ปี

ลำดับที่ ราชวงศ์โหว

วงศ์โหว

๑. พระเจ้าโหว

= พ่อขุนโหว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๕๕๕๕ ปี
มีพ่อเมืองครอบครองรวม ๕๕ คน

ราชวงศ์โหวทว

รวม ๕๕ คน

ราชวงศ์โหว

วงศ์โหว

๑. พระเจ้าโหว

= พ่อขุนโหวทว ครอบครองก่อนพุทธกาล ๕๕๕๕ ปี

ราชวงศ์โหวทว

รวม ๕๕ คน ๆ ที่ ๕๕ มีนามว่า

พระเจ้าโหว

มีพ่อเมืองครอบครองรวม ๕๕ คน คนที่ ๕๕

มีนามว่า พ่อขุนโหว

ราชวงศ์โหว

วงศ์โหว

๑. พระเจ้าโหว ครอบครองก่อน

= พ่อเมืองคนแรก (ผู้บันทึกนี้ได้รับนาม)

พุทธกาล ๕๕๕ ปี

ครอบครองก่อนพุทธกาล ๕๕๕ ปี

ราชวงศ์โหวทว

พ่อเมืองในวงศ์โหว, โหวทว, โหว

๑๖ ธงที่ ต่อจากนั้นเข้าสมทบเล็ก
จนถึง พ.ศ. ๑๒๐๒ พระเจ้าจันซี
ต้องตั้งปราบปรามปราบกบฏ
อาณาจักรจีน

แต่สืบสายโลหิตมาแต่ขุนหลวงอ้ายเหลื่อง
จึงสืบ

บันทึกเรื่องประวัติ โทงกูจันแล้วเป็นความรู้ว่าในสมัยราชวงศ์โจวเวี หรือวงศ์พระเจ้าหวา
นั้น ดินแดนลุ่มน้ำไห่ เป็นอาณาจักรไทย น้อยแห่งเรียก กูโธท ครั้นต่อขุนไทหวา หรือพระเจ้าหวา
ได้ครองราชย์แล้วย้ายราชธานีจากกูโธทไปตั้งอยู่ ณ เมืองฉวนเม้งน้ำเหลื่องที่ตำบลอ๋องอู๋ อยู่ถัดปากน้ำ
ไห่ไปทางทิศตะวันออก และให้พ่อขุนเสวรีเสียน (บิดาพ่อขุนเทือง) นำชาวจีนเข้าหลวงประจำ
กูโธทแห่งลุ่มแม่น้ำไห่ พ่อขุนไทหวาได้จัดการที่หมู่บ้านจันเมืองหลวงประการ เช่นสร้างตำรับ
หนังสือสอนให้รู้ภาษาจีน สร้างตำราโหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ ทำปฏิทิน และจัดให้มีลูกขุน
เป็นที่ปรึกษาการปกครองบ้านเมืองเป็นชั้นเป็นขบวน ในสมัยพ่อขุนเทือง (พระเจ้าจันซี) จัดการ
กันครัวอาชญาไพร่มาทนายบ้านโคก รู้จักต่อเรือใหญ่เดินทะเลขนสินค้าแลกเปลี่ยนกับชาวต่างประเทศ
และต่ออาณาจักรโคตตาทะราชที่สืบต่อมาจากอินเดีย (คือสุวรรณภูมิ) ในสมัยขุนหลวงอ้ายเหลื่อง
(พระเจ้าจันซี) เมื่อได้เป็นใหญ่ในลุ่มแม่น้ำเหลื่อง (ฮวงโห) แล้ว ก็เกิดเปลี่ยนชื่อแม่น้ำเหลื่อง
เป็นแม่น้ำหือ ด้วยไม่มีใครกล้าเรียก เพราะ ตรงกับนามพ่อเมือง ขุนอ้ายเหลื่องครองราชสมบัติ
อยู่ได้ ๑๐๐ ปี ในปีที่ ๖๔ แห่งรัชกาล ได้เริ่มตั้งศักราชขึ้นใช้ จากการเทียบนามกษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ
ในประเทศจีนที่มาก่อนพระเจ้าจันซีอย่างครั้งกล่าวนี้ แม้จะยังเกลือบกลองไม้เค้นเข้กันกว่า พระเจ้า-
จันหรือขุนหลวงอ้ายเหลื่องจะเป็นไทยหรือจีนแต่เพื่อความสะดวกในการเรียกชื่อศักราชอย่างจุลจักร
มหาจักรซึ่งกล่าวในหนังสือเล่มนี้ให้กระชับกระชับ จึงขอชื่อนามมาใช้ไปพลางก่อนว่า ศักราชไทยเดิม

หนังสือเรื่องประวัติ โทงกูจันให้ความรู้ต่อไปว่า ขุนหลวงอ้ายเหลื่องมีลูกชาย ผู้ที่ชื่อพ่อ
เถียนเถา ได้ครองดินแดนด้านแม่น้ำโขง หรือแม่น้ำวันชก ผู้น้องชื่อพ่อเมืองอ๋อง โป่เป็นพ่อเมืองเชียงคูน
แคว้นชก ขุนหลวงอ้ายเหลื่องนั้นถือถวิคู้หรือคำ อันมีวิถปฏิบัติในทางแสวงหาสัจธรรม มีภริยา
ธำรงถักปฏิบัติติดตามถักทั้งสองคนผัวเมียจนได้บรรลุมรรณเป็นพรหมเทพ (เซียน, ฮีทเซียน)
ขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นทั้งคู่ พวกถักธิดะหรือเต้า เคารพพ่อขุนหลวงอ๋องอันมีบรรลุมรรณเป็นองค์แรก
มีฐานะศักดิ์เป็นเจ้าเป็นใหญ่แห่งถักวิ พ่อเถียนเถาได้เป็นพ่อเมืองโทงลุ่มแม่น้ำเหลื่องแทนพ่อเมือง
พระเจ้าหวาอ๋อง (เซียวเถา) ต่อมาขึ้นฐานะเกิดพิพาทรบพุ่งกับพ่อเมืองอ๋องแห่งเมืองคูนและเจ้าเมือง
ไท่ ๕ เมืองในแคว้นชก เนื่องด้วยพวกเหล่านั้น ไม่เชื่อว่าขุนหลวงอ้ายเหลื่องกับเมื่อขึ้นสวรรค์ได้จริง
เป็น สดสัวจะถูกดองบ่งชีวด แต่พวกกตัญญูถักวิได้เข้าใจกล่เกลี่ยประคองกันได้ การรบพุ่ง
จึงสงบลงเมื่อพระเจ้าหวานอ๋องสิ้นชีพแล้ว พ่อขุนจวนชก (พระเจ้าจวนชู) บิดาพ่อเมืองอ๋องได้ครอง
ราชย์แทน ในรัชกาลนี้ได้จัดทำปฏิทินใหม่ เอาหกวันในเชิงฉะฉาง คือเดือนอ้ายเป็นต้นปีและกำหนด
ปีหนึ่ง มี ๔ ฤดู คือ

ฤดูเข็ง เริ่มแต่เดือน ๓ ถึงเดือน ๕
 ฤดูฝน เริ่มแต่เดือน ๖ ถึงเดือน ๘
 ฤดูร้อน เริ่มแต่เดือน ๙ ถึงเดือน ๑๑
 ฤดูหนาว เริ่มแต่เดือน ๑๒ ถึงเดือน ๒

การพิพาทระหว่างชาวฝั่งซ้ายเรื่องขุนหลวงถ้อยเนื่องกับเมืองอุบลอุบลประจักษ์ ได้มีหลักฐานอีก เป็นการวาระระหว่างพวกนักบุญลัทธิเต๋าและไทยลุ่มแม่น้ำเหลืองเจ้าอาวาส กับไทยเมืองเชียงตุงและเจ้าเมืองไทลื้อ ๕ เมืองในแคว้นซกอีกข้างหนึ่ง พวกหลวงแคว้นซกทำขอเพี้ยนเป็นคืองอทพทณัณชามลำน้ำยาง (เจ๊กอง) กองทางพระวันศกเจ๊กองได้ ศัมภูมิลำน้ำพันบริเวณลุ่มน้ำพวหมบรูวบ้าง บริเวณต้นน้ำอิรวดีบ้างลุ่มแม่น้ำคง (สาละวิน) บ้าง และลุ่มแม่น้ำโขงบ้าง

นับแต่ครั้งมาไทยลุ่มแม่น้ำเหลืองกับไทยเมืองเชียงตุงแคว้นซก ต่างฝ่ายต่างทำกันไม่ลงถึงแม้สมัยพ่อขุนอู (พระเจ้าไผ่ธู) พันราชวงศ์สือหรือเห่ จะเพียรสมานสามัคคีกันเพื่องไว้ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เป็นอันว่าต่างฝ่ายต่างอยู่คู่ใคร ๆ ก็ครอง ไทยลุ่มแม่น้ำเหลืองก็ขยายอาณาเขตและล่าพันธุ์ไปทางเหนือ ไทยเมืองเชียงตุงแคว้นซกก็ขยายอาณาเขตและล่าพันธุ์ไปทางใต้ และตะวันออกเฉียงใต้สืบมา

ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าเม็กคัณฐีราชวงศ์สือและราชวงศ์ซก ซึ่งบันทึกเรื่องประวัติไทยๆ ขึ้นเรียกว่า ราชวงศ์สือและราชวงศ์ต่างปกครองนั้น บ้านเมืองเป็นสุขบ้าง เกิดถูกเขียดบ้าง จนถึงราวก่อนพุทธกาล ๕๑๘ ปี จึงเปลี่ยนวงศ์ใหม่เป็นราชวงศ์เจ้าหรือเจ้าปฐมวงศ์มีนามว่าบู๊ออง คัณฐราชันย์อยู่ที่เมืองลกเอียง (คืออาณาจักรหรือปักกิ่งสร้างเมื่อก่อนพุทธกาล ๕๑๘ ปี)

พุทธศักราช

หลังจากที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานลงในวันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีระแวงแล้ว พระอรหันตสาวกมีพระมหากัสสปเถระเจ้าเป็นประธานและพวกหมู่กัณฐีมีพระเจ้าอชาตศัตรู เป็นอาทิ ให้พร้อมกันจัดตั้งศักราชแห่งพระศาสนาขึ้น คือพุทธศักราชของพระบรมวินจักรว ๓๐ ค่ำ เดือน ๖ ปีระแวงนั้นเป็นวันแรกของพ.ศ. ๑ พุทธศักราชในประเทศอังกฤษนั้นถือปีที่ ๑ ตรงกับปีระแวง แต่ในประเทศไทยนั้นถือปีที่ ๑ ตรงกับปีระแวง เข้าใจว่าทางไทยนั้นคิดคำนวณอย่างการบอกลับเป็นวิธีอย่างใดสักในป็นระแวงนั้นด้วยแต่แรกแต่การไทยเดิม

มหาศักราช

ในตำนานอังกษนาคปุณณิกเวือกโบราณศักราช หุตศักราช และคตศักราช ซึ่งมีอยู่ไม่น้อยเรื่องว่า มหาศักราช หลอดแห่งข้อนี้เอาไปห้อยกับศักราชอย่างหนึ่ง ซึ่งมีอายุอ่อนกว่าพุทธศักราช ๖๒๐ ปี และทุกวันนี้ก็ยกยดลือกันโดยทั่วไปว่า มหาศักราช (น.ศ.) เป็นศักราชที่มีใช้ใน

๔. บทกัศกรว (ม.ศ.) เข้าใจว่าขณะมีปีแควต้งเมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๒๒๒ ศักราชไทยเดิม ได้ ๒๒๒๒ ปี ตามเกณฑ์อ่อนกว่าพุทธศักราช ๒๒๒๒ ปี

๕. ศตศักราช หรือจุลศักราช ตั้งเมื่อวันอาทิตย์ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ (เดือน ๕ ในที่นี้ คิดอย่างวันมาฆะสงกรานต์ของไทยเก่าได้ อันเป็นของไทยเก่าโดยแท้ต้องเป็นเดือน ๕) ปีกุน ศักราช ไทยเดิมได้ ๒๒๒๒ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๒ ตามเกณฑ์อ่อนกว่าพุทธศักราช ๑๑๘๒ ปี

เกณฑ์เทียบเวลาศกก่อนกับปีนักษัตร

เกณฑ์เทียบสำหรับวัดกษัตริย์ศักราชหนึ่งให้เทียบอีกศักราชหนึ่งดังกล่าวมาข้างบน บางครั้งใช้เทียบเหตุการณ์แล้ว ได้เป็นนักษัตรถูกต้องก็มี บางครั้งไม่ได้ตรง เกือบอีกสิบไป ๑ ปีก็มี ทำให้เกิดความสับสนอยู่เอง ๆ ต่อเมื่อมีโลกาสดวงจขั้วศักราชในตำนานสิงหนวัติคุณาร ซึ่งมีเรื่องราวคิดต่อกันมาเวลานานเป็น จึงได้บอกเหตุว่าเป็นเพราะปีนักษัตรของศักราชไทยเดิมนั้น เริ่มนับเดือนอ้ายเป็นเดือนแรกไปสิ้นเดือนสิบสองเป็นจบรอบปี แต่ศักราชอันตั้งขึ้นใหม่คืออาทิจเป็นเดือนแรกของปีนักษัตรนั้นเดือนที่แรกตั้งเป็นเดือนที่ ๑ ไปจนครบ ๑๒ เดือน จึงบรรจบเป็นรอบปีหนึ่ง ๆ เช่นศักราชกัศกรวตั้งขึ้นเมื่อเดือน ๖ ปีมะเถิง ก็ไปครบรอบปีเอาสิ้นเดือน ๕ ปีมะเถิง ก็คือตั้งแต่เดือน ๖ ไปจนถึงเดือน ๑๒ ตามที่กล่าวไว้ในมะเถิง ตั้งแต่เดือนอ้าย ไปถึงเดือน ๕ ตามที่กล่าวไว้ในมะเถิง ระยะเวลาแต่ยาวเช่นนี้เป็นไปไม่ทันพอแล้ววกับแทบทุกศักราชที่ค้นพบ จะมีเหตุการณ์ผิดเพี้ยนในครั้งแรกหรือครั้งหลังของปีที่ย้อนดูคราตามารัไว้เป็นนักษัตรแรกหรือหลังที่เข้าไปตามแต่ยาวกันอยู่นั้น จดหมายเหตุหรือกฎหมายในสมัยกรุงหรืออยุธยาตอนต้นมีศักราชที่ปรากฏเวลาเคลื่อนกับปีนักษัตรหลายแห่งหลายฉบับ ได้ลองสอบค้นเหตุการณ์บางเรื่องในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ที่มีปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๔ เช่น

ก. "อุศักราช ๑๒๑๕ ปีฉลู.....การพระเมรุสมเด็จพระนางโสมภักดีวัฒนวงศ์ที่ท้องสนามหลวงเสร็จแล้ว ณวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ได้รั้กพระศพ เข้าสู่พระเมรุ"

ข. "ในปีนั้น (จ.ศ. ๑๒๑๕ ปีฉลู) กรมสมเด็จพระประมัญจุจิวิโรส.....พระขรรค์พระโศกขรา ครัน ณ วันศุกร์ เดือน ๑ ขึ้น ๘ ค่ำ.....สิ้นพระชนม์"

ค. "อุศักราช ๑๒๑๖ ปีจอ.....การเมรุผู้ชาวท้องสนามหลวงเสร็จแล้วให้ตอกโกศพระศพกรมสมเด็จพระประมัญจุจิวิโรส.....ครันเดือน ๕ ขึ้น ๑๑ ค่ำ พระราชทานเพลิง"

ผลการค้นคว้ามีปีนักษัตรและศักราชเชื่อมต่อกันใน ๓ ข้อนี้แสดงว่า ๑ เดือนอ้ายอยู่ในปีฉลู ซึ่งถ้าเทียบอย่างศักราชไทยเดิม เดือนอ้ายนั้นจะต้องเป็นเดือนแรกของปีจอ ส่อว่าได้มีการเปลี่ยนนับเดือนต้นของปีใหม่เสียแล้ว ได้พยายามสอบค้นจดหมายเหตุต่าง ๆ ดอยหลังขึ้นไปเป็นลำดับ ไม่พบเหตุการณ์ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ ๆ เช่น

ก. "ศักราช ๕๐๐ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๐๔๔) วัน ๔^๑ ที่ สมเด็จพระไชยราชาเจ้า
เสด็จไปเมืองใหม่ ให้พระยาพิณุโลกเป็นเสนาบดีแลยกพลออกตั้งทัพไชยตำบลบางมะ ๗ วัน-
๔๑^๑ ที่ จึงยกทัพหลวงจากทัพไชยไปเมืองกำแพงเพชร เมือง ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ เสด็จออกตั้งทัพไชย
๗ เมืองกำแพงเพชร ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ ยกทัพไปตั้งเมืองทอง แล้วยกไปตั้ง เมืองเชียงใหม่ เมือง
๗ วัน ๑๑^๑ ที่ ทิศหลวงเสด็จกลับจากเมืองเชียงใหม่ เมือง ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ ทิศหลวงเสด็จเมืองกำแพง-
เพชร แล้วจึงเสด็จมายังพระนครศรีอยุธยา ฝ่ายพระนครศรีอยุธยาใน วัน ๑๑^๑ ที่ เกิดเพลิงไหม้
เมือง ๓ วันจึงดับได้ แลจึงมีบาปอุชเรือนเพลิงไหม้ใน ๑๐๐๕๐ เรือน ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ สมเด็จพระไชย
ราชาเจ้าเสด็จไปเมืองเชียงใหม่และให้พระยาพิณุโลกเป็นเสนาบดี แลยกทัพหลวงเสด็จไป
เมืองกำแพงเพชร แลยกทัพหลวงอยู่ ๗ เมืองกำแพงเพชรวันนั้น เกิดเพลิงไหม้ เมือง ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ เสด็จ
ออกตั้งทัพไชย เมือง ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ จึงยกทัพหลวงเสด็จไปเมืองเชียงใหม่ แล ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ ได้
เมืองกำแพงไชย วัน ๑๑^๑ ที่ มีอุปาทนหักแล่นเกิดศึกอยู่ ๗ ประตูนับแลเรือนแลวัดทั้งปวงในเมืองแล
นอกเมืองทั่วทุกตำบล เมือง ๗ วัน ๑๑^๑ ที่ ยกทัพหลวงเสด็จจากเมืองเชียงใหม่ มายังพระนครศรี-
อยุธยา

ข. "ศักราช ๕๐๐ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๐๔๕) เดือน ๖ นั้น สมเด็จพระไชยราชาเจ้า
นฤพาน จึงสมเด็จพระเจ้ายอดฟ้าพระราชนุมาทนม่านเสาวราชสมบัติ พระนครศรีอยุธยาเป็นอัน
เต็มใจ"

เหตุการณ์ในข้อ ก. และ ข. นี้แสดงว่าเดือนห้าอยู่ในปีมะเมีย ซึ่งถ้านับอย่างศักราชไทย
เดิม เดือนห้านี้ จะต้องอยู่ในปีมะเมีย วิถีนั้นเป็นไปอย่างเดียวกับข้อความในพระราชพงศาวดารกรุง-
รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ เป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่าได้มีการเปลี่ยนนับเดือน
แรกของปีศักราชเกิดขึ้น การเปลี่ยนเปลี่ยนนี้จะมีขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลาง หรือในรัชกาลสมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราชาให้ ให้กันมาเป็นร้อย ๆ ปี ถิ่นมูลกำเนิดของปีนักษัตร ซึ่งนับเดือนห้านี้เป็น
ต้นปีเสีย การเทียบปีศักราชกับปีนักษัตรจึงคลาดเคลื่อน เกิดปัญหาสงสัยอยู่ในทุกวันนี้ ว่าควรจะใช้
เกณฑ์ ๑๑๑๑ หรือ ๑๑๑๒ นวศก เพื่อทำจุลศักราชเป็นพุทธศักราช ความสงสัยในข้อนี้ ถ้าพิจารณา
ตามประกาศมหาสงครามคัมภีร์มะโรงสัมฤทธิ์ศักราชรัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๐๐ คือ

"มีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่ชนทั้งปวง บรรดาทั้งมีต่อพระพุทธรูปศาสนาแลธรรม
นิยม ปี เดือน วัน ขึ้น อย่างเช่นใช้ในเดือนไทยให้ทราบทั่วกันว่า ในปีมะโรงสัมฤทธิ์ศักราชนี้ วันเสาร์
เดือนจิดร คือเดือนห้าแรมสี่ค่ำ เป็นวันมหาสงครามคัมภีร์ พระอาทิตย์จะขึ้นสว่างขึ้น ในเวลาบ่ายโมง
พม่ากับ ๑๒ นาฬิกา วันอาทิตย์ เดือนจิดร คือเดือนห้า แรมห้าค่ำ เป็นวันเถา วันจันทร์ เดือนจิดร คือเดือน
ห้าแรมหกค่ำ เป็นวันเอธิศก ขึ้นศักราชใหม่ เป็น ๑๒๐๐ ในเวลาบ่ายห้าโมงกับ ๒๕ นาที เพราะ
ฉะนั้นในปีทำการบุญและเล่นมักขี้ฤกษ์สงครามคัมภีร์เป็น ๑ วันตามเคยมีโดยมากนับสงครามคัมภีร์

อย่างไร ทรงหาหนะอะไร ถักหาหนะอะไร ถืออะไร จะว่ามาก็ไม่ต้องการ ใครจะใคร่ทราบก็มาดูรูปที่เขียนแขวงไว้ในพระบรมมหาราชวังเถอญ

ลักษณะจดหมาย วันคืนเดือนปีใช้ดังนี้ คือตั้งแต่วันอังคาร เดือนจัตวา คือเดือนห้าข้างคำหนึ่ง ไปจนถึงวันอาทิตย์ เดือนเจ็ด คือเดือนห้าแรมห้าห้า จดหมายของข้อปีในทั้งปวง ให้ว่าเป็นระวางขึ้นเป็นเลขที่ ถ้าจดจุลศักราชให้คงเป็น ๑๒๒๐ อยู่ ตั้งแต่วันจันทร์ เดือนจัตวา คือเดือนห้าแรมหกห้าไปจนถึงวันศุกร์ เดือนแปด คือเดือนสี่แรมสิบห้าห้าเป็นวันครบชุดเป็นวันให้ชื่อว่าวันเป็นระวาง นักคนตัวสัมฤทธิ์อีก ๑๒๒๐ จุลศักราชว่า ๑๒๒๐ แลเลข ๑๑ ตามปีเก่าเดิม ซึ่งเขียนไว้บนหลักนั้น เมื่อเปลี่ยนหลักแล้ว ให้เขียนเลข ๑๑ ไปกว่าจะเปลี่ยนหลักใหม่เถิด"

ก็จะเห็นได้ชัดเจนนว่า แม้จะคำนวณเอาวันหนึ่งวันใดในเดือน ๕ เป็นวันเปลี่ยนหลักของปีจุลศักราช ก็ต้องใช้เกณฑ์ ๑๑๑๑ นวากเป็นปีสุทธศักราช จึงจะได้ปีนั้นกันตรงที่ถูกต้อง

กำเนิดโบราณศักราช

ตำนานสิงหนวัติ कुमार เริ่มเมื่อความเบื้องต้นว่า

"ที่นี้จะกล่าวถึงวงศ์ชาติไทยเมืองหงักร่อนแกล ตามในมหาศักราชได้ ๑๑ ตัว ปีกศุโข ยังมีกษัตริย์ชื่อคางคกชื่อตัว เทวกาล ว่าอัน เป็นใหญ่กว่าไทยทั้งหลาย อยู่เสวยราชสมบัติในชาติไทยเทศชื่อตัว เมืองราชคฤห์นครหลวงนั้นเถ"

เมื่อความเบื้องต้นนี้ ๆ นี้หนังสือเรื่องของชาติไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๕๑ อธิบายว่า

"ข้อความนี้ที่อ่านกัน ถ้าไม่ทราบเรื่องคังเล่ามาแต่ต้น ก็เข้าใจได้ยากสักหน่อย ว่าทำไมกษัตริย์ชื่อ ซึ่งตามความหมายในปัจจุบัน ก็คือจีนในมณฑลยูนนาน มีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า เทวกาล แล้วเป็นชื่อชาติไทยเมือง เป็นใหญ่กว่า ไทยทั้งหลาย และครองนครไทยเทศ ถ้าแปลก็ว่า นครแห่งประเทศไทยหรือว่านครไทยในต่างประเทศ แล้วจึงจะเอาความต่อไปว่านครไทยเทศคือ เมืองราชคฤห์ ซึ่งเป็นนครหลวงของพระเจ้าพิมพิสารในมณฑลประเทศ ที่ซึ่งความตอนนี้จะถึงการจะกล่าวว่ามีกษัตริย์ชื่อ (๑๑) ในชื่อวงศ์ไทยเมืองผ่านสมบัติประเทศไทยอยู่ในประเทศจีน หรือให้ยกย่อง ก็อยู่ในยูนนาน เพราะกรุงราชคฤห์นั้นทางที่กัหมายจึงมณฑลยูนนานนั้นที่ไม่พ้นทะเลหรือชื่อ กษัตริย์และบ้านเมืองเป็นภาษาบาลี ก็เพราะท่านผู้แต่งเป็นนักปราชญ์ มีความรอบรู้ในภาษานั้น การแต่งมีกษัตริย์ชื่อคางคกก็ด้วย เช่น ในตำนานสิงหนวัติก็มีเรื่องวงศ์คางคกราชในเมืองกบิลพัสดุ์เข้มาปะระกัไว้ แล้วจึงเล่ามาเรื่องคังเล่ามาข้างต้น เพื่อให้เรื่องได้ลักษณะเดียวกัน จึงต้องแปลชื่อในภาษาไทยพื้นเมืองเป็นภาษาบาลีเสียด้วยแล้วกำหนดเอาเมืองและนครนั้นต่าง ๆ ให้เป็นชื่อเมืองและนครนั้นในอินเดีย เช่นเรียกประเทศจีนว่า กรุงราชคฤห์ เรียกมณฑลยูนนานว่า คัธรวา-

ราชบุรี เรียกเมืองศาลือห์หรือศาลือห์ว่า วิเทห์ เมืองมณฑลอุบลนาคนอนตะวันตกว่า แคว้นมิถิลา เป็นพื้นการตั้งชื่อเหล่านี้เพื่อให้ตรงกับของอินเดีย ดูจะไม่ใช้คำเอาโดยไม่มีเหตุผล เช่น คำชื่อแคว้นทางตะวันตกของมณฑลอุบลนาคนอนซึ่งมีเมืองศาลือห์เป็นเมืองหลวงเป็นแคว้นมิถิลา ซึ่งมีเมืองวิเทห์เป็นเมืองหลวงทั้งดินแดนตอนในของมณฑลหุจันท์ก็มักกล่าวไว้ว่า ครั้งโบราณเป็นที่อยู่ของชนชาติหนึ่ง เรียกว่า ชาตมิเป็นชาติที่อยู่ริมชายฝั่งทะเลอาหรับหรือเอเซียใต้ เห็นทีจะเอาคำมิให้ไม่ใช้รูปแคว้นมิถิลาวิเทห์ ก็คงแปลงมาจากคำหอ (พาหะพาหะ) หรือรถหุ้มจะเป็นอย่างอื่นไม่ใช่คำที่เดานักได้

คำอธิบายตรงนี้มีพื้นฐานไว้อย่างกว้างขวาง แต่ทว่าขาดความสำคัญไปเสียเพราะหนึ่งก็ได้อธิบายไว้ด้วยไม่ ความสำคัญนั้น คือ ตามนัยมหาศักราชได้ ๑๑ ตัว ปีกัดใจมหาศักราชได้ ๑๑ ตัว โฉนดนี้เป็นโบราณศักราชตรงกับพุทธศักราช ๔๓๐ (เอาเศษ ๔๓๓ บวก) ส่วนปีกัดใจ-ปีชวดฮัปตศกปีนั้นตรงกับที่ได้สำรวจตอนแล้ว (คงจะอธิบายต่อไปในคราวว่าด้วยการสอบค้น) กล่าวแต่ก่อนไป ๓ ปี ที่ถูกเป็นปีเถาะ ถ้าหากถือเอาปีนั้นตรงกับหลัก เลขศักราชในความเบื้องต้นของตำนานจะต้องเป็น ๑๔ ซึ่งตรงกับปีชวดพุทธศักราช ๔๒๗ ก่อนที่จะชี้ว่าควรเอาเลขศักราชหรือ ปีนั้นกับควรเป็นหลักที่ต้อง ขอบุคไปอิงปีแรกศักราชเสียก่อน มหาศักราชหรือโบราณศักราชได้ ๑๑ ตัว หมายความว่าอายุของศักราชนี้เข้ามาได้ ๑๑ ปี และตรงกับพุทธศักราช ๔๓๐ ฉะนั้นเมื่อนับทวนไปหกปีแรกตั้ง ก่อนมหาศักราชหรือโบราณศักราช ได้ ๑ ตัว จะตรงกับปีพุทธศักราช ๔๔๔ ใช้ศกกับกับศักราชเป็นผลออกมาจะเป็นดังนี้ คือปีนั้นตรงกับโบราณศักราช ๑ ภาษาไทยฝ่ายเหนือจะชื่อว่า โบราณศักราช ๑ ตัว ปีกัดใจ เมื่อโบราณศักราชเข้ามาถึง ๑๑ ปี ศกกับกับศักราชก็จะได้ ๑ รอนกับเศษ ๗ เศษ ๗ ความกับ สปีด ของไทยฝ่ายใต้ หรือ ภาค ของไทยฝ่ายเหนือ และตรงกับปี เถาะ หรือ ฉะ ด้วย ฉะนั้นพอจะยุติได้ว่า มหาศักราชได้ ๑๑ ตัวปีกัดใจ ที่ถูกต้องเป็นมหาศักราช ๑๑ ตัวปีกัดใจ คือปีเถาะฮัปตศกศักราช ๔๓๐

สรุปความตามคำอธิบายของหนังสือเรื่องของไทย ด้วยระยะเวลาศักราชที่สืบค้นเพิ่มเติมขึ้นนี้ ได้ความว่า เมื่อ พ.ศ. ๔๓๐ มีกษัตริย์ชื่อสาธิตเมือง นามว่าท้าวทศเป็นใหญ่อยู่ในแคว้นอุบลนาคนอน กษัตริย์พระองค์นี้เป็นใคร มีตัวตนจริงหรือไม่ คำถามเชิงประวัติศาสตร์การเป็นนิยายเชิงวรรณคดี หรือมีมูลความจริง จำเป็นต้องสำรวจเรื่องราวเข้าไปในดินแดนประเทศจีนอันเป็นที่ตั้งฐานบ้านเมืองเดิมของชนชาติไทย

ประวัติไทยในแดนจีนโดยสังเขป

ในตอนที่ว่าด้วยศักราชของไทยในภาคเหนือได้กล่าวประวัติย่อ ๆ ของชาติไทยในดินแดนขึ้น ความเกี่ยวกับกษัตริย์ของไทยเดิมตั้งแต่สมัยราชวงศ์โจวที่จบลง ตรงเริ่มต้นสมัยราชวงศ์โจว หรือเจ้าซึ่งมีผู้อยู่เป็นปฐมกษัตริย์แล้ว ในตอนนี้จะกล่าวต่อไป คือเมื่อผู้นั้นเป็นเชื้อสายชาวเมืองเซียงไฮ้

(ราชัน) ทรงพระราชสมภพขึ้นเมื่อถึงคราวราชัน (ในสมัยทาสาน) แล้ว ได้แบ่งดินแดนเป็นสิทธิให้แก่
 ราชวงศ์และแม่ทัพฝ่ายตรง ให้ปกครองอย่างแท้จริงครองนคร เพื่อเป็นเกียรติและความชอบในการสละ-
 ความ พวกเจ้าผู้ครองนครเหล่านี้ ส่วนมากสร้างเมืองขึ้นใหม่เป็นรูปสี่เหลี่ยมเก็บถ้ำมีป้อมปราการ
 เป็นเมืองใหญ่บ้างเล็กบ้างรวมมากกว่า ๑๐๐๐ เมือง ตั้งจัดการปกครองบ้านเมืองของตนเป็นส่วนตัว
 ไป และทำนบกั้นในหัวเมือง นอก ๆ เมืองเป็นที่อยู่ของพลเมืองเดิม คือทางฝ่ายเหนือเป็นพวกกุ่ม
 ราชวงศ์ซ้อง หรือ ซ่าง ทำงออกไปทางตะวันตกและใต้เป็นที่อยู่ของชนหลายเผ่าหลายวัฒนธรรม
 บุตรของครองราชย์อยู่ ๑๕ ปี ถึงกระษัตริย์ ต่อมาจากนั้นบรรดาผู้ครองนคร หรือ เจ้าเมืองรอง ๆ ต่าง
 พยายามแย่งอำนาจจากกันและกันและเกิดสงครามกลางเมืองขึ้นมากครั้งคราวกัน และกระทบกระเทือน
 กันอยู่เรื่อย ๆ ทั้งยังกระด้างกระเดื่องต่อเจ้าผู้ครองนครหลวงด้วย ยิ่งนานเป็นชาติอำนาจของนครหลวง
 ยิ่งเสื่อมลง บางคราวก็เป็นเหมือนกบฏขึ้นไม่อาจจะรื้อฟื้นเมืองใด ๆ ได้ หัวเมืองต่างๆ ยิ่งกำเริบ
 มากขึ้น ใครไม่ชอบใครก็ก่อพิภพไปรบราฆ่าฟันกันเอง ไม่อ้าแขนงความช่วยเหลือกันนครหลวง ถึงสมัย
 กบฏยี่ราชนกหรือองค์ที่ ๑๒ มีกบฏเจ้าอ๋อง ครองราชสมบัติ ๑๑ ปี ในแผ่นดินนี้ได้อำนาจเมืองหลวง
 จากลกเอียงไปตั้งอยู่ที่เมืองไท่ก่ง และมีเมืองหลวงใหญ่กว่าไคฟางสามแตรรูปสามเหลี่ยม ชื่อนาง
 ไป่ซู่ จนเป็นเหตุให้อูกต่าเจ้ไท่ก่งเสียถึง ๒ คน ในปี ๒๒๘ ก่อนพุทธศก กบฏยี่อ๋ององค์ที่ ๑๓ (ดู
 เหมือนจะเป็นไฮดรของกบฏยี่อ๋ององค์ที่ ๑๑) มีนาม ชวนอ๋อง ได้ครองราชย์ต่อมา ๕๐ ปี
 โทนี่แรกครองราชกาลได้อำนาจเมืองหลวงกลับไปได้ยังอยู่ที่เมืองลกเอียงตามเดิม และเปลี่ยนนามราชวงศ์
 เสียใหม่ว่า ตังจิ๋ว (ราชวงศ์เจ้าตะวันตก) ในแผ่นดินนี้บ้านเมืองเกิดจลาจล อาณาประชาราษฎร์
 เพื่อเครื่องพระสักระสาไปคาบกัน ถูกปล้นประวิบัติจนเรียกว่า สมบัติเล็ดตก (ระหว่าง ๒๒๘ ปี ก่อน
 พุทธศกถึงพ.ศ. ๒๔๘) เมื่อใกล้ถึงสิ้นพุทธกาลดินแดนประเทศจีนราชวงศ์จิ๋ว หรือ เจ้า แยกแยก
 เป็นเล็ก หรือ แกร่น มีด้วยกัน ๑๑ แกร่น คือแกร่นเจ้า แห่งนครหลวง แกร่นจิ้น (Ch'in) แกร่นเจ้
 หรือ จี (Chi) แกร่นเอี้ยน หรือเยน (Yen) แกร่นลู่ หรือลิ่ว (Lu) แกร่นฮั่น (Han) แกร่นเจด
 (Shu) แกร่นอุยหรือ ไหว (Wei) แกร่นเป่า (Pe) แกร่นเฉียว (Ch'u) และแกร่นหยอหรือ ยิว (Yueh)
 และในระหว่างตัวกัน นี้ ได้มีอุบัติเหตุของบุคคลสำคัญทางลัทธิศาสนาในเอเชียขึ้น คือ

๑. สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประสูติ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ แกร่นเอปัลลว ตรงกับปีที่ ๑๑
 ในรัชกาลเจ้จ้งอ๋อง กบฏยี่ราชนกหรือองค์ที่ ๑๔ (๑๐๔ ปี ค.ศ.—๗๕ ปี ค.ศ.)

๒. เล้จ้อ (เล้นส หรือ เล้าสือ) ผู้เป็นศาสดาในลัทธิเต๋า เกิดปีที่ ๓ ในรัชกาลเจ้จ้งอ๋อง
 กบฏยี่ราชนกหรือองค์ที่ ๒๑ (๒๓ ปี ค.ศ.—๔๒ ปี ค.ศ.)

๓. ขงจื้อ (ขงจื้อ) ปราชญ์ผู้ก่อตั้งศาสนาขงจื้อ เกิดที่เมือง ซัวต่า แกร่นลู่ ในปี ๕
 ในรัชกาลเจ้จ้งอ๋อง กบฏยี่ราชนกหรือองค์ที่ ๒๑ (๒๔ ปี ค.ศ.—๓๗๕ ปี ค.ศ.)

ศาสนาพราหมณ์เป็นกำลังสอนธรรมระหว่างมนุษย์ ส่วนลัทธิเต๋าเป็นศาสนาสมัยลัทธิเต๋าสงเวท-ดา เป็นลัทธิที่นับถือเทพทั้งหมื่นในประเภทจีน แล้วจึงเป็นผู้แก้ไขเปลี่ยนแปลง บางข้อบางประการเท่านั้น หนังสือประวัติ ไทยอุทิศแด่พระเจ้าองค์ที่ หรือขุนหลวงอ้ายเอเลื่องกับเมือ กะวักโค่นเป็นวัตร ปฏิบัติกิจธรรมเป็นนิตยวัตรบรรพชาธรรมเป็นพรหมเทก ขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นพร้อมหัวพร้อมเมือ ชื่อวัตรปฏิบัตินี้มีดังนี้

๑. ผู้แสวงแจ้งธรรมอันสามารถบรรพชาผล อันมีวัตรปฏิบัติสงฆาสน สงฆาจา แล้วเพ่งภาวนาธรรม ฯ

๒. ที่อยู่ ที่อาศัย อันควรแก่ผู้ปฏิบัติเป็นที่สงัดจากผู้คนด้วยสุลักษณะ ฯ

๓. ผู้ปฏิบัติ แม้มีการกิจอันหนึ่งอันนอกคอกต้องให้เสียไป ฤๅต้องเป็นผู้ไม่มีการอันหลักและมีภาระพอกพูนเกินกว่ากำลังที่ควรกระทำ ได้ ฯ

๔. การกระทำจิตใจในลำเอียงในรักในชังและ ไม่เพ่งเล็งแก่ผลประโยชน์ ได้ด้วยดีแล้ว ฯ

“ลัทธิเต๋าคงเดิมมีหลักเป็นทางตามสามัญคติอย่างลัทธิพราหมณ์ แต่ภายหลังกลายเป็นลัทธิที่เมื่อด้วยวิวัฒนาการอย่างในเรื่องอันเนื่อง เพราะฉะนั้นลัทธิเต๋าคือในชั้นหลังจึงกลายจากลัทธิของเดิมไปไกล จึงเทียบได้ด้วยลัทธิอื่นคู่ที่กลายจากลัทธิพราหมณ์.....แต่ลัทธิเต๋ากับลัทธิอื่นอันเทียบได้ว่ากลายกลืนกันจริง ๆ.....”

การนับถือศาสนาตามลัทธิเต๋ามีพิธีสงฆ์บูชาเป็น ๒ อย่าง คือ เช่นบูชาเทวดาหรือเจ้าอย่างหนึ่ง กับเช่นพิธีหรือวิญญาณของญาติไปแล้วอีกอย่างหนึ่ง คำว่าเทวดาหรือเจ้าในบทนี้คือลัทธิของเพื่อนหรืออริยสาว

“ในภาษาจีนจีนเดิมใช้คำว่าเพื่อน หรือที่ ในภาษาแต้จิ๋วแปลว่าพี่ เพราะต้องพี่กับน้อง ขวางเขาเขตสุดมิได้และครอบคลุมโลกไว้สิ้นแสงสว่างลี้ลับ ความร้อนหรือล้นเกินอันออกมาจากเพื่อน ซึ่งเป็นพื้นเหตุให้ทำบาปทุกตนสมบูรณ์ด้วยเครื่องดำรงชีพของสรรพสัตว์ไว้ แต่คำว่าเพื่อนนี้ว่าเป็นแต่เทอธลัทธิและที่ผู้เป็นใหญ่เป็นประธานในสากลโลกแสดงเป็นเครื่องหมายให้เห็น แล้วให้นามผู้เป็นใหญ่นี้ว่า ตี (เทพผู้เป็นใหญ่ หรือ พระเจ้า) หรือ เอื่องตี้ (อติเทพ) นอกจากการบูชาเอื่องตี้ ยังมี การบูชาสิ่งธรรมชาติ เช่นหินและดิน (ที่ตี) พระอาทิตย์ พระจันทร์ อุษา ป่า แม่น้ำ ลำธาร แผ่นดินด้วย แต่ว่า วิญญาณ หรือเทพประจำสิ่งเหล่านี้ย่อมขึ้นอยู่ในเอื่องตี้ทั้งสิ้น การบูชาเอื่องตี้ก็เพื่อแสดงความเคารพขอบพระคุณที่ได้ปกครองรักษาแต่มีกำหนดไว้ว่า ผู้จะทำได้เฉพาะคือเป็นพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น และมีได้ทำกันชั่วเพื่อ จะมีจำกัดเป็นกำหนด ให้ทำได้ในปีหนึ่งเพียง ๒-๓ ครั้งเท่านั้น ต่อมาภายหลังการบูชาซึ่งกำหนดเป็นพิธีต้องจริงจึงขึ้นโดยลำดับ ความมุ่งหมายในชั้นเดิมจึงถูกขยาถกเถียงเป็นลัทธิลัทธิอื่น

การข่มขืนหรือฆาตกรรมของผู้ตายแล้ว แต่โศกนาฏกรรมนั้นเป็นส่วนมากมีความเชื่อว่าคนตายไปแล้วมีสิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ไม่ตาย สิ่งนี้เรียกตามภาษาของพระพจน์ที่ว่า อาตมิก หรือ ที่เรียกในภาษาอังกฤว่า โสล แต่โศกนั้นขอให้อีกคำว่า วิญญาณแทน เพราะเข้าใจกันเสียว่า วิญญาณนั้นเมื่อว่างกายสลายแล้วถือว่ายังคงเป็นความรู้สึกในตัวตน-อยู่ และอาจอันวอดผลดีผลร้ายให้แก่ลูกหลานว่านเครือคนอื่น ๆ ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องทำพิธีเช่น ให้ว่าเป็นเจ้าหน่นศพระชนประพองเอาไว้..... การเช่นให้วันบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว ก็มีอันเป็นเช่นแต่อย่างกับตัวข้างต้นนี้"

โดยเหตุที่บุคคลที่ตนศรัทธาเป็นผู้กระทำพิธีทางศาสนา ในสมัยราชวงศ์เซียงหรือ ส่าง กษัตริย์จึงได้รับขนานนามว่า ทิหรือ ตี (Ti) เช่นเดียวกับกษัตริย์เซียง (Shang Ti) มีฐานะเป็นนักบุญ หรือพระผู้สูงศักดิ์ และมีภรรยานักบุญชั้นรอง ๆ เป็นสาวก แต่ถึงสมัยราชวงศ์โจว หรือ เจ้าขุนพวคนั้นได้ใช้นักบุญหรือพระเป็นผู้กระทำพิธีศาสนา โดยทั่วไป ชาวเผ่าครอบครัวยังเป็นผู้กระทำพิธี เช่นให้วันเสียเอง สำหรับประโศกทางวิญญาณ (โศกนาฏกรรม) ก็มีแต่เพียงกรมทวารเจ้าเซ่งเท่านั้น ฉะนั้น ในยุคนั้นข้าราชการชั้นบุรุษ เทวดาหรือเจ้าที่มีนามแต่ก่อน ๆ ก็เข้าร่วมกับพิธีเช่นให้วันทวารครอบครัวยุคนี้ กษัตริย์ราชวงศ์โจวประกาศตนเป็นโอรสแห่งสวรรค์ และกระทำพิธีเช่นบูชาอติเทพเสียเอง โดยไม่จำเป็นต้องให้ใช้พระหรือนักบุญกระทำแทนที่ ในที่สุดกษัตริย์ก็เป็นผู้มีการกิจทั้งในการทำพิธีทางศาสนาและจัดสอนทั้งธรรมดาสามัญ ฐานะของพระหรือนักบุญต้องเปลี่ยนแปลงเป็นเพียงผู้สอนเขียนเขียนรู้และให้คำปรึกษาเท่านั้น เหตุทำให้เกิดบุคคลขึ้นใหม่จำพวกหนึ่ง คือ พวกคนแก่หรือชนวิญญิต ซึ่งต่อมาในรุ่นหลังได้มีปราชญ์หรือชนวิญญิต คนสำคัญทางอิทธิศาสนาเกิดขึ้น เช่น เจ้าจือจางโจอ กับเม้งจือ (Meng Tsi ๗๕๕-๖๔๔) ซึ่งศึกษาเล่าเรียนหลักของขงจื๊ออย่างเชี่ยวชาญและคิดเพิ่มเติมขึ้นอีกมาก

ราชวงศ์โจวหรือเจ้าได้มีกษัตริย์ปกครองประเทศจีนมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ๕๖๕ ปี รวม ๓๖ องค์ องค์สุดท้ายมีนามว่า กิ๋นอึ้ง (นานหว่ง) ได้ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๘ ระยะเวลาจึงเห็นอึ้งอึ้ง ผู้ครองแคว้นเจ็ดได้มีเมืองใหญ่เมืองเป็นเมืองจีนมาก กิ๋นอึ้งทรงแคว้นจีนจะมีสถานดูจึงปรึกษากับขุนนางผู้ใหญ่ผู้ คิดพิเคราะห์ตามเจ้าแฉ่งอึ้งให้หนีลง จีนแฉ่งอึ้งรู้ตัวภัยภัยทรูไปสิ้นศพรทางวันที่ จักรพรรดิเจ้าแฉ่งอึ้งได้บังคับให้คำนับตนจรดคันธึง ๓ ครั้ง แล้วไว้ชีวิต กิ๋นอึ้งและสี่ยพระอภัยพระชนมโสมในสมัยตรงกับ พ.ศ. ๒๔๘๘ จีนแฉ่งอึ้งจึงขึ้นครองราชสมบัตินครหลวง นับเป็นปฐมราชวงศ์จั้น แต่ยังมีได้ประกาศตนเป็นอึ้งอึ้ง หรือราชอิริราช อยู่ในราชสมบัติได้ ๓ ปี ถึงแก่พิราลัย รวมแฉ่งอึ้ง (จี้เซียงอึ้ง) ได้สืบราชสมบัติต่อมาอีก ๖ ปี สิ้นพระชนม์ เจออึ้งผู้ขึ้นโอรสขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๘๘ มุ่งรุดทำสงครามปราบปรามแคว้นต่าง ๆ รวมเป็นอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วจึงใน พ.ศ. ๓๒๒ จึงปราบดาภิเษกเป็นจักรพรรดิจั้น ทรงนามว่า พระเจ้าจี้เซียงอึ้ง ต่อจากนั้นก็แผ่อาณาเขตมาจนถึงดินแดนปากน้ำยว (จีเก็ง) จึงได้ตั้งชื่อขงจื๊อว่าเป็น

มณฑลยูนนาน มณฑลกว่างตุง มณฑลกว่างไซ มณฑลฝูเจี้ยน ซึ่งเป็นภูมิภาคของชนชาติหมั่น (ชาวฮั่นก่อน) อูต (ชาวกว่างตุง-กว่างไซ) และเยอเย หรืออีว (ญวนหรือเกวียด)

แคว้นผ้อซึ่งตั้งอยู่ใต้แม่น้ำเจียงซีอันเดิมเมื่อ พ.ศ. ๓๒๐ นั้น ตั้งเมืองหลวงอยู่ที่มณฑลกุเป เป็นดินแดนตอนกลางระหว่างแม่น้ำเหลืองกับแม่น้ำฮวง (จีเกียง) หนึ่งสี่ร้อยของชาติไทยว่า

“ถ้าประวัติศาสตร์ที่ว่าว่า พวกผ้อไม่ใช่จีน เป็นพวกที่จีนเรียกชาติป่าเถื่อน ถ้าผ้อไม่ใช่จีน ผ้อก็อาจเป็นชาติไทย.....”

ถ้าแคว้นผ้อหรือมณฑลกุเปไปทางตะวันตกเป็นมณฑลเสฉวน อันไกลทวีตเมื่อโบราณ อีกแห่งหนึ่งเหมือนกัน เสฉวน เป็นมณฑลใหญ่ตั้งอยู่ไกลทางประเทศจีน มีอัครโมเสกัญ ๔ สาย ไหลจากข้างเหนือมาข้างใต้ลงร่วมกันแม่น้ำฮวง (จีเกียง) ออกราก ๔ ช่อ เกียเง้ง (Chia-Ling) ทื่อ (To) มิ่ง (min) และเยอเย (Ya-Lung) เก้ง ตรงกลางระหว่างลำน้ำเหลืองกับลำน้ำมิ่ง มีแม่น้ำใหญ่สายหนึ่งชื่อ ไต้ไต้ (Ta-tu) ไหลขนานมากับลำน้ำเหลือง พอมาถึงอันคองฮวง่วนก็วกไหลไปทางทิศตะวันออกเข้าร่วมกับลำน้ำมิ่งที่เกียเง้ง (Chia-Ling) ในบริเวณดินแดนแห่งที่ครั้งโบราณอนุบาลตามจดหมายเหตุราชวงศ์ฉินหรือเจี๊หว ราว ๖ รอบร้อยปีก่อนพุทธศตวรรษที่สามเหล่าหนึ่งตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นแคว้นใหญ่ ๆ ๘ แคว้น คือ แคว้นเยอ (Yung) จก (Shu) เกีย (Chiang) เม้า (Hou) มู่ หรือฮู (Wu) โล้ว หรือลู่ (Lu) เม็ก (P'eng) และ พก (Pa) แคว้นเหล่านี้มีเมืองอยู่ห่างไกลอาณาจักรจีนแห่งนั้นทำให้ล่วงมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ แต่ทว่ารับรู้ชัดของกษัตริย์จีน แคว้นจกมีเมืองชื่อตุ่เป็นเมืองหลวง ส่วนเมืองหลวงของอื่อ ๘ แคว้น ยังไม่ทราบแน่ชัดที่ตั้งอยู่ ณ ที่ใด ต่อมาไว้คดีเชื่อว่าแคว้นเยอและแคว้นพก คงตั้งอยู่ทางตอนใต้ของลำน้ำฮวง (จีเกียง) กับลำน้ำอัน ในแขวงมณฑลกุเป ส่วนอีก ๔ แคว้นอยู่ในมณฑลเสฉวน คือแคว้นเกียอยู่ทางตะวันตกของเมืองเซียงตุ่ แคว้นเม็กกับมู่หรือฮูอยู่ระหว่างเมืองเซียงตุ่กับเมืองจุงตึง ในปัจจุบันนี้ แคว้นโล้วหรือลู่กับแคว้นเพ็กอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองเซียงตุ่

ในกระบวนการแคว้นเหล่านี้ จกเป็นแคว้นใหญ่มีกำลังพลเกือบเท่าเทียม แต่มาถึงราว ๒๕๐-๓๐๐ ปี ก่อนพุทธศตวรรษ ฐานะความสำคัญของแคว้นจกเปลี่ยนแปลงไปโดยมีผู้แข่งขันสำคัญเกิดขึ้นทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ คือ แคว้นเป่า ซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองจูเก็กในมณฑลยูนนาน แคว้นเป่ามีความสัมพันธ์สนิทสนมกับแคว้นจก และแคว้นผ้อ เมื่อแคว้นจกกับแคว้นเป่าจะมีความสัมพันธ์กัน โดยการทศสมรระหว่างเชื้อสายผู้ครองนคร แต่บางครั้งก็โกรธแค้นพิพาทกัน การพิพาทนี้เกิดมูลเหตุให้แคว้นจีนซึ่งอยู่ทางเหนือหาช่องทางเข้ามาบรรเทาอาชญา ๒๒ พ.ศ. ๒๒๗ ขณะแคว้นทั้งสองกำลังรบพุ่งกัน กองทัพจีนซึ่งมีพิศหวัง และสุภาพลือเป็นแม่ทัพก็ตั้งโจมเข้ามามีได้แคว้นจกและแคว้นเป่า ในที่สุดมณฑลเสฉวนกับไท่ตึงก็ตกอยู่ในความครอบครองของแคว้นจีนโดยสิ้นเชิง เพื่อหวังแม่ทัพจีน

จึงสถาปนาเมืองเรืองสุขขึ้นเป็นนครหลวงของมณฑลนี้ นับว่ากำแพงเมืองที่สร้างขึ้นครั้งนั้นยาวราว ๑ กิโลเมตร สูงราว ๑๐ ฟุต

ไม่ใช่ว่าเมืองแก้วนั้นขึ้นเท่านั้นที่มุ่งหมายจะแผ่แสนยานุภาพเข้ามาในดินแดนเสฉวน แต่แก้วนั้นคือ ตัวกันชนที่ขวางกั้นกำลังเกรียงไกรของแก้วกับกับแก้วเป่า ซึ่งอยู่ทางตะวันตกก็มีความทะเยอทะยานเช่นแก้วนั้นเหมือนกัน ก่อนที่แก้วต่าง ๆ ในมณฑลเสฉวนจะถล่มจนพินาศไป นัถือยี่อย่างผู้ครองแก้วนั้นคือ (พ.ศ. ๒๐๐๔-๒๐๐๕) ได้แต่งตั้งจ้าวเก๋วเป็นแม่ทัพยกไปรุกรานแก้วเป่า แก้วจก และแก้วอื่น ๆ ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของฉ่านซีมา (จี้เก๋อง) แต่จ้าวเก๋วหาได้เดินทัพไปเผชิญกับกองทัพแก้วเป่าแก้วจกไม่ กลับมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้จนถึงเมืองเทียนหรือแทน (ปัจจุบันเวียงกุนมิงหรือกุนเม้ง) ซึ่งอยู่ตอนเหนือของแก้ววันชุนนาน เข้าใจคงได้เมืองเทียนหรือแทนไว้ในอำนาจของแก้วนั้นแล้ว ครั้นเวลาจะยกทัพกลับคืนไปบ้านเกิดเมืองนอนปรักฎูว์กันทางเดินถูกปิด เพราะภายหลังที่แก้ววันเจ๋งได้แก้วจก แก้วเป่าแล้ว ได้ตกลงแลกเข้ามาโจมตีเอาแก้วนั้นคือเป็นประเทศราชเสียเหมือนถัน กองทัพของจ้าวเก๋วถอยกลับไปได้ เลยกตั้งมั่นใหญ่อยู่ ณ ที่เมืองแทน เห็นทางจ้าวเก๋วถอยคืนทัพมายังเมืองแทนนี้ นักโบราณคดีมีความเห็นว่าคงเป็นทางคมนาคมสำคัญแบบลุ่มน้ำมาง (จี้เก๋อง) มาบรรจบแล้ว นัถืออาจจะเป็นแก้วแว่นแรกทีแผ่ลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ไกลกว่าแก้วจก แก้วเป่า

หลังจากปราบปรามแว่นแก้วต่าง ๆ อยู่ในอำนาจเป็นส่วนใหญ่แล้ว เจงอ๋องประมุขของแก้วจีน ซึ่งเรืองอำนาจได้จะยกกำลังไปยึดครองประเทศชื่อว่า “จีน” ได้สถาปนาตนขึ้นเป็นกษัตริย์มีนามว่า พระเจ้าจีนซื่ออั้งตี้ เมื่อ พ.ศ. ๑๒๒๒ ตั้งราชธานีอยู่ที่นครฮามฮ้อง (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองเซียงฮาน) ก็ได้สร้างกำแพงกันชาวฮานมาชก ทางทิศเหนือเมื่อ พ.ศ. ๑๒๕๕ เป็นกำแพงใหญ่ยาว ๑๒๐ กิโลเมตร ถ้าหันไปทางทิศใต้ก็พบกาคาลาหมางเจียวและถองบู๊ยกทัพเข้ามารบกันในราชอาณาจักรของพระองค์ ได้ยึดต่อไปซึ่งก็เป็นผลจากความประสงค์มาว่า ๑๔๑๓ ปี ขุนลางจ่าน (ลูกปัดเม็ด) เชื้อสายชาวมองโกลจึงยกทัพผ่านกำแพงกันเข้ามารบระดมกันเป็นกษัตริย์จีนแห่งราชวงศ์หยวน มีนามว่า พระเจ้าวันซื่อจื่ออั้งตี้ ได้เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๖ ในระหว่างรัชสมัยของพระเจ้าจีนซื่ออั้งตี้ ลูกเขยของเขาจะมีแม่ทัพจีนคนหนึ่งชื่อเจียงฮังได้สร้างตามแบบแผนกำแพงทางเดินของกองทัพจ้าวเก๋วลงมาสู่ดินแดนภาคตะวันตกเฉียงใต้ ถึง พ.ศ. ๑๓๓๓ พระเจ้าจีนซื่ออั้งตี้อายุได้ ๔๗ ปี ขึ้นพระชนม์ถึง ราชโอรสได้สืบราชสมบัติมีนามว่า พระเจ้าเจ๋อซื่ออั้งตี้ ถึง พ.ศ. ๑๓๖๓ ถูกกองทัพของพระเจ้าวันซื่ออั้งตี้ บุกเมืองเกิดจลาจล ถ้าเป็นปราชญ์การเมืองจลาจลเรียบร้อยในที่นั้น โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากแก้วเสฉวนทั้งกำลังคนและเสบียงอาหาร โดยเฉพาะข้าว ถั่วถั่วถั่วเป็นจำนวนมาก จึงยังคงเป็นปราชญ์กษัตริย์ราชวงศ์อื่น มีนามว่า พระเจ้าฉ่านไคจื่ออั้งตี้ (ลูกโซ่) หรือราชวงศ์ฉ่านไค พ.ศ. ๑๓๗๗-๑๖๗๗)

ตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าจันเชื่องดี มาจนถึงสมัยแรก ๆ ของราชวงศ์ล้าน ปะราชชนราชัน
ได้อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในมณฑลเสฉวนเป็นจำนวนมาก แต่ก็อยู่เพียงแถบที่เนิน แคว้นจก
แม่น้ำเก๋เท่านั้น ครั้นถึงแผ่นดินกษัตริย์ฮั่นฮงตี้ที่ ๕ คือพระเจ้าอู่ตี้ (วัด พ.ศ. ๔๐๐-๔๔๖)
ราว พ.ศ. ๔๐๘ ข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่ง ชื่อ อังมิ่ง ก็อพยพเข้ามาตั้งถิ่นที่อยู่ที่
จากแคว้นจกต้องถอยไปตั้งแคว้นน้ำลาว ซึ่งมีเมืองกวางตุ้งในสมัยนั้นเป็นเมืองหลวง ถนนสายนี้
เริ่มตั้งต้นที่ช่องชวากวน ซึ่งอยู่ทางใต้ของอำเภอฮะกั๋งอยู่ในมณฑลเสฉวน ตัดผ่านเข้าไปในเขต
เมืองยอหง์จนถึงท่าเรือเซียวถัว (เวลานี้เรียกน้ำปัวถ้ง อยู่ในมณฑลกุยจิ๋วตอนใต้) อันเป็นท่าเรือ
ใหญ่สำหรับบรรทุกสินค้าที่มาจากแคว้นจกจะเรือส่งไปจำหน่ายตามส่วนแคว้นภาคใต้ อังมิ่งจึง
การบวชและนำเจ้าพระกั๊กตี้ให้คิดสร้างถนนจากเมืองยอหง์ถึงท่าเรือปัวถ้ง (เวลานี้เรียกชู่ฮู้) ตรงไป
ยังตำบลเก๋เพื่อประโยชน์ทางการยุทธศาสตร์ในเขตภาค พระเจ้าจักรพรรดิเห็นชอบด้วย ก็สั่งให้ดำเนิน
การสร้างถนน ความมุ่งหมายที่จะขยายอาณาเขตของราชวงศ์ได้ ได้รับการกระตุ้นเตือน
อย่างทะมัดทะเมาะถึงขั้นอีกใน พ.ศ. ๔๒๑ ภายหลังที่นางเจี้ยนซุกแห่งราชสำนักฮั่นกลัมนางจาก
ประเทศกั๊กเต๋ย (ใต้ชื่อ TA ksa) เพราะเมื่อนางเจี้ยนซุกอยู่ในประเทศกั๊กเต๋ยนั้นได้ตรวจพบ
สินค้าผ้าของแคว้นจก และเธอได้สนใจคิดหนึ่งของแคว้นคังไต้ว่ามีการค้าขายระหว่างอันต้อ
กับบ้านเมืองทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอาณาจักรจีนอัน จึงทูลให้พระเจ้าจักรพรรดิเสด็จราช
กันหาเส้นทางค้าขายระหว่างประเทศเหล่านั้น พระเจ้าฮั่นฮงตี้จึงมีคณบดีสาวจีน ๔ นายออก
เดินทางลงมายังมณฑลเสฉวนเพื่อค้นหาทางไปประเทศอันต้อ คณบดีสาวจึงแยกย้ายกันตั้งต้นออก
เดินทางมุ่งไปทางทิศตะวันตก คือออกจากเมืองฮ่งปัว (เวลานี้เป็นอำเภอฝูยู่) สาย ๑ จากเมือง
โซโหว่เขตเมืองชู่ (เวลานี้เรียกฮงจิ๋ว) สาย ๒ จากเมืองก่งไคว (เวลานี้เรียกอำเภอโซเซียง) สาย
๓ และจากเมืองยอหง์ถึงท่าเรือปัวถ้ง (ชู่ฮู้) สาย ๔ คณบดีสาวเดินทางมาถึงทั้ง ๔ นายก็กลับ
ทางไปหาอุปราชเจ้าเมืองเพราะไม่ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชนเจ้าของถิ่นนั้น ๆ คงได้แต่
ความวิวุ่นเสียดแทง ๔ สายนั้น เป็นทางข้ามเทือกเขาที่อยู่ห่างออกไปจากที่ราบลุ่มดินแดง อันเป็น
บริเวณที่ราบลุ่มหนึ่งของมณฑลเสฉวนเมื่อเทียบกับเขาสูง ๆ ถัดมาตลอดไปจนถึงทิศทางทิศตะวันตก
ของมณฑลเสฉวนและมณฑลซีเกียง ทิวเขาทางทิศตะวันตกนี้ติดต่อกับเทือกเขาทิเบต ที่ราบ
ลุ่มดินแดงมีลำน้ำไหลต้อ ๔ สายคือ แม่น้ำมิ่ง, ทื่อ, เก้อเถ้ง, ยาง (จีเก้ง) และแม่น้ำฉานวิเวส
ที่ชาวจีนยังมิได้ขยายตัวเข้าไปตั้งภูมิลำเนา พระเจ้าฮั่นฮงตี้จึงมีคำสั่งให้รัฐประกาศนโยบายและยุทธส
ถากรรมอยู่หลายปี จึงได้ค้นแผนที่ทางตะวันตกเฉียงใต้ไว้โดยละเอียดถึงแม้ แล้วยังจัดการเปลี่ยนแปลง
การปกครองและเขตแดนเสียใหม่ คือเปลี่ยนเมืองก่งไควเป็นมณฑลฮวกซู่ (อำเภอโซเซียงในม
ณฑลเสฉวน) เมืองโซโหว่เป็นมณฑลฮงเจียง (เวลานี้เป็นอำเภอฮ่งไควในเสฉวน) เมืองฮ่งปัว

เป็นมณฑลขึ้นหัว (อยู่ทางเหนือของอำนาจมั่งกู่ในเสฉวน) เมืองแป๊ะม้าเป็นมณฑลบู๊ (อยู่ทางใต้ของมณฑลก๊วย) และเมืองเก็กนหรือถาเป็นมณฑลฮ้อจิวหรือต๋องเจ้า (เวกานนี้เรียกเมืองคุนหมิงหรือคุนหมิงในมณฑลยูนนาน)

อันมณฑลฮ้อจิวหรือต๋องเจ้าซึ่งอยู่ทางใต้ของมณฑลเสฉวนนั้นก็ล้อมมณฑลยูนนาน ซึ่งสมัยนั้นเป็นอาณาจักรไทยที่กว้างใหญ่ไพศาลมีนามเรียกว่า อาณาจักรน่านเจ้า หมายคือเรื่องของชาติไทย (หน้า ๕๐) ว่า

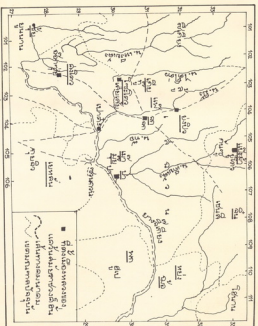
“ได้ตรวจดูแผนที่จีนสมัยราชวงศ์ถัง ไม่กำหนดเขตน่านเจ้าไว้เป็นเขตมีข้อสี่ประเทศขึ้นไว้เท่านั้น นอกเขตแดนจีนออกไปก็กว้างไว้ เขตแดนนั้นเจ้าเท่านั้น ถ้าจะกะเนอาณาเขตของน่านเจ้าตามที่จีนกล่าวไว้ข้างต้น ก็จะต้องเป็นมณฑลยูนนานทั้งหมด รวมทั้งแคว้นสิบสองปันนาด้วย ตอนเหนือถึงเสฉวนตะวันตกถึงดินแดนมณฑลไกรเวา (กุยจิว) และกวางซี ตะวันออกถึงจกต๋องเข้าในแคว้นสิบสองปันนา บางที่จะเลาะเข้าไปถึงแคว้นหลวงพระบางคิดเมืองนันทวงไม่ทราบว่ามีเมืองอะไร ตะวันขึ้นจะแถวแคว้นฉานใต้ใต้กับเมืองเชียงตุงหรือคำองมา ทางทิศเหนือจรดเขต ตะวันตกจรดอินเดีย เห็นจะแถวอู๋ยกังคงคา อันเป็นชนมิ่งดินแดนตอนเหนือของพม่าที่ต้องรวมอยู่ด้วย ทิศตกถึงเขตเมืองวู้ (ในแผนที่ของจีนจดไว้แถวแคว้นฉานใต้) เมืองหัวนี้เองคือที่ตั้งเดิมฐานกันว่าจะเป็นเมืองของพวกปัฐ.....”

หนังสือเรื่องของชาติไทยได้เล่าเรื่องราวของอาณาจักรน่านเจ้าตั้งแต่กำเนิดของประเทศชาติไทยพวกฮ้อลาวตลอดจนระเบียบการปกครองซึ่งมีขึ้นในศตพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ไว้อย่างละเอียดละออ ในบทความเรื่อง The History of the Thai in Yunnan ของพระยาอาภากรวิชชาดิษฐ์ M. Carthew, M.D. เล่าว่าในพงศาวดารจีนสมัยก่อนพุทธกาล ๑๖๖๒-๑๖๕๕ ปี (สมัยราชวงศ์ซ่งหรือ เต๋) เรียกดินแดนแห่งนั้นว่า ซันน (Shi-nan) และได้สมญาประชาชนว่า ปุห้อ (ชาวป้อเถียน) ชาวซันนมีชื่อเรียกหลายร้อยศตวรรษจนถึง พ.ศ. ๑๑๔๔ จึงปรากฏมีชื่อเรียกเป็นอีกครั้งหนึ่งว่า ปะบู หลังจากนั้นมาถูกเรียกว่า ชาวเถียน หรือฉานและอุเอะ หนังสือวิเคราะห์เรื่องเมืองไทยเดิม (ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๗) ว่าในสมัยราชวงศ์ฮ้อหรือเจ้า นั้นชาวฮ้อรู้จักประเทศกันแล้ว ๓ ชื่อ คือ ๑. ซาน-ซาน ไกวะ ๒. ปะหว่ไกวะ (ผาไท-เหงา) ๓. ขวี่ฉวนไกวะ และในสมัยเจี้ยนไกวะ หรือเจี้ยนเก็กคือสมัยราชวงศ์ฮ้อ ตอนเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ราชวงศ์แห่งกันเป็นใหญ่ จึงรู้จักประเทศกันแล้วในชื่อฉาน หรือเจี้ยนไกวะ และเล่าต่อไปว่า พ่อเมืองคนแรกที่ครองแคว้นซาน-ซาน (ซาน-ซาน) หรือผาไยนั้น ชื่อเมืองซู่ซัง เป็นบุตรคนที่ ๗ ของพี่เมืองซู่แห่งตระกูลเมือง พี่เมืองซู่นี้เป็นโอรสของพระเจ้าอโศก ชื่อวงศ์พระเจ้าสุทโธทนะแห่งมคธรัฐ เป็นอันได้ความรู้ว่าในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑-๔ ดินแดนยูนนานหรือน่านเจ้าเคยมีชื่อเรียก ซาน-ซาน หรือผาไยบ้าง ปะบู (หัว-เหิ่ว) หรือเถียน-เหิ่วบ้าง

ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก่อนที่เมี้ยนเฉี จะตกอยู่ในอำนาจของพระเจ้าเจิ่นซื่อองค์นั้นจึงจะ
 เกิดวุ่นวายขึ้นเมื่อได้ออกกองทัพเข้ามาถึงเมืองเถียน หรือหนองแวน ครั้นชาติภูมิของตนเสีย
 แต่พระเจ้าเจิ่นซื่อองค์เดิณก็ทอดทิ้งกลับไปไม่ได้ เลยใช้กำลังเข้ายึดเมืองเถียน ตั้งตัวปกครองเป็น
 อิศระอยู่ทางภาคตะวันตกของหนองแวน เมื่อจ้าวเถียววาชวนมีไปเถียว เซียวสาธ ได้ครองเมืองเถียน
 ขึ้นมาจนถึงมาถึง ในระยะเวลาที่ตัวกับมีเซียวสาธของเมืองซู่ฮงแห่งนครกุยไถยเมือง ซื่อซิงกะ
 (จีนก๊ว) ได้เป็นพ่อเมืองปกครองแคว้นภาคตะวันตกของหนองแวนเมื่อนครหลวงอยู่ที่เมืองคาสี
 แคว้นตะวันออกกับแคว้นตะวันตกเกิดรบพุ่งกันขึ้น และดูเหมือนจะด้วยการสนับสนุนของพระเจ้า
 สัมบุต ซิงกะมีชัยชนะแก่ฝ่ายกองทัพจึงได้รับเลือกจากประชาชนให้เป็นพ่อเมืองปกครองทั้งแคว้น
 ตะวันออกและตะวันตก โดยรวมเป็นแคว้นใหญ่อันเดียวกันแล้ว แคว้นสาซื่อ ตกลงเมืองเถียนขึ้นเป็น
 ราชธานี

ตำนานเล่าว่า ในพุทธศตวรรษที่ ๕ และก่อนนั้นขึ้นไปเป็นร้อย ๆ ปี ประชาชนในแคว้น
 ท้องนี้หรือพระพุทธศาสนาได้อำนาจมาจากประเทศอินเดีย ความซื่อสัตย์ซื่อทั้งปวง
 ของพ่อเมืองจีนกะเป็นเชื้อสายมาจากพระเจ้าอโศกในอินเดียด้วย นักประวัติศาสตร์โบราณคดีส่วนมาก
 ว่าเป็นนิยายไม่มีมูลความจริง ในหนังสือธรรมบทซึ่งปรากฏอยู่ในประเทศฉัถราในพุทธศตวรรษที่ ๑๐
 มีเรื่องโพธิราชกุมาร เล่าว่าพระเจ้าโพธิราชกุมารซึ่งได้นามข้างจริงว่าปรัสสาพลแห่งหนึ่ง รูปพระวิจิตรพิสดาร
 ไม่เหมือนแม่หญิงแห่งใดอันหนึ่งแล้ว ทรงนายช่างจะไปสร้างให้ผู้อื่นขึ้นอีก จะทำให้ปราสาทของ
 พระองค์หมดความแปลกอัศจรรย์ จึงคิดจะกำจัดนายช่างเสียก่อนช่างไหว้คำนับจึงตอบว่ายังคิดแต่ง
 ไม่เสร็จ ชูลให้พระเจ้าโพธิราชกุมารหาไม้เลื้อยชนิดต่าง ๆ ส่งมาทำเป็นเครื่องประดับประดา แล้ว
 ลอบทำเป็นแท (ลฐ) ธนคีน นามุครกรรมและเสด็จออกหาเข้าไปไว้ในท้องถนัด หาบินออกทาง
 หน้าต่างเรือนหอกระโดดไปได้ พังตุ่มน้ำ พระเวรจารอยู่ปราศผู้เปรียบในสมัยพันกว่าปีไม่ช้า
 เอาเครื่องหล่อเชือกมัดสาธพุทธศาสนาขึ้น แต่หัวเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ได้มีกษัตริย์ทำด้วย
 โลหะประกอบโลหะ จากต่างประเทศเข้ามาเป็นแสดงให้ประชาชนชมในกรุงทพพระมหานคร จนเกิด
 สร้างสนามบินดอนเมืองขึ้นเป็นประจักษ์พยานจนทุกวันนี้ นอกเหนือจากในเรื่องโพธิราชกุมารเกิดมีเป็น
 ความจริงขึ้นแล้ว เรื่องพุทธศาสนาเข้าไปสู่แคว้นยูนนานเมื่อใด ๆ พุทธศาสนาและต้นตระกูลไทย
 เมื่อเป็นเชื้อสายพระเจ้าอโศกแห่งสาทกบวส์ก็อาจจะเกิดขึ้นกับทำนองนี้ได้ดังนี้ จึงน่าจะศึกษาสอบ
 กันดูบ้าง

The History of Thai in Yunnan ถ้าต่อไปว่า ในสมัยจีนกะปกครองแคว้นสาซื่ออยู่นั้น
 พระเจ้าสัมบุต ได้จัดส่งทูตขึ้นถวายในศรีวิชัยต่อของเมิกทางไปสืบพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย
 จีนกะไม่ยินยอมให้ทูตขึ้นเดินทางข้ามอาณาเขตไปอินเดีย และถามทูตว่า “อาณาจักรของกัมภีร์ยี่ตัน
 กับอาณาจักรไทยสาซื่อ ฝ่ายใดจะมีอำนาจมากกว่ากัน” คณะทูตแล้วในศรีวิชัยก็คำตอบว่าไปทูลพระเจ้า

48° 47' 48" N 16° 57' 58" E - W. 48.1
 SZÉKESFEHÉRVÁR ARCHAEOLOGICAL STUDIES IN SZÉCHÉNY

จักรพรรดิจีน เกิดระคายเคืองจึงจัดกองทัพมาโจมตีแคว้นผาซื่อ เมื่อความทราบถึงหนังสือหลักไทย (พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๑๒ หน้า ๓๖) กล่าวว่าพระเจ้าอู่เต๋มั่งกองทัพลมภาคใน พ.ศ. ๔๔๓ และทางอาณาจักรไทยเป็นรัชสมัยพระเจ้าขุนเมือง ไทยสมัยนั้นรบพุ่งตีกันอยู่หลายปี ในที่สุดไทยแพ้ต้องยอมออกแก้วเงินใน พ.ศ. ๔๔๖ แม้ทัพจีนตั้งขุนนางมาทวงหาให้อัฐูว์กินาเมือง เปลี่ยนเวรกันตามแคว้นใหม่ว่า “อู่ฉั่ว หรือ อู่เจ้า” และว่าพระเจ้าขุนเมืองนั้นได้ครอบครองสมบัติเมื่อประมาณ พ.ศ. ๔๒๑ ฉะนั้นพอสรุปได้ว่าพระเจ้าขุนเมือง หรือจีนเกาะเป็นกษัตริย์ไทยองค์เดียวกัน

สาเหตุที่เจ้าราชวงศ์อันยกกองทัพมาตีแคว้นผาซื่อ หรือน่านเจ้า จะโดยที่ขัดขวางไม่เปิดทางให้ไทยสืบพระพุทธศาสนาในล้านนา หรือจะโดยประสงค์แย่งอำนาจทางการเมืองและการควบคุมอิทธิพลอำนาจแล้วเข้ายึดกันตามที จันเกิดใจจะตีตั้งก๊อซึ่งเป็นดินแดนของพวกญวน คือไทยยกแก้วเงินซึ่งเป็นเมืองขึ้นแล้วเมื่อ พ.ศ. ๔๓๒ อันจะหมายความว่าเหตุอันใดก็ตามรู้เท่าที่รู้ของหนึ่งคือชาวแคว้นญวนตามแคว้นตั้งก๊อให้ขอพิศต่อข้าพเจ้าตามประเทศอันเกิดมา แล้วก่อนชาวจีนสมัยพระเจ้าอู่เต๋มั่งทั้งทางบกและทางเรือ

รวมความตามประวัติไทยในแดนจีนอย่างย่อ ๆ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมเจ้าราชวงศ์อันในรัชสมัยของพระเจ้าอู่เต๋มั่ง ได้พบกษัตริย์ไทยแห่งตระกูลไทยเมือง คือพระเจ้าขุนเมือง หรือจีนเกาะ ครอบครองสมบัติเป็นนครราชอยู่ในดินแดนญวนระหว่าง พ.ศ. ๔๒๑ ถึงราว พ.ศ. ๔๔๖ ก็จากผลการสอบสวนเนื่องความเบี่ยงเบนของตำนานสิงหนวัติกุมารได้เข้าใจว่า เมื่อ พ.ศ. ๔๓๐ มีกษัตริย์ชื่อฮายไทยเมือง ชื่อเทวกาล และ พ.ศ. ๔๓๐ นั้นตรงกับโบราณศักราช ๑๙ โบราณศักราชตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๔๓๔ ถูกละเลี่ยนจากปีครองราชย์ของพระเจ้าขุนเมืองที่มีประมาณไว้ในหนังสือหลักไทยเพียง ๗ ปี พระเจ้าขุนเมือง หรือ จีนเกาะกับเทวกาล มีประวัติเรื่องราวอยู่ในดินแดนแห่งเดียวกัน สมัยเดียวกัน ควรเป็นกษัตริย์ไทยพระองค์เดียวกันและเป็นผู้ตั้งโบราณศักราช หรือ ปฐมศักราชด้วย

เพื่อสะดวกแก่การอ้างอิงในคำอธิบายตำนานสิงหนวัติกุมาร จึงขอค้นหาเรื่องราวต่อไปนี้ก็เล็กน้อย ธันวาคมพระเจ้าอู่เต๋มั่งแล้วราชวงศ์อันครองแผ่นดินกันมาอีก ๖ องค์ ถึงรัชกาลพระเจ้าอันเป็งเต๋ (แห่งที่) นับเป็นองค์ที่ ๑๑ ครองราชสมบัติได้ ๕ ปี อองเม้งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินตั้งเสนาบดีราชสมบัติได้แล้วตั้งตัวขึ้นเป็นกษัตริย์ เมื่อ พ.ศ. ๔๔๒ ประเทศจีนยึดเป็นจลาจลจีนระบอบหนึ่งเปิดโอกาสให้ไทยแคว้นอู่เจ้า หรือผาซื่อ ซึ่งขณะนั้นมีขุนนางเมืองเป็นพระบุษ จันขุนนางเงินตำกับเมืองนำเสีย แล้วตั้งเมืองขึ้นอิสระ ถึง พ.ศ. ๔๖๔ แล้วขุนนางจับอองเม้งสำเร็จโทษ แล้วตั้งตัวขึ้นเป็นกษัตริย์มีนามพระเจ้าอู่เต๋มั่งกองบู๊ เปลี่ยนนามราชวงศ์ใหม่ว่า คังฉั่น (ราชวงศ์อันตะวันตก พ.ศ. ๔๖๔-๔๖๔) พระเจ้าอู่เต๋มั่งกองบู๊มีแม่ทัพที่มีสติปัญญาแลวกถ้ำถึงกันหนึ่งคือ ม้าฉ้วน ได้ออกกองทัพลงมาปราบปรามหัวเมืองฝ่ายใต้ที่กระด้างกระเดื่อง ตลอดจนเมืองคังเก้อ ครั้นนั้นขุนหลวง

หาญเสื่อเป็นผู้ครองแคว้นไท่หลาซือ ต่อจากขุนวังเมืองไต้ยอนอันน้อมต่อกองทัพจีน ใน พ.ศ. ๙๙๐ แหม่นแหม่นแคว้นไท่หลาทางภาคตะวันตกจะยอมเป็นเมืองออกของจีนราชวงศ์สั่นในระยะเวลาสั้น แต่ทางภาคตะวันตกตลอดขึ้นไปทางเหนือของอาณาจักร ซึ่งมีขุนพลลาวเผ่า เป็นประมุข ก็ยังดำรงตัวเป็นอิสระโดยเอกเทศต่างหาก พระเจ้าฮั่นคองฮูขึ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๖๐๑ พระเจ้าเม่งเต้ (มั่งตี้) ราชโอรสได้ครองราชสมบัติสืบมา ๑๔ ปี ในรัชกาลนี้ อัคริษฐศาสนิกได้เริ่มเข้าไปประดิษฐานในประเทศจีน ตั้งแต่เรื่องเล่าอยู่ในหนังสืออรรถิทธิของเพี้ยน (พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๖ หน้า ๒๖-๘) ว่า

“พระเจ้าเม่งเต้ทรงสุบินว่ามีปฏิมากรทองคำขนาดใหญ่ลอยมาจากสวรรค์ พอถึงพระราชวังปฏิมากรนั้นก็หลุด แต่แก้วงาไปมาบนเสื่อรูปปฏิมากรมีวิเศษสว่างไสว เมื่อการมีแสงอาทิตย์และแสงจันทร์ พระเจ้าเม่งเต้ก็ทรงพิศมัยอันอัศจรรย์ยิ่ง ถวายพยานว่าพระปฏิมากรนั้นคือฉายาอภินิหารแห่งพระองค์พระพุทธรูปในอินเดีย พระเจ้าเม่งเต้ทรงเห็นเป็นศฤงคาร จึงตรัสให้ให้ราชบุรุษไปสืบแสวงเรื่องพระพุทธรูปนั้นให้ได้รับความชัด เพราะก่อนหน้านั้นก็ทรงได้ยินเกียรติคุณในองค์พระพุทธรูปในอินเดียมาแล้ว.....ราชบุรุษที่ไม่สืบครั้งนี้ รวม ๑๔ คน ได้ออกจากกรุงลกเอี้ยงเดินไปตามทางเข้าสู่ทวีปเอเชียกลาง แล้ววกองได้ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย บรรดาแคว้นนคร ราชบุรุษเหล่านั้นได้รวบรวมพระธาตุและแก้วมณีต่าง ๆ ไว้เป็นอันมากจึงอัญเชิญสิ่งเหล่านั้นขึ้นมายาวลัดขึ้นประเทศจีนพร้อมด้วยภิกษุ ๒ รูป

ภิกษุ ๒ รูป ที่ไปประเทศจีนในคราวนี้ รูปหนึ่ง ชื่อ กาศยปมาตงก็ขึ้นเรียก เจ็ดไมเค้ง อีกรูปหนึ่งชื่อ โกลณห์ หรือ กาวินห์ จึงตรัสถามว่า.....

กาศยปมาตงก็ ผู้นี้ชื่อว่าปราชญ์ชาวอินเดียประเทศ เมื่อทูลนำปรากฏว่ามีปัญหาละเอียดลเอียดมีความเพียรหมั่นกล้า ชอบศึกษาธรรมวินัยกัมมัฏฐาน เพื่อแก้ปัญหาที่มีอยู่ในนั้น ต่อมาประเทศน้อยแห่งหนึ่ง (ไม่ปรากฏชื่อ) อัญเชิญกาศยปมาตงไปเทศนาธรรมวินัยข้อธรรมในกัมมัฏฐานพระภิกษุ ขณะนั้นเมื่อประเทศใดก็ต้องเป็นข้าศึกกองทัพลี้ไปตั้งบ้านเมือง ซึ่งกาศยปมาตงก็กำลังเทศนาอยู่ แต่ก็ไม่สามารถกล่าวถึงพระมณฑลเพราะด้วยอำนาจทิพยอย่างหนึ่งบันดาลด้านทานไว้ ข้าศึกก็ให้พรพิจารณาอานุภาพพิเศษของพระมณฑลความเลื่อมใสต้องแล้วสงบเจตนารุกราน ทันใดนั้นก็เกิดอัมพาตเข้าไปได้ ไม่เอ็งนครเห็นพระเจ้าแผ่นดินและเสนาอำมาตย์กำลังสงบนิ่งเมื่อโสภณธรรม พวกข้าศึกก็เข้าไปตั้งบ้าน ได้ทราบในสรรพธรรมกลัวยุทธ ในขณะนั้นเองราชบุรุษจีนไปพบ จึงได้อัญเชิญกาศยปมาตงไปอยู่ในประเทศจีนไม่นานเท่าไร ก็ถึงมณฑลทง ราชบุรุษจีนได้นำพระธรรมกัมมัฏฐานหรือคัมภีร์พระภิกษุ ๒ รูปไปตั้งกรุงลกเอี้ยงเมื่อ พ.ศ. ๖๐๘ พระเจ้าเม่งเต้ไปครุบริบระหวัดและทรงสร้างวัดม้าขาว (แปะเม้งซือ) ให้เป็นที่ทำนุของพระภิกษุทั้งสองท่านเถลิงในที่ดินอันกว้างขวางปีที่ ๑๔ (พ.ศ. ๗๐๔) กาศยปมาตงก็จะไปประเทศใดและเดินทางผ่านบ้านเมืองใดเข้าไปยังประเทศจีน มีร่องรอยการศึกษาอยู่ในตำนานสิงหนวัติกัมมัฏฐานเหมือนกัน.

ว่าด้วยการสอบกัน

เมื่อสำรวจเรื่องราวเข้าไปในดินแดนประเทศจีน อันเป็นถิ่นฐานบ้านเมืองเดิมของชนชาติไทย ได้รื้อร่องรอยความรู้ว่า กษัตริย์อื้อแก่่งตระกูลไท่ตงเมือง ซื่อ เทวกาล ในตำนานสิงหนวัติภูมิวนั้น ตรงกับซื่อเกะ หรือพระเจ้าขุนเมืองแห่งอาณาจักรน่านนโม่ประวัติศาสตร์แล้ว จึงขอเสนอเรื่อง การสอบกันเมื่อความในตำนานต่อไปนี้

ความเดิม

๑. ที่นี้จะกล่าวถึงวงศ์ชาวไทยเมืองหนึ่ง ก่อนแล
ชามันมณฑลจักรวาลได้ ๑๗ ตัวปีกดไว้

อธิบาย

๑. มณฑลจักรวาลได้ ๑๗ คือโบราณจักรวาล หรือ
ปฐมจักรวาลได้ ๑๗ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๔๓๐

ปีกดไว้ (ชาว สปีตสก) กลาคเคลื่อน
ที่ถูกเป็นปีกดไว้ (เกาะ สปีตสก)

จากผลที่สอบได้ว่า โบราณจักรวาล ๑๗ ปี
ตรงกับปีเกาะสปีตสก พ.ศ. ๔๓๐ จึงสอบย้อน
ไปกโบราณจักรวาลได้ ๑ ตัว ตรงปีเกาะได้ คือ
ปีกุนแอกสก พ.ศ. ๔๓๔ สกกับจักรวาลนี้ ตัว
นั้นอย่างจักรวาลไทยเดิมเป็นปีกดไว้ก็ คือ ปีกุน
อัฐสก ในตำนานนี้ใช้เป็นเอกสกก็เพราะถือว่า
แรกตั้งจักรวาลขึ้นใหม่

๒. สัตว์ ในตำนานหมายถึงชนชาวไท่ตง (คู่วิเคราะห์
เรื่องเมืองไท่ตงเดิมภาค ๑ ของประกาศวิ)

เทวกาล คือ ซื่อเกะหรือพระเจ้าขุนเมือง
ครองราชย์แคว้นผาซื่อในน่านนโม่ พ.ศ. ๔๓๔
ราชดูลี่ หมายถึง นครแดน ราชธานีของ
แคว้นผาซื่อ

๓. ถวายคัตกั๋งบั้งสังฆา = กระจัดกระจายหน
แผ่กระจายเหลือที่จะนับได้

๔. ตั้งว่า สน นิยมใช้ในตำนานตลอดเรื่อง
ราชบุตรคนใหญ่ชื่อ หิมพิสาร ราชบุตรคนที่ ๒
ชื่อ สิงหนวัติภูมิวน

๒. ยังมีมหากษัตริย์อื้อตงคนอีกชื่อว่าเทวกาล ว่า
อัน เป็นใหญ่กว่าไทยทั้งหลาย อยู่เสวยราชสมบัติ
นกรไทยเทศ คือว่าเมืองราชดูลี่นครหลวง
นั้นแล

๓. ส่วนเมืองอีกกับวิบุรณด้วยราชสมบัติเข้าของ
เงินคำ ข้างนี้วิภาวผู้คนวิพลนตริมาถาย
ถดถายคัตกั๋งบั้งสังฆา ได้ทองแม่ไก่ดำอังกษณ

๔. ส่วนว่ามหากษัตริย์อื้อตงอีกมีราชบุตร ๓๐ คน
ราชธิดา ๓๐ คน ทั้งหมด ๖๐ แล ราชบุตรผู้หัว
ชื่อว่า หิมพิสารราชภูมิวน แลราชบุตร ผู้หัว ๒
ชื่อว่า สิงหนวัติภูมิวน เหตุว่ามีลักษณะนี้กำลัง
เป็นจักรวาลที่นั้นแล

ความเดิม

๔. เมื่อนั้นกษัตริย์ตนพอนึกถึงแม่ราชสมบัติก็
 แกล้งใจ ๖๐ คนแล ก็ตั้งอภัยพิบัติราชกุมารผู้
 เป็นกษัตริย์ไว้ในที่ที่เป็นอุปราชกับบิดาหนึ่ง หรือ
 อดด้วยคนในเมืองราชฤทธิ์หลวงนั้นแล

๖. ก็แยกตัวลูกชายลูกหญิงทั้งหลาย ๒๕ คน นั้น
 หือไปเสาะหาสิ่งมีค่าแปลงเมืองอยู่ทั่วทิศ

๗. พลันตั้งถึงหนาคิณการผู้ตัว ๒ ก็กับน้อง
 หญิงหนึ่งก็แม่เจ้าราชสมบัติกับด้วยคนกษัตริย์
 คนหือ แล้วก็ตั้งอภัยการการพ้องนี้ มหา
 กษัตริย์ตนชื่อว่าเทวกลอนเป็นราชบิดาและราช
 มารดาแห่งตนแล้ว ก็รวบรวมเอาเข้าของสมบัติ
 ข้างมาไว้ทั่วธานีพลณครุฑนครทั่วสนทหนึ่งแล้ว
 ก็เสด็จออกจากเมืองราชฤทธิ์นครหลวงแล้ว
 ก็ข้ามแม่น้ำสาละยุไปทางหนองคณณ์ ที่อว
 หนวันออกขยได้ไปไกลนัก ลำดับไปอยู่
 ประเทศป่าไม้คงคย ของกษัตริย์ราชและแม่น้ำ
 ไหล่น้ำน้อยตั้งหลายหมากนัก นึกแต่เดือนอาสา
 ออก ๒ ท่า วันพุธ เสด็จออกจากเมืองราชฤทธิ์
 นครหลวงไปได้ ๔ เดือน จึงไปออกไปถึง
 ประเทศหนึ่งมีสถานอันราบเพื่องเรื่องงาน
 มีแม่น้ำใหญ่แม่น้ำฮาน น้ำน้อย มากนักกับทอ
 โกธแม่น้ำขรณที่น้ำใส คือว่าแม่น้ำห้วยน้อย
 อันตั้งสร้างไว้ตั้งมาตั้งนักแล เป็นแก้วเมือง
 สุวรรณโคมแก้วแก้วนักแล

อธิบาย

๔. หือ = หือ

๖. จัดแจงให้ราชบุตรราชธิดา ๒๕ คู่กับคนสมรส
 กันตามลำดับที่ลำดับน้อง (แบบภาคขวางที่)
 แล้วก็ให้แต่ละคู่แยกย้ายไปเสาะหาภูมิสถาน
 สร้างบ้านสร้างเมืองอยู่ทุกสารทิศ

๗. อภัย = อภัยการ

แม่น้ำสาละยุ = สาละยุ = แม่น้ำคงหรือสาละวิน
 อาสาท = อาสาณาส = เดือน ๔

ฮาน = ราม, กลาง

ขรณ = แม่น้ำโขง

ถึงหนาคิณการหรือคณินฐานาและ
 ผู้คนสัตว์พลณการหรือสมบัติ ออกคณินทางจาก
 นครหลวงเมื่อวันพุธขึ้น ๒ ท่า เดือน ๔ (ตรงกับ
 เดือน ๖ ของไทยเมื่อใด) ปีเถาะ พ.ศ. ๔๓๐
 มาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นเวลา ๔ เดือน
 ถึงภูมิที่ราบเหมาะแก่การทำไร่ทำนาแห่งหนึ่ง
 ซึ่งเคยเป็นแคว้นสุวรรณโคตมาแต่ก่อน มี
 ลำน้ำน้อยใหญ่บุรีและอยู่ไม่ไกลแม่น้ำโขง
 นัก

ความเดิม

๔. ถาอบันคันทาหมมีแต่ถักกขุทงหลวง ๒๒๒๒๒๒๒๒
หัวธรรมาพรพุทธไสวไปสู่ที่แล ยังมีขุนหลวง
ผู้หนึ่งชื่อว่าเจ้าลาวกะตูว่าอัน ก็เป็นใหญ่กว่า
มีลักขุทงหลาย ก็อยู่ยังคตอติณแดนอันมีถึงหน
ปัจฉิมทิศประเทศนั้นแล

อธิบาย

๔. มีลักขุ ในเมืองไทยและกรุงสุโขทัยของ
ประกาศิวิธินายกั้นว่า ตรงกับ ส
อ่านว่า Sin “จุ” หรือ “จก” เป็นชื่อชาว
เสฉวนโบราณ

ขุนหลวง เป็นฐานันดรศักดิ์เรียกผู้ปกครอง
เมืองหรือแคว้น ต่อมาเรียกตั้งใช้ว่า พระอา
หลวงหรือพุทธหลวง ดังปรากฏในลิลิตพระลอ
และเข้าใจว่าตรงกับพระยาร่วงหัว

เจ้าลาวกะตู คำว่า “เจ้า” เชื่อว่าหมายถึง
ฐานะที่เป็นเจ้านาย ในพงศาวดารโยนกเรียก
เจ้าลาวกะตู ว่า บู่เจ้าลาวจก เจ้าลาวกะตูอาจจะ
เป็นชื่อของบุคคล หรือหมายถึงผู้เป็นเจ้านาย
ของพวกเขาจก คือไทยอีสานก็ได้

คตอติณแดน ที่ถูกเป็นคตอติณแดน เป็นชื่อ
ของคตอติณหนึ่งในภุมมุตตอติณแดน และมีชื่อ
เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า คตอติณเจ้า คตอติณเจ้าคือ
คตอติณ เป็นเทือกเขาอยู่ทางซ้ายมือของถาอบ
จากถาอบแม่น้ำโขงไปอันไกลแต่สาบจังหวัดซึ่งราว
ความในตำนานระบุไว้ว่าทางทิศตะวันตกของ
ภูมิตอติณซึ่งหาพิศุภมวารมาถึง

๕. สิงหนาคติภวารเกิดขึ้นที่ไปยังภูมิตอติณ
อีกแห่งหนึ่ง ซึ่งกว้างขวางสะอาดคา ไม่ห่างไกล
แม่น้ำน้อยใหญ่นัก แต่ยังไม่ถึงแม่น้ำโขง ห่าง
กันอยู่ ๑๐๐๐ วา (๑๔ กิโลเมตร)

๖. ตำนานอธิบายถึงเมืองสุวรรณโคตมคำกล่าว
มีปากแม่น้ำโขงอยู่ข้างหน้า แต่ปาก อาจจะมีค
เพี้ยนมาจาก ฟาก ก็ได้

๖. สิงหนาคติภวารตั้งค่ายพักแรมยังอยู่ ณ ที่นั้น
เป็นการเอาฤกษ์ชัย

๕. ตำนานสิงหนาคติภวารก็ไปปรอดที่หนึ่ง หมดไส
กว้างขวางนัก บึงโคตแม่น้ำใหญ่มีถาอบ ไป
ปรอดน้ำแม่น้ำโขงที่ใกล้เจ้าคันทา

๖. เมืองสุวรรณโคตมคำกล่าวก็มีปากน้ำแม่น้ำ
ขาวที่ถาอบนั้นแล

๖. เมื่อนั้นคำกล่าวเป่าง จอคตอติณชาติอยู่
ณ ที่นั้น

ความเดิม

๔๒. รอคเคือน ๖ ท่า ๑ วันศุกร์ มหาจักราชขึ้น
แถวคัวหนึ่ง เป็น ๑๗ ตัว ปีสางเข้า

อธิบาย

๔๒. ศักราชไม่ว่าว่า วันศุกร์ ๑ ท่า ก็เป็น
ข้างขึ้นหรือข้างแรม ควรจะสอบในทศกาว
โยนกว่ากว่า เป็นข้างขึ้น

ตัวปี่ธวงเข้า ที่ถูกเป็น ๑๗ ตัวปี่ธวงสี่ คือ
โบราณศักราชได้ ๑๗ ตัวปี่ธวงสี่ ตรงกับปีมะโรง
อัฐศก พ.ศ. ๔๓๑

ข้อความตรงนี้จะให้ทราบว่า วันเข้าใหม่
ของโบราณศักราชนั้นน่าจะเป็นวันขึ้น ๑ ท่า
เดือน ๖ (ตรงกับเดือน ๔ ของไทยเก่าๆ)

๔๓.

๔๓. วันนั้นยังมีพระยามาตศักราชซึ่งชื่อว่าพันธุ
นาทราชัน ถิ่นมรดกตนเป็นพรหมณ์ผู้หนึ่ง
แล้วก็เข้ามาสู่ที่อุ้งเจ้าสิงหนวัติกุมารแล้วก็กล่าว
เชิง ถึงหนวัติกุมารว่า ลูกเจ้ากุมาร ท่านนี้เป็น
ลูกท่านพระยามาตศักราชหรือว่าเป็นพรหมณ์และ
กำหนดกฎที่พ่อคือเจ้า ลูกนักใดเมืองใด
มาหา เจ้ากุมารมานี้ประโธษณ์อันใดชาวอัน
เจ้าสิงหนวัติกุมารกล่าวว่า พรหมณ์ผู้กรท่าน
พรหมณ์เรานี้ก็เป็นลูกมามาตศักราช ท่านชื่อว่า
เทวกาล อันเป็นเจ้าเมืองราชพฤกษทวารโพนแดง
เรานี้มาเพื่อจัดแสดงหาที่สร้างแปลงเมืองอยู่แสด
ว่าอัน

๔๔. เมื่อนั้นมาคพรหมณ์ผู้นั้นกล่าวว่า ดิฉัน
ท่านผู้ซึ่งอยู่สถานอันใดเป็นบ้านเป็นเมืองอยู่
จักภูมิเจ้าเวฐคัศบร มวนด้วย เจ้าของสมบัติสะ
มด ประการหนึ่งเจ้าข้าเกิดทั้งหลาย เป็นพันกว่า
กัณหาทเมืองใหญ่ทั้งหลายกัณหาทที่เจ้าข้า
เทวคณนั้นน้ำแม่ใหญ่ทั้งหลายสะภาโลกาที่บ่อด
และว่าอันแล้ว แต่จะให้มันกัณหาทเจ้าข้า
กัณหาททั้งหลายเทอว่าอัน เมื่อนั้นเจ้าสิงหนวัติ

๔๔. เทก - ขี้ตึก

สะภาโลกา = สัมภาลาภา

ความเดิม

กุมาร จึงกล่าวว่า ดูกรท่านพรหมณ์ ท่านนี้อยู่
ฐานะที่ใดอยู่บ้านใดเมืองใด ท่านมีชื่อชื่อหา
ประการใด นาคพรหมณ์กล่าวว่า ข้ามีชื่อว่า
พันธุพรหมณ์ อยู่รักษาประเทศอันแต่เช่นแต่
มาแต่ ท่านจงใช้สปีงไว้สว่า เพื่อไปทวงดูที่อยู่
แห่งข้าเถระ ว่าอันแล้วก็ตามจากหนึ่ไปแต่

๔๕. สิงหนตกุมารก็ใช้สว่าเพื่อนไปดู ด้วยดู
เจ็ดคนแล้ว ครั้นว่าทวงให้พรหมณ์บอกประมาณ
พันมาแล้ว ก็ลวดกลับหายไปในเสียแล้ว เมื่อคืน
คนใช้หั้นเป็นสปีงแล้ว เขาก็กลับคืนมาบอก
แก่เจ้าแต่่งเขาตามคัมภีร์นั้นซุอันยศ เมื่อคืน
สิงหนตกุมาร ได้อันคำอันนั้นแล้วก็สะดุ้งใจ
อยู่แล้ว

๔๖. ส่วนนาคพรหมณ์ผู้รับก็เอาเทศเป็นพระยา
นาคแล้ว ก็ถือวุ่น ไปห่อเป็นเขตต์ข้อเวียง
กว้างสามพันวารอดสู่กั แล้วก็หนีไปสู่ที่แห่งตน
แล้ว

๔๗. ครั้นว่าคืนนั้นรุ่งแจ้งแล้ว สิงหนตกุมาร
ท่านก็หันเป็นประการสัณนิษ มีใจชวนอันอัน
แล้ว ก็ให้หาพรหมณ์อาจารย์มา แล้วก็ตาม
พรหมณ์อาจารย์ว่า พรหมณ์ผู้มาบอกให้เรานี้
จะเป็นสทวบุตร เทวดาหรืออินทร์พรหมอันชา
วอัน เมื่ออินทร์พรหมณ์อาจารย์จึงกล่าวว่าตาม
คัมภีร์ผู้เล่ามาพิจารณาคุณนี้ จะเป็นพระอนาค
ตะแล้ววอัน เมื่อคืนก็พร้อมกันเข้าแต่่งเวียง
หลวง แลปลงหอเรือแล้วบรรณก็เข้าอยู่เป็น
เมืองอันใหญ่แล้ว

๔๕. ลาวค = เลอ

หั้น = หั้น

ซุอัน = หุกอัน, หุกอย่าง

๔๖. วุ่น = คู่อวัก, เอะแหวก

สู่กั = หุกด้าน

ข้อเวียง เข้าใจว่าเป็นข้อเวียง = เติบดินกำแพง-
เมือง

ตามเนื้อความเข้าใจว่าสร้างเมืองเป็นรูป
สี่เหลี่ยม กว้างเมืองกว้างด้านละ ๓๐๐๐ วา
(๖ กิโลเมตร)

๔๗. หอเรือ = หอเรือน

ความเดิม

๒๕. เสนาอำมาตย์และพรพจนณาจารย์ทั้งหลาย
ก็พร้อมกันอุสาศึกหา อังเจ้าสิงหนวัติขุนวสิน
เป็นเอกราชมหากษัตริย์ปราบอหณยาไทยทั้งมวล
มีชื่อว่า พระอภิวรรพดิษราชกัตติราชเจ้าแผ่นดินนา
แก

๒๖. ในเมืองอันนั้นก็บรรพณด้วยผู้คนซึ่งมี
วิวัฒนาของสมณนิคมกต บังเกิดเมืองใหญ่
แต่นั้นมาแล

๒๗. ออกวิธแห่งท่านพรพจนณาจารย์ มีน้ำแต่เป็น
แดน

๒๘. ทนปัจเจกนิคมมีคอรูปร่างขุนน้ำอันมหา
แม่คงเป็นแดน

๒๙. ทนอุตรทิศมีทางหนองเป็นแดน

๓๐. ทนทิศทิศใต้มีฉะวรัฐเป็นแดนแห่ง
ท่าแห่งมาถน

๓๑. บ้านเมืองที่นั่นก็อยู่เป็นสุขซึ่งมาบังหา
โจรมารบได้สักอันแล

๓๒. ท่านสร้างเมืองมาพันธุถึงหนวติอุกนีอยู่
มาได้ ๕๒ ปี

อธิบาย

๒๕. อุสาศึกหา = อภิเษก

กระทำพิธีราชาภิเษกซึ่งหนวติขุนวสิน
พระมหากษัตริย์ มีนามว่า พระอภิวรรพดิษราช

๒๖. บรรพณ = บริบูรณ์

๒๗. อาณาเขตด้วยท่านพรพจนณาจารย์ซึ่ง
ดิษราช ทางทิศตะวันออกถึงแม่น้ำแม่ แม่แก้วแต่
นั้นไปปัจจุบันเรียกว่า แม่แก้วคำบาง แม่แก้วบาง
อยู่ในเขตจังหวัด (อุบลราชธานี)

๒๘. ทางทิศตะวันตกถึงคอรู (รูปเรือถูก) ซึ่ง
บุษย์อันอหณยาบรรพณอันแม่น้ำคง (ตะลัน) ใน
เขตพม่าตอนเหนือ

๒๙. ท่าง (ต้าง) = สะดวก

ทางทิศเหนือถึงหนองแต ไปมาถึงกันได้
โดยสะดวก

๓๐. ทางทิศใต้จดแดนฉะวรัฐ (คือฉะว) ชายเขต
แดนฉะวรัฐในสมัยนี้ คือชื่อ ๔๓ ประเทศ

๓๑. ชินบ้าน เจ้าใจว่าจะเป็น ชินบ้าน

หาโจรมารบได้สักอันแล เจ้าใจว่าจะเป็น
หาโจรมารบได้สักอันแล

๓๒. จำนวนเลข ๕๒ ปี นั้น ที่ถูกเป็น ๕๕ ปี
(บริบูรณ์)

อุกกราชในข้อ ๓๓ ประเทศ

ลาวเดิม

๓๓. มหาศักราช ๖๗ ตัวปีเมืองได้ เดือน ๑๐
 ทศกัณฐ์วันพฤหัสบดีก่อนรุ่งแจ้ง แผ่นดินไหว
 หวั่นฟ้าร้องคดอทางมากนักปูนธัศวรรย์ชนคงถูก
 ชู่กันแล

อจินาอ

๓๓. โยรวมศักราช ๖๗ ตัวตรงกับ พ.ศ. ๔๔๐
 ปีเมืองได้ (ขุนจิตตวาท) ที่ถูกเป็นปีกคได้
 (มะเอ็งฮัปลก) สำหรับ สก กำกับศักราชใหม่
 สังเกตว่าตั้งแต่ตรงนี้เป็นต้นไปมักเอาสกของ
 ศักราช ไทยเดิมเข้ามาใช้ เพราะตามศักราช
 ไทยเดิมเป็นเป็นศักราช ๒๕๓๔ ปีมะเอ็งฮัปลก
 เดือน ๑๐ ไทยฝ่ายเหนือ ตรงกับเดือน ๔
 ไทยฝ่ายใต้

พุทธศักราช = ขึ้น ๑๕ ค่ำ ทั่วทั้ง ๒

เดือน ๑๐ พุทธศักราช = วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน

๔ (หลัง)

คดอทาง (คดอกราง) หมายถึงเรื่องอุ
 คารามของเขาไฟ

ชนคงถูกชู่กัน = ทุกคนชนถูกทั่วตัว รวมความ
 ตอนนั้นว่า + ในปีมะเอ็ง พ.ศ. ๔๔๐ วันพฤหัสบดี
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ (หลัง) เวลาเช้าตรู่เกิด
 แผ่นดินไหวฟ้าคะนองและมีเสียงภูเขาไฟ
 ทั่วราม (หรืออาจจะระเบิดก็ได้)

๓๔. ศักราชได้ ๖๘ ตัวปีเมืองได้ เดือน ๔ เพ็ญ
 วันศุกร์ยามรุ่งแจ้ง แผ่นดินไหวฟ้าร้องคดอ
 ทาง แผ่นดินไหวใหญ่น้ำนองปูนธัศวรรย์มาก
 นึก

๓๔. โยรวมศักราชได้ ๖๘ ตัว ตรงกับ พ.ศ.
 ๔๔๑

ปีเมืองได้ (ชาวเขมรจก) ที่ถูกเป็นปี
 ลวงขวัญ (มะเอ็งฮัปลก) ตรงกับศักราชไทยเดิม
 ได้ ๒๕๓๕ ปี

เดือน ๔ ไทยฝ่ายเหนือ ตรงกับเดือน ๖
 ไทยฝ่ายใต้

๓๕. แผ่นดินมารอดศักราช ๔๗ ตัวปีเมืองได้เดือน
 ๑๐ เพ็ญวันจันทร์ยามก่อนรุ่งแจ้งแผ่นดินไหวฟ้า
 ร้องคดอทางสามชั้นแล

๓๕. โยรวมศักราช ๔๗ ตัว ตรงกับ พ.ศ. ๔๕๐
 ปีเมืองได้ (มะเอ็งฮัปลก) ที่ถูกเป็นปี
 กตได้ (ขุนจิตตวาท) ตรงกับศักราชไทยเดิม
 ได้ ๒๖๐๔ ปี

เดือน ๑๐ ไทยฝ่ายเหนือ ตรงกับเดือน ๔
 ไทยฝ่ายใต้

ความเดิม

๓๖. แล่นับมารอดศักราชได้ ๔๐๒ ศักราชเสกเดือน ๘ ออศ ๔๔ ค่ำ วันอังคาร อามศุภชัย แล่นับมาเช้าไพร่หัวนึ่งทองพ้อง คอชกาง เป็นมหาปางอันใหญ่ป้อนอศักราชไว้จกรูทักทั้งหลายแล

๓๗. พังเสกเมืองมาได้ ๔๗ ปีนี้ แล่นับไพร่ ๔ เดือนแล

๓๘. เมืองนาคพันธุสิงหนาทนครที่นี้มีแม่น้ำขวนที่ ก่อสร้างให้อัน โทณมาศต่างหนองหลวง พระธาดาจากแต่เมืองมโหฬารมาแล เป้าเจ้าแม่ใหญ่เมืองพันธุสิงหนาทนครแล

๓๙. ที่นี้ จะกล่าวให้รู้มูลอันตั้งเป็นเมืองพันธุสิงหนาทนครราชธานี อันมาตั้งอยู่ฝ่ายน้ำขวนที่ถ้ำวันศกนี้ อันเมื่อมีญวโลกนระจักรนารบรบแห่งพระพุทธเจ้าโคตมสักอนุชกเกิดมาแลเมืองสุวรรณโคมถ้ำวันนั้น หากมีแดนทั้งนี้แม่ขวนที่ฝ่ายถ้ำวันออกพื้น แต่เช่นศาสนาพระพุทธเจ้ากัศปนั้นมาได้กิตนแล

๔๐. พระธาดาทิธเสวณเมืองโชนกนครที่นี้ได้ ๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช บิพระพุทธรูปนันทนนั้นแล

อธิบาย

๓๖. โมรวอดศักราชได้ ๔๐๒ ศักราช ตรงกับ พ.ศ. ๕๔๕

บิเศกเสก (๑๐ นพศก) ที่ถูกเป็นปีคี่สี่ (มะโรงโทศก ตรงกับศักราชไทยเดิมได้ ๒๖๐๕ ปี)

เดือน ๘ โทศกฝ่ายเหนือตรงกับเดือน ๖ ไทยฝ่ายใต้

ออศ ๔๔ ค่ำ = ขึ้น ๔๔ ค่ำ

ศุภชัย = วันม้าย

๓๗. พังเสก ๔๗ ปีนี้ ที่ถูกเป็น ๔๗ ปี

๔ เดือน = เดือน ๔, ๕, ๖, ๗

รวมความตั้งแต่ข้อ ๓๐ - ๓๗ ว่า นับแต่ตั้งเมืองนาคพันธุสิงหนาทนครมาได้ ๔๔ ปี เกิดแล่นับไพร่ ๔ ครั้ง และครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. ๕๔๕ กระทั่งอนุชกเป็นที่สุด

๓๘. จก = เป็นชื่ออัน โทณมาศโชนกนครเสวณมโหฬารนคร เขาใจว่าจะหมายถึงถึงเมืองเขื่องซึ่งเป็นนครหลวงของแคว้นเสวณ

๓๙. เมืองนาคพันธุสิงหนาทนครตั้งอยู่ปากตะวันตกของถ้ำน้ำโขง ส่วนเมืองสุวรรณโคมถ้ำวันมาแต่ก่อนพุทธกาลตั้งอยู่ปากตะวันออกของแม่น้ำโขง (ห้างประเทศลาว)

๔๐. พระธาดาทิธเสวณเมืองโชนกนครที่นี้ได้ ๒๕ ปี

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

๒๕ ปี ออศุได้ ๗๒ ถึงคี่ไปโมฬีศักราชได้ ๔๔๐ ศักราช

ความเดิม

อธิบาย

นากพันธุฯ หอยสาบสูญไปอย่างไร ทั้งแล้วเกิด
ความสงสัย จึงขอตรวจสอบค้นร่างฉบับอ่านแปล
จากเจ้าท้าวที่แม่กนกพันธุถือตัวเขียนและจารึก
กรมศิลปากรดู ปรากฏเนื้อความสำคัญดังนี้ว่า

“ที่นี้จักจนถึงพระยาสิงหนตราช ตบปฐม
อุทนต์เมืองราชกฤตเกษตรมาสร้างเมืองพันธุสิงหน
ตราชินกรข้างแสนที่นี้ แต่เมื่ออาตุได้ ๑๔ ปี
โบราณสักการได้ ๑๑ ศั (พ.ศ. ๔๓๐) นั้นรอด
(ถึง) สักการได้ ๑๑๑ ศั (พ.ศ. ๔๓๒) พระยา
สิงหนตราชกินเมืองได้ ๑๐๒ ปี มีอาตุได้ ๑๒๐
ปีก็จุติคาไป . . . แล้วพันธุคิดจะถูกมีอาตุได้
๔๒ ปี ขึ้นเสวยเมืองสืบไปเถา . . . ”

เป็นอันได้ความว่า พระยาสิงหนตราช
ขึ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๔๓๒ แล้วพระยาพิชิต
ผู้เป็นโอรสได้สืบราชสมบัติต่อมา ๒๑ ปี ขึ้นมา
ได้ ๑๑ ปี ก็ขึ้นพระชนม์เมื่อโบราณสักการได้
๑๔๑ ปี ซึ่งตรงกับปีชวด พ.ศ. ๕๖๑ แล้วเมือง
นากพันธุถึงหนตราชินกรนั้น ในค้นร่างฉบับอ่าน
แปลก็ได้ความว่า เปลี่ยนเป็นชื่อ โจนกต
ไชยบุรี ราชธานีศรีข้างแสน

ปีพระพุทธเจ้ามีพทาน จะกล่าวในคำอธิบาย
ข้างหน้าต่อไป

๔๑. อชุตราช โอรสของพระยาพันธุสิงหนตราชได้
สืบราชสมบัติในปี พ.ศ. ๕๖๑ คือปี

๔๑. อชุตราชคนถูกขึ้นเสวยราชสมบัติแทนใน
เมืองโยนกนครไชยบุรีราชธานีศรีข้างแสน ที่นี้
ก็ในศักราชเดชะวันน

๔๒. อามันพระยาอชุตราชเจ้าท่านก็รู้ประวัติ
ข้าบสารว่าทรงปฐมชาติ ถูกพระญานี อชุต
คินแดงท่านให้ทรงรูปอันงาม ท่านก็ทรงเอา
สุวรรณ ๔๐๐,๐๐๐ แล้วรองวิพลโยธาไปขอเอา

๔๒. คอตดินแดง ดูข้อ ๔

ทรง = จัก, จักจะ

รองวิพล = เห็นจะหมายว่าร่วมวิพล

ถูกยิง = ปืนถูกยิง

ความเดิม

นางปทุมวดีกุมารีแม่ทัพเจ้าเมืองจันทบุรีว่า
 คานส ขันต่อพระคานสถูกเจ้าผู้เมืองคานสให้นาง
 ปทุมวดีกุมารีแม่ทัพเจ้าเมืองจันทบุรีว่า
 ๔๐๐,๐๐๐ คานสถูกเจ้าเมืองจันทบุรี

เมื่อวันนั้นแม่ทัพเจ้าเมืองจันทบุรี
 ปทุมวดีว่า ดูกรมสมเด็จพระ บัณฑิตพ่อจันทบุรี
 ยังเจ้าเมืองให้ เป็นพระยาบวรวิจิตรกับพระยา
 เจ้า พ่อคนที่แม่ทัพเจ้าเมืองจันทบุรีว่า
 อยู่แล้ว ว่าเจ้าเมืองแม่ทัพเจ้าเมืองจันทบุรีว่า
 กับพระยาบวรวิจิตรแล้ว ก็วันปี ๔๐๐,๐๐๐ นั้น
 ให้แม่ทัพ แล้วว่าว่า นางผู้แม่ทัพ ๔๐๐,๐๐๐ นี
 เมื่อพลั้งให้เป็นลูกกวางแล้วสมมุติเป็นแม่คนอ
 บุษาทูกันเพื่อ นางก็จับกุมบุตรมีอายุขึ้นแล้ว

พระยาบวรวิจิตรกับนางปทุมวดีก็กระต
 คณยาคารระยังพระมหากษัตริย์เจ้าเมืองแล้ว ก็เอ
 กัน เสด็จเมืองอยู่เมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน
 แห่งคานแล้ว

ส่วนว่านางปทุมวดีก็หาช่างทำมาหล่อให้
 เป็นลูกกวางแล้ว ก็แบ่งแม่ทัพไว้บนหัวแล้ว
 ให้บุษาทูกันเพื่อ สมมุติเป็นแม่คนแห่งคานแล้ว
 คือนางกษัตริย์เจ้าเมืองจันทบุรีว่า และแม่
 กวางคานนั้น นางก็จับกุมบุตรมีอายุขึ้นแล้ว

๔๑. ส่วนพระยาบวรวิจิตรกับนางปทุมวดีก็
 คือนางกษัตริย์เจ้าเมืองจันทบุรีว่า และแม่
 กวางคานนั้น นางก็จับกุมบุตรมีอายุขึ้นแล้ว
 ๔๒. ส่วนพระยาบวรวิจิตรกับนางปทุมวดีก็
 คือนางกษัตริย์เจ้าเมืองจันทบุรีว่า และแม่
 กวางคานนั้น นางก็จับกุมบุตรมีอายุขึ้นแล้ว

อธิบาย

อัม (ก้า = คอบ (๒๐๔)

ลูกกวาง = เข้าใจว่าจะหมายถึงรูปกวาง

คอบชา = คอบชากร

๔๑. อาณาเขตของโยนกนครในสมัยพระยา
 บวรวิจิตร คือ

ทิศเหนือถึงหนองแสง

ทิศตะวันออกถึงปากน้ำแม่ม่วงในเขตตจ

กั (ชวนเหนือ)

ทิศใต้จดชายแดนลาวรัฐ (ละโว้) ที่ปากน้ำ

แม่ปิง (ระบิง) นอกเขตเมืองกว่าซอ ๓๐

ความเดิม

ถ้าตะวันตกมีคอรเขาถูกช้างวันนี้อ้อยมาตก
แม่คงเป็นแดน ที่เป็นอาณาเขตแห่งท่านทั้งถิ่น
เมืองโอรานกรไชยบุรีศรีช้างแสนต้นปรางกูเป็น
ราชธานีอันใหญ่แถม

๔๔. ครั้นนั้น ไบรณศักราชแก้ไขได้ ๓๔๗ พัว
บ่สมอดแถม

๔๕. พระยาอชาตศัตรูก็พร้อมกันกับคัวอมหา
กัศยปเอรเจ้าศัคนีแถม และตั้งมหาศักราชใหม่
ไว้ตัวหนึ่งในปีเมืองเกิด เดือน ๕ เพ็ญแถม

อธิบาย

ทิศตะวันตกถึงเขาถูกช้างวันนี้อ้อยมา
บรรจบถ้ำแม่ถักถ (ฮาดอวัน) ในเขตพม่าเหนือ
อาณาเขตอังกฤษเดิม เช่นเดียวกับฮาดอวันหวัดราช

๔๔. เป็นข้อความแรกที่ระบุเรื่องชื่อ ศักราช
ซึ่งมีใ้มาตั้งแต่เริ่มเรื่องฮาดอวันหวัดกุมาร

ไบรณศักราชได้ ๓๔๗ ตรงกับปีชวด พ.ศ.

๔๖๓

๔๕. นาม "อชาตศัตรู" กับ "มหากัศยปเอรเจ้า"
ในที่นี้เป็นคนคู่หูสำคัญส่วนหนึ่งที่ชวนให้เข้าใจ
ให้ชัดว่าไปว่าเป็น "พระเจ้าอชาตศัตรูแห่งกรุง
ราชคฤห์ ประเทศอินเดีย กับพระมหากัศยป
อริยสาวกองค์หนึ่งในจำนวนพระอัครมหาสาวก"
แต่แท้จริงนั้น พระเจ้าอชาตศัตรูในกัถาใหม่หมายถึง
พระยาอชุตราชกษัตริย์ โอรสธรรมาไชยบุรีราชธานี
ศรีช้างแสน ส่วนพระมหากัศยปก็กัถาเป็นนาม
ของพระภิกษุองค์หนึ่ง หากชื่อที่คล้ายกันกับ
พระอรหันตสาวกครั้งพุทธกาลไม่

คำว่า "ศักราช" ถ้าจะเรียกอย่างใน
พระราชนิพนธ์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาให้เห็นจะตรงกับ
คำว่า "ลบศักราช" นี้เอง

ปีเมืองเกิด (พระเมษจุลวาศ) ที่ถูกเป็น
ปีเมือง (ชาวเบญจศก) ตรงกับศักราชไทยเดิม
อย่างเข้าปีที่ ๒๖๕๕

เดือน ๕ ไทยฝ่ายเหนือตรงกับเดือน ๓ ไทย
ฝ่ายใต้

พระยาอชุตราชกับพระมหากัศยปกระทำการ
ออกศึก ไบรณศักราชอันเป็นศักราชประจำ
ราชวงศ์ของพระเจ้าเทวกาล หรือพระเจ้าขุนเมือง

ความเดิม

อธิบาย

แห่งนครลอน แล้วยังมีการขบถของชาวซ่ง
พระองค์ใหม่ เมื่อวันขึ้น ๔๕ ค่ำ เดือน ๔
(เดือน ๓ หรือ ๒) ศักราชใหม่ได้มาเรียกว่า
พุทธศักราช ก่อนกว่าพุทธศักราช ๘๖๐ ปี

ก่อนจะดำเนินเรื่องตามตำนานต่อไป ขอ
ย้อนไปสู่เหตุการณ์บ้านเมืองทางแคว้นนครลอน
หรือผาซอส์สักเล็กน้อย นับตั้งแต่เสียเอกราชใน
สมัยพระเจ้าซุนเมืองเมื่อ พ.ศ. ๔๔๖ และถูก
เปลี่ยนนามแคว้นเสียใหม่ว่า "อู่เจ๋" แล้วยังตก
อยู่ในความปกครองของกษัตริย์จีนราชวงศ์ฮั่น
ตลอดมาจนถึงแผ่นดินพระเจ้าฮั่นเป่ญกั๋วราชวงศ์ฮั่น
ตอนมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินขึ้นเป็นกษัตริย์แห่ง
ราชสมบัติคือตัวเป็นกษัตริย์ใน พ.ศ. ๔๕๓ ทาง
ประเทศจีนเกิดเป็นจลาจลขึ้น เป็นโอกาสให้
พ่อเมืองโหยวโนแคว้นอู่เจ๋ ขี้ซุนวิเมือง
จับขุนนางจีนผู้กำกับเมืองฆ่าเสีย แล้วยกตัวเป็น
อิสระขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๔๕๖ ดำรงความเป็นเอกราช
อยู่ตลอดมาจนถึงพ่อขุนผาญเสีย จึงกลับไป
อ่อนน้อมยอมเป็นประเทศราชของจีนในแผ่นดิน
พระเจ้าฮั่นก้องบู๊ เมื่อ พ.ศ. ๔๕๓ พระเจ้า
ฮั่นก้องบู๊ (เจ้าจิวบุษก) ผู้เป็นบิดาของอู่เจ๋
และตัวเป็นกษัตริย์เมื่อ พ.ศ. ๔๖๔ เปลี่ยน
นามราชวงศ์ใหม่ว่า "คังฮั่น" คือวงศ์ฮั่นตะวันออก
ความเป็นอยู่ทางบ้านเมืองของปฐมวงศ์แปร
ปรวนไปเป็นเวลาชั่วร้อยปีเศษดังนี้ อาจเป็น
เหตุหนึ่งให้พระยาอสุภราชดำริตั้งศักราชประจำ
ราชวงศ์ของพระองค์ขึ้นใหม่ (ท่านองคักราช
กรุงรัตนโกสินทร์ - ร.ศ.)

ได้กล่าวมาข้างต้นว่า เมื่อก่อนนครลอน
หรือแคว้นผาซอส์จะตกเป็นประเทศราชของ

ความเดิม

อธิบาย

ประเทศจีนนั้น แมวันไทยตั้งกองทัพได้สู้รบเมื่อ
อิสระภาพแก่จีนด้วย ในคราวจรดจอครั้งของม
นั้น ไทยกับวันตั้งทัพได้เข้างเมืองเป็นอิสระ
ถนอมกัน ปราบกฎตามพงศาวดารยุวนว่า มี
สัตว์สองพันองค์นามตึงตึงกับนางตึงตึง
เป็นหัวหน้าก่อการณ แล้วต่อมาถูกน้ำฮวน
(น้ำฮวน) แม่น้ำใหญ่ของพระเจ้าฮั่นกองบู
ยอกกองทัพนามปราบปราม ได้แมวันตั้งทัพเป็น
เมืองจีนสืบไป

(ในระบอบ พ.ศ. ๔๔๓ - ๔๔๔ ขณะทำโทษทาง
แมวันตั้งทัพและตั้งกองทัพตั้งเมืองจีนของ
จีนราชวงศ์ฮั่นนั้น ยังมีไทยอีกพวกหนึ่งอยู่ทาง
ทิศตะวันตกของแมวันตั้งทัพ ทางไกลจากถ
สงคราม ยังดำรงตัวเป็นเอกราชอยู่ส่วนหนึ่ง
ไทยแมวันตั้งทัพเหล่านี้เป็นประมุข ต่อมาถึง
พ.ศ. ๖๔๒ จึงยอมอ่อนน้อมต่อพระเจ้าฮั่นเม่งเต้
โอรสของพระเจ้าฮั่นกองบู พระเจ้าฮั่นเม่งเต้
แต่งตั้งให้ขุนหลวงเม่า เป็นอัยการตั้งปกครอง
ดินแดนซึ่งเรียกว่า เวงเซียง (เวงเซียง) หรือ
ขุนซาง มีเมืองและภูเขาคือเปาะหนาม (หนม)
อยู่ในอาณาเขต

๔๖. ซูยี่ ๕๕.

๔๗. ราชตระกูลคัมมิก - กระดูกใหญ่ถาวร
มรณดา - ขนาคใหญ่
มัจฉา - ขนาคกลาง
ขุนทก - ขนาคเล็ก
แล้วพระบรมราช ที่ถูกควรเป็นแล้วปีทม

ราช

๔๖. ขานนั้นหากกสสพระเจ้าก็มาคิดในใจว่า
อายุประมาณได้ ๔๒๐ เติมนิพพานแล้วในเดือน ๖
ที่อยู่ในภูเขาคือเปาะหนาม

๔๗. พระมหากษัตริย์เจ้าก็เอาราชตระกูลคัมมิก
ก็เข้าเฝ้าพระพุทธรูปองค์หนึ่ง กับราชเจ้า
ทั้งหลายสามองค์ คือ มหิศา มัจฉา ขุนทก
ทั้งปวง ๕๐๐ พระองค์ ไปเฝ้าในพระโลกเทวี
พระบรมราชแล้ว ก็หาอวสานทั้งปวง ๕๐๐
พระองค์ แล้วก็ยกเอามหาธาตุเจ้าสองมาด้วย

ความผิด

หลวงอาคณีสถ์ ก็มาสู่เมืองโยนกนครข้างแสน
แล้วก็เมตตาพระธาดาสุทราชนเป็นเจ้าแม่เมือง
โยนกนครข้างแสนแล้ว ก็บอกขังนิทานอัน
พระพุทธเจ้าทำมาไว้นั้นให้พระธาดา ๖ ประการ

๔๗. เมื่อมีพระธาดาสุทราชนเจ้าก็มีขึ้นรบอันที่
บังเกิดศรัทธา แล้วก็ให้ยกช้างเครื่องหิ้วหลายมา
กระทำพระโคกเงิน พระโคกทอง รับซื้อเอา
พระโคกแก้วธรรมาธิราช (ปัทมราช) นั้นแล้ว
ก็บูชาด้วยข้าวดอกคอกไม้เงินคอกไม้ทอง ช่อธ
ตฺรช้องปัดกรงมากรัก แล้วก็เสนาสกลโยธา
แต่แผนฉัฏฐะราชเจ้า ออกจากเมืองโยนกนคร
ไปอุปฐาปราชธานีศรีช้างแสนพันก็ถามมหาธาดาเจ้า
ขึ้นไปสู่จอมคอตตยสี คือ คอตตยคณัง
พร้อมกันด้วยมหาคอตตยเจ้านั้นแล้ว

๔๘. มหาคอตตยเจ้านั้นเอาพระโคกพระมหา
ธาดาเจ้าขึ้นตั้งไว้เหนืออันเรือนหนึ่ง อันพระพุทธ
เจ้านั้นเมื่อครั้งก่อนนั้น กรังกับมหาธาดาเจ้า
ก็แปลปฎิภาวิธี่แจ้งทั่วเมืองทั้งมวลนาน ๘ วัน
๘ คืน แล้วก็พาพระโคกพระลงไปในอันอันเล็ก
ประมาณ ๘ สอกกั้นแล ถาถนั้นพระมหาธาดาเจ้า
ก็อธิฐานคณธบูชาพระมหาธาดาเจ้าไว้ขอขมา
เมื่อขึ้นถางสูงประมาณ ๘,๐๐๐ วา สูงห่าง
ประมาณ ๘,๐๐๐ วา กว้าง ๘๐๐ วา แต่ถาถ
นั้นทั้งถาถนั้นแล้วจักเรียกว่าคอตตยคณังนั้นมา
แล

๔๙. ตามมีพระธาดาสุทราชนมหาคณคิริยี่เจ้าก็
เรื่องครั้ง จุลละ คือ ปู่เจ้าลาวด ทั้งสอง
หัวเมื่อมาแล้วได้ทำถาถนั้นแล้วก็ขอเอาศ

อจินดา

สอง = เหาะ

ลาว = ทาง

๔๙. ถัดกันพระโคกเงิน โคกทอง โคกแก้วสำหรับ
บรรจุพระบรมธาตุทั้งขึ้น ๆ กัน ดังกล่าวนั้น
คุณนายของขว้าง ได้ไปพิพิธกษสถานแห่งชาติ
พระนคร

ข้าง = วน

คอตตยสี (คอตตยคณัง) = คอตตย

๕๐. แห่ง = ส่วน

ตั้งพระบรมธาตุอีกออกไป ๘ สอก

(๘-๐๐ เมตร)

พระธาดาเจ้านั้นนี้ คือ พระธาดาของ

อยู่ในอันคอตตยเจ้านั้น จังหวัดเมืองราช

๕๐. ปู่เจ้าลาวด ๒ คนตามมีการถาถนั้นชื่อว่าถาถ
ลูกหลานของขุนหลวงถาถจะบูชาก็ยังยอพระธา
ธิงมหาธาดา ซึ่งได้เป็นแก้วพินัยปกครองพวก

ความเดิม

แสนล้าน โหม ๓,๐๐๐ วาถูกคลื่น กับมีมัลกษุ
๕๐๐ กวี

๕๑. เมื่อนักปู้เจ้าถาวรจกกี้น้ำขาวของให้ถูกทั้ง ๓
ราชธานี แล้วผู้ทำ (คนโต) ให้ไปกินเมืองกวาน
ผู้ยึดไป (คนกลาง) ให้ไปกินเมืองศรีทวง ผู้
ปลอบ (คนน้อง) นั้นให้ไปกินเมืองระลอก แล้ว
ก็รัก (รับ) เอาคำ (ทอง) กับอุชตราชนันแฉ

๕๒. อุชตราชนันแฉเจ้าก็เวนถาวไว้เป็นทาง
แก่มหาธาตุเจ้าแล้ว ก็หาคนนำทศเหนือแผ่นดิน
แข่งไว้กับมหาธาตุเจ้า นให้บุตรกลผู้โถมวังเขต
แฉ ใครรู้ (อ้วน) แฉให้ดูตำนานลอยของนั้น
รู้แจ้งทุกประการ

๕๓. อามันกับมโธฤาษีอันเป็นพ่อเลี้ยงแห่ง
นางปทุมศรีราชเทวี ก็จุติยาก่อนอามันสองเดือน
แล้วก็ขึ้นไปเกิดยังพรหมโลก

๕๔. เมื่อนั้นอุชตราชนนมหากษัตริย์เจ้าก็ให้ช่างทำ
(ช่างทอง) มาหล่อเป็นรูปฤาษีเส้าตนเป็นพ่อ
ไว้ยังตอมณอกบุงเมืองทางตะวันตกนั้น แล้ว
อุปัฏฐากมหาธาตุเจ้าตามธรรมาศแห่งคนแฉ
อามันนั้นเดือน ๙ เมืองอวณนเพ็ญอามสาธอช
ขึ้นแล้ว

๕๕. มหาภคินยเจ้าก็ให้วันนภารพธำธังพระ-
มหาราชเจ้าเสร็จแล้ว ก็เสด็จเมื่อรุ่งเมืองราชกฤ-
นกร อามเจ้ามีดษมาศข่าวมาฉิบบริบูรณ์แล้ว
ก็เข้าไปเฝ้าพระธาดาธาดกัศฐเสร็จแล้ว ก็เสด็จ

อธิบาย

ถาว คือ ถังถาว สืบต่อมา และคงเป็นผู้นำกำลัง
อำนาจ พระธาดาอุชตราชนันแฉองค์แรก
เปลี่ยนที่ดิน ถ้างัดถาว ๓,๐๐๐ วา (๖ ไร่-
เมตร) กับผู้คน ๕๐๐ คน ไว้เป็นข้าพระ (ผู้
ดูแลรักษาพระธาตุ)

๕๑. เมื่อความทรงนี้แสดงให้เห็นชัดว่าปู่เจ้า
ถาวจะต้องเป็นผู้ปกครองดินแดนถ้างัดถาว
อยู่ส่วนหนึ่ง จึงมีบ้านเมืองแบ่งให้บุตร ๓ คน
เกลื่อนย้าย ไปอยู่ปกครองไว้

๕๒. มัง - ฆ้อง, ทำลาย
เทหรือศ - ฆ้อง, ทำลาย

๕๓. ฤาษีกับมโธฤาษีไปก่อน การสร้างพระธาตุ
สองตุ่ง ๒ เดือน

๕๔. เอาทองคำหล่อเป็นรูปฤาษีกับมโธ นำไป
ประดิษฐานไว้ที่ตอมณอก ซึ่งอยู่ทางบูรณะ
ด้านตะวันตก

เดือน ๙ (ไทยมีเขตเดือน) = เดือน ๙ ไทย
เก่าได้

๕๕. เมื่อความฝันข้อนี้ถึงถึงชื่อพระมหากษัตริย์
พระธาดาธาดกัศฐ และเมืองราชกฤท ขวนให้คิด
เห็นว่าเหมาะสมแก่บุคคลและบ้านเมืองในประเภท
อันนี้ เมื่อตอนพระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพาน

ความหึง

เขาไปอุปัชฌายา วิเศษยามเช้า ยังหว่างคอก
 เวชบุรพชกนเณรคอกขุมอยู่ มีคนมา โศภณ
 เมา ตั้งอุบลอดศาสนาพระเมตต ไตรจำจักตั้ง
 สการด้วยฝีมือแห่งพระองค์นั้นแล

อธิษฐาน

แล้วเลิกนัยทั้งนี้ แต่ทว่าคอนหทัยของเมื่อ
 ความที่ขัดตั้งอยู่ประกาศไว้แล้ว เป็นข้อแตกต่าง
 ไปจากเหตุการณ์ครั้งนั้น และไปตรงกับเรื่อง
 พระโพธิสัตว์กัณฐกเรื่องหนึ่ง ในตำนานมูล-
 ศาสนา ซึ่งมีความต่อเนื่องกันไป

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์เจ้าขุติงมาเกิดเป็น
 กษัตริย์เมืองกัณฐก คือ เมืองพราณสี มีนามว่า
 พระอาทิตย์สถาปนาที่ไป ให้ช้างคู่บารมีมาจากป่า
 เชือกกลาง นอบให้หมองช้างฝึกสอนจนเชื่อง
 เรียบร้อยแล้ว ก็ทรงเข้าไปเฝ้าเล่น บังเอิญ
 ช้างพระที่นั่งได้กลิ่นถ้ำนางช้างป่าเข้า ก็วิ่งเกลือก
 เข้าป่าติดตามนางช้างไป พระอาทิตย์สถาปนาที่ไป
 เถาะจะเป็นอันครวญ พอดีช้างวิ่งเข้าไปใกล้ต้น
 มะเดื่อ ก็โผล่จากหลังช้างจับกิ่งมะเดื่อแล้ว
 เดินตามถ้ำมาเมือง และทรงให้ไพร่หมองช้างว่า
 ฝึกสอนไม่เป็นทั้งเรือนร้อย หมองช้างพูดว่าช้าง
 พระที่นั่งได้กลิ่นถ้ำนางช้าง จึงเกิดวาทะคดีหาขึ้น
 หากไม่สำเร็จความใจแล้ว ก็คงจะกลับมาโจง
 ตามเค็ม พระยามาณพศกจึงจะของจำหมองช้าง
 ไว้รอด ถ้าช้างพระที่นั่งไม่กลับมา จะลงโทษ
 ประหารชีวิต ต่อมาห้า วันช้างพระที่นั่งก็กลับ
 มาสู่โรงตามเค็ม พระอาทิตย์สถาปนาที่ไปทรง
 ทวาทะเสียใจ และตรัสกับหมองช้างว่า ช้าง
 ได้รับความอับอายถึงเรือนร้อยอดดีดังนี้เพื่องนี้
 โฉนจึงคิดจะลงโทษเสียไว้ก็ไม่อยู่ หมองช้างพูด
 ว่ากรมศัณฑเป็นสิ่งรุนแรงยิ่งกว่าไฟ ช้างจึง
 ไม่ยอมเกรงกลัวความเจ็บปวดจนกว่าจะสำเร็จ
 ความปรารถนา ครั้นแล้วหมองช้างก็เอาเผ่นเหล็ก
 ขนาดใหญ่มาเผาไฟจนลุกแดง แล้วเอาขึ้นกับ
 สี่ไม้ช้างจับ ช้างพระที่นั่งเฒ่าจนตัวกระดูกไว้

ความเดิม

อธิบาย

ตามคำสั่งหมอนาง ในตอนปล่อยจนถึงแก่ความตาย ดำเนินมรดกศาสนาแล้วไปที่สุดว่า

“ท่านจะกล่าวถึงในที่สุดชาติของนางกวาดูช้าง และพระธำมรงค์มงคลดีสี่เศรป์ นายกวาดูช้างนั้นก็คือองค์พระศรีอริยเมตไตรยเจ้า พระธำมรงค์มงคลดีนั้น ก็คือพระมหากัสสปเถระ พระมหากัสสปเจ้าผู้ให้ทานในอเวสสกุลา ๓ ลูก อันมีอยู่ในเมืองห่อ ภูเขา ๓ ลูกก็ประชุมกันเข้าเป็นลูกศร ปกปิดกำแพงสามมิให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย ต่อเมื่อพระศรีอริยเมตไตรยเจ้าลงมา ครั้นเป็นพระพุทธรูปในโลกแล้ว พระองค์จึงเอาศพของพระมหากัสสปเถระขึ้นใส่บนลำพระหัตถ์เมืองขว ในทันใดนั้นปลวไฟก็บังเกิดในกองแห่งพระเถระ ส่องสว่างให้เห็นจอมวิมานบนฟ้าพระหัตถ์แห่งพระศรีอริยเมตไตรย จึงจะสืบวงศ์พระองค์ได้กระทำแก่พระธำมรงค์เมื่อครั้งพระองค์เสวยพระชาติเป็นภิกษุกวาดูช้างนั้นแล”

เรื่องวิมานของพระมหากัสสปเถระคือพระศรีอริยเมตไตรยกระทำมาป็นกิจเป็นอย่างเดียวกันทั้งในตำนานมรดกศาสนา และตำนานสิงหนวัตินวน แสดงว่าเป็นประวัติของพระภิกษุองค์เดียวกัน ในตำนานสิงหนวัตินวนระบุระยะเวลาประวัติการณ์ และจากเนื้อความในมรดกศาสนาปรากฏว่า ภูเขาที่บรรจุศพของพระมหากัสสปอยู่ในเมืองห่อ (๓๐) กมลวิสัย๑๐๐ ในตำนานสิงหนวัตินวนก็ออกกมลวิสัย ๓๐๐ เมืองห่อหรือ๑๐๐ในตำนานมรดกศาสนาที่ชื่อเป็นเมืองไทย ในแดนจีนเช่นเดียวกับเมืองวาซุกุทีในตำนานสิงหนวัตินวน (ดูข้อ ๒) จึงสอดคล้องเรื่องราว

ความคืบ

อธิบาย

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่ปรากฏว่า มีพระภิกษุองค์หนึ่งเข้าไปเฝ้าต่อหน้าพระพุทธศาสนาในรัชกาลพระเจ้าอู่เม่งเต้ (โอรสของพระเจ้าอู่ก่องบู๊) เมื่อ พ.ศ. ๖๐๘ และพระเจ้าอู่เม่งเต้โปรดรับรองเป็นอัครี แล้วทรงสร้างวัดขึ้นในเมืองลกเอื่องนครหลวงเป็นวัดแรก ชื่อว่า วัดม้าขาว (แป๊ะเมือชื่อ) สร้างสำเร็จเรียบร้อยใน พ.ศ. ๖๐๘ พระภิกษุองค์นั้นมีนามว่า พระกาศบปมาดงก์ เวียดนามเป็นภาษาจีนว่า เจือโมแดง หรือ กาเอมอติง

หนังสืออรรถของเพื่อน (ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๓๖) เล่าประวัติของพระกาศบปมาดงก์ว่า

“กาศบปมาดงก์ผู้นี้มีชื่อว่าพรหมณ์ชาวมัยธณประเทศ เมื่อหนุ่มปรากฏว่ามีปัญญาเฉลียวฉลาด มีความเพียรแก่กล้า ชอบศึกษาธรรมวินัยที่รู้ เพื่อแก้ปัญหามีอยู่ในนั้น ต่อมาประเทศนั้นเกิดแห่งการเมือง (ไม่ปรากฏชื่อ) อัญเชิญกาศบปมาดงก์ไปเทศนาอธิบายข้อธรรมในคัมภีร์สุวรรณประภาตสูตร (คัมภีร์แห่งเมฆหรือคัมภีร์แห่งเมฆ—เป็นคัมภีร์ของลัทธิพุทธสันทรายน) ขณะนั้นมีประเทศใดก็ต้องเป็นข้าศึกยกทัพไปตีบ้านเมือง ซึ่งกาศบปมาดงก์กำลังเทศนาอยู่ แต่ก็ไม่สามารถกล่าวพรหมแดนเพราะอำนาจทิพอย่างหนึ่งบันดาลดินถ้านไว้น้ำหักได้โดยพิจรณาผู้ทรมานตมุด นิ่งเกิดความเอือมระอาใจผ่องแผ้วสงบเจตนาอุทธานันโดนนั้นก็เกิดอากัปกิริยาเข้าไปโต้เถียงกับพระเจ้านั่นดิน เหนามาอาศัยกำลังสงบนั่งเฝ้าโสดพิงขาวน พวกข้าศึกเข้าไปฟังบ้าง ได้ทราบใน

ความนิยม

อธิบาย

วสธรรมกถุสภิธรรมค โยชณะเร็นเองที่ราชบุรุษจีนไปพบ จึงให้อัญเชิญภาชนะปมาคงที่ไปอยู่ในประเทศจีน ไม่นานเท่าไรก็ถึงมรณภาพ”

คำว่า “มาคงที่—มาคงที่” จะเป็นฉาธาหรือชื่อโคตรตระกูลของพระภิกษุภทตปิไศน ความหมายแปลว่า ข้าง นัยฉงรอกกับคำว่า พระยาข้างกลบชาติมาเกิดเป็นพระภทตปิไศนในตำนานมณฑลสาธา ซึ่งมีประวัติในคตอมรณภาพว่า ต้องรอพระศรีอริยเมตไตรยมาระทำฉาปะกัษธะระวังเช่นเดียวกับพระมหาภทตปิไศนในตำนานสิงหนวัตินมาร เรื่องราวในหนังสือ ๓ เรื่องนี้ น่าจะเป็นประวัติของพระภิกษุองค์เดียวกัน เข้าใจว่าหลังจากประติฐนพระธาตุเจดีย์ที่คตอตุลงใน พ.ศ. ๕๖๔ แล้ว ท่านคงจะจาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าไปในแคว้นชุนนานเสถวณเรื่อยไป จนพระเจ้าตันเม่งเสด็จสวรรคตพิภพ จึงอวสานเข้าไปยังนครกเคื่องเมือ พ.ศ. ๖๐๘ (ห่างจากระยะเวลาที่ปรากฏในตำนานสิงหนวัตินมาร ๔๖ ปี)

๕๖.

๕๖. ส่วนพระธาตุขุดราชเจ้านภกษัตริย์ก็กระทำทักษิณ ไหว้บนเขาวงกตยังพระมหาธาตุศรีเจดีย์ที่พาเอาวิฬกสกกลโธธนศักดิ์มาสู่เมืองโยนกนครไชยบุรีราชธานีศรีช้างแส่นที่อยู่อู่แห่งตน แล้วกระทำบุญไปไม่ได้ขาดแล

๕๗. ศักราช ๒ ศั ปีระวาทัน เดือน ๗ เทยวันอาทิตย์ ครึ่งนั้นนภกษัตริย์เจ้านภกษัตริย์ฐานเอธาตุกระตุกคตาคพระพุทธรูปเจ้ากัฟที่อัสคคบัณณกุหาเมืองราชคฤห์นั้น ก็ได้มาทั้ง ๓ สถานทั้งปวงมี ๒๔ พระองค์มา ก็ใส่พระโกศแก้วมรกตมีวรวณอันเขี้ยวมีอรากันต์ ๕๐๐ ตน ก็เอา

๕๗. พุทธศักราช ๒ ศั ตรงกับ พ.ศ. ๕๖๒ ปีระวาทัน (วอถ สักก) ที่ถูกเป็นปีเกิดเมว (เกาะ ฉตส) ตรงกับศักราชไทยเดิมได้ ๒๖๕๖ ปี

เดือน ๗ ไทยล้านเหนือ = เดือน ๕ ไทยล้านใต้

ความเดิม

ธาตุเจ้ามหาพนาทาสแล้วกลับมาสู่โอรณนคร-
ศรีช้างมณีสมุทรพื้นแล้ว ถิ่นออกยังมีพาอันพระ-
พุทธเจ้าทำนายไว้ให้นี้ให้พระยาอชุตระวรณการ
ตามเป็นเจ้าเมืองขวนให้รู้แจ้งทุกประการ

๔๔. ครั้นนั้นธรรมิการเจ้าก็มีใจสรวทอนคี่
อึ้งนัก ก็ให้ช้างทำ (ช้างทอง) มาตรึงพระโกศ
เงินพระโกศที่เรือนพระโกศแก้ว ถิ่นทรงยัง
พระบรมธาตุเจ้า แล้วก็บูชาด้วยเครื่องสักการ
บูชามาหนัก ก็เอาขันใส่สัวิกาญจนทำ แล้วก็
แม่แผนอ้งพระบรมธาตุเจ้า ไปสู่วัดนฤพรพ
คอกกุ่มแก้ว อันมีทะเลตะวันตกเฉียงเหนือแห่ง
เวียงโอรณนครช้างแก้ว ที่นั้นไกลประมาณ ๒
การุต แล้วก็ขึ้นถึงคอกกุ่ม

๔๕. พระมหาภักจยณเณรเจ้าก็ให้หามสัวิกาญจน
ประทักษิณที่เกาะธาตุเจ้า ๓ รอบแล้วถึงคอกกุ่ม
ถ่มมือแผ่นดิน พระมหาภักจยณเณรเจ้าก็กระทำ
ไหว้นบเคารพองค์ที่ศักดิ์สิทธิ์ ๕ แห่ง แล้วก็
อธิษฐานขอให้มหาธาตุเจ้าลงมาในถ้ำกูโม่งที่
บรรพตภูเขาสารนันทก่อน แล้วก็ถ่มดินเอฐูใส่ฉัตร
บริวารณี แล้วก็ถ่มลงทำบุญให้ทานตลอดถึง
เดือน ๙ ขึ้นเดือนเสด็จการฉลองบริวารณี

๖๐. เดือน ๘ ออกทำ ๑ พระมหาภักจยณเณรเจ้า
ก็หาะขึ้นกลับไปที่เมืองราชกฤที่นครนั้นแล ช้วน
อชุตราชเจ้าก็เสด็จกลับคืนสู่บ้านศรีสถานแห่งตน

อธิษฐาน

ธาตุกระตุกตาตื่น = ธาตุกระตุกตาตื่น
ก้นฟ้า กวายเป็นก้นฟ้า - ช้างขาว

มหาภักจยณเณร เป็นนามพระภิกษุองค์
หนึ่งที่เขาไปสู่ถ้ำกลาในพุทธศตวรรษที่ ๖

๔๔. * การุต ประมาณ ๑๐๐ เส้น คอกกุ่มแก้ว
อยู่ห่างจากถ้ำกลาในทิศมาทางตะวันออก
ประมาณ ๑ กิโลเมตรเศษ และอยู่ทางทิศ
ตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองโอรณนครตรง
ด้าน

๔๕. เคารพองค์ที่ศักดิ์สิทธิ์ ๕ แห่ง = กระทำ
บุญจากประเพณี

ถวญ - ถวญ = ถวญ, ถวญ

รวมความในข้อ ๔๔-๔๕ ว่า พระมหา
ภักจยณเณรได้พระบรมธาตุมาจากถ้ำศักดิ์สิทธิ์
ภูเขาเมืองราชกฤที่โม่งแล้ว นำมาถวายพระยา
อชุตราช แล้วพร้อมกันอธิษฐานออกจากเมือง
โอรณนคร เมื่อวันอาทิตย์ขึ้น ๑๕ ที่ เดือน ๘
(เดือน ๕ ฝ่ายใต้) ปีเถาะ พ.ศ. ๕๖๒ ไป
บรรพตภูเขาสารนันทที่คอกกุ่มแก้ว ซึ่งอยู่ทางทิศ
ตะวันตกเฉียงเหนือ พระบรมธาตุก็มาบรรพต
อยู่โม่งโม่ง (กฤ) ที่ถ้ำกับพระภักจยณเณรซึ่งม
มืออยู่ก่อนแล้ว และทำบุญฉลองอยู่จนสิ้นเดือน
๙ นั้น

๖๐. เสด็จจากประเพณีพระบรมธาตุคอกกุ่มแก้ว
แล้ว ถึงเดือน ๘ (เดือน ๖ ฝ่ายใต้) ขึ้น ๑ ที่
พระมหาภักจยณเณรก็ขุดถ้ำพระยาอชุตราชกลับ

ความเคียด

๖๙. ศักราชได้ ๘๒๒ ปี กัดได้ เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ อชุตราชเจ้าก็เอาเสนามาศรัทธาชนบวราวทั้งหลายออกไปสร้างยังเจดีย์สองแห่ง ความเกศธาตุเจ้าที่ถ้ำอยู่และอื่นแปลงไปรุ่งฟ้า สองแห่งนี้เสร็จแล้ว เดือน ๖ เพ็ญวันพุธก็กระทำบุญให้ทานบริบูรณ์ แล้วก็ขึ้นสู่สวรรค์สถานแห่งตน และกระทำบุญให้ทานตลอดไปไม่ได้ขาดนับมีไว้ประมาณพันทศ (พิศ) ราชธรรมแต่ตั้งตั้ง

๖๒. ส่วนว่าพระยาอชุตราชและนางปทุมวงศ์ราชเทวี ก็พร้อมด้วยราชบุตรและราชธิดาเมื่ออยู่ในมณฑล ศักราชได้ ๘๐๐ ปีมีเมิงได้ พระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วได้ ๘๐๐ พระวราพราหมณ์พระยาอชุตราชมีภรรยาเจ้าเสวยราชสมบัติ ได้ ๘๐๐ ปี พระองค์มีพระชนมายุได้ ๘๐๐ ปี บริบูรณ์ ก็จุติไปพล

อธิบาย

ไปเมืองราชคฤห์ เมืองราชคฤห์นี้จะหมายถึงเมืองในประเทศอินเดียหรือเมืองแถบในทูลนานตั้งไม่อาจกำหนดได้ เพราะยังไม่พบข้อความอื่นประกอบเป็นแนวพิเคราะห์

๖๙. พุทธศักราชได้ ๘๒๒ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๖๔๒ ปีเกิดได้ (มะเส็งฉก) ที่ถูกเป็นปีเกิดได้ (ขุนฉก) ตรงกับศักราชไทยเดิมได้ ๒๗๗๖ ปี เดือน ๖ ไทยเดือนเพ็ญ (เดือน ๘ ไทยพม่าได้) ขึ้น ๓ อยู่ในวันพุธวันพุธ อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย ทางอำเภอมะจันไปทางตะวันออกประมาณ ๒๕ กิโลเมตร หรือห่างจากถนนพหลโยธินไปทางใต้ประมาณ ๔๕ กิโลเมตร

ถ้าแปลงไปรุ่งฟ้า อยู่ด้วยวันพุธได้ อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย ทางอำเภอมะจันไปทางใต้ประมาณ ๔๖ กิโลเมตร

๖๒. พุทธศักราชได้ ๘๐๐ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๖๖๐ ปีมีเมิงได้ (ขุนฉก) ที่ถูกเป็นปีมีเมิงได้ (มะเส็งฉก) ศักราชไทยเดิมได้ ๒๗๕๔ ปี

พระยาอชุตราชสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๖๖๐ ชันมาได้ ๘๒๐ ปี ภรรยาอยู่อยู่ ๘๐๐ ปี ฉะนั้นพระองค์ได้เป็นภรรยาเมื่อชันมาได้ ๒๐ ปี

ในข้อนี้กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้ามีภรรยา นับปรากฏเป็นครั้งที่ ๒ ในตำนานฉบับนี้แต่จากข้อ ๔๐ มา และระยะเวลาไว้ด้วยว่า นิพพานล่วงมาได้ ๘๐๐ ปี เกณฑ์อายุเวลาของพุทธศักราชเหมือนกัน และจะมีปรากฏควบคู่กันต่อๆ ไปอีกหลายแห่ง ขอรอไว้อธิบายคราวต่อไปในข้างหน้า

959,301
๔๔73 ๗
ฉ. 9
5129693

ความเดิม

อธิบาย

๖๓. พระยามังรายชนราชชนลูกมีอายุได้ ๔๖ ปี
ขึ้นเสวยราชสมบัติเมืองนครราชสีมาศรีช้างแสน
แสน ศาสนาพระพุทธเจ้าได้ ๑๐๐ พระพรรษา

๖๓.

๖๔. ครั้นนี้เสนาสนาพระพุทธเจ้าตั้งเรื่องขึ้นมา
เหมือนดังแต่ก่อน

๖๔. "พระพุทธเจ้ามีพยาน" กับ "ศาสนา
พระพุทธเจ้า" ขอร้องไว้อธิบายพร้อมกัน

๖๕. ในเวลานั้นยังมีอรหันต์เจ้าองค์หนึ่ง ชื่อ
มหาชีวิตโพธิ์เจ้าเป็นต้น กับอายุได้ ๔๐๐ คน ก็ไม่
มีสักการะมหาธาตุเจ้าอันใดสักคนเป็นเหตุหา อันมี
องค์อเนกพระบรมธาตุ ในเมืองราชคฤห์นครทมิฬ
แล้วก็อธิษฐานขอเอาพระบรมธาตุเจ้าได้ ๑๕๐
พระองค์ แล้วก็เอาใส่พระโกศแก้วพระธรรมราช
(ปัทมราช) ถูกแต่เทพยดานี้แล้ว แล้วก็มา
ด้วยบนอากาศ ก็เอามาตั้งเมืองโธสถนครไชยบุรี
ศรีช้างแสน แล้วตั้งออกประวัติดินทานอันพระพุทธร
พุทธเจ้าหากทำมาไว้วันนั้นแล้วพระองค์มีมังราย
ราชชนกด้วย ให้ทรงรู้ทุกประการ

๖๕.

๖๖. ถ้าเอ็งองค์พระมังรายชนราชเจ้า ก็มีพระทัย
อันเต็มทักแล้ว พระองค์ก็ให้แยกช้างทั้งหลาย
มากระทำการใส่พระโกศเงิน พระโกศทองขึ้นพระ
โกศแก้ว รับเอาองค์พระบรมธาตุไว้ แล้วก็ยกคนตั้ง
ตั้งเครื่องบูชาทั้งหลาย มีแก้วแหวนเงินทองมธุ
บุษผาราช (ราช) อันธมาลาชุดจินท์ คัมภีร์
ข้อธรรมและฉัตรบูชาพร้อมเสร็จ ก็ยกมหาธาตุเจ้า
และก็รวมถว้พลคนการงานทั้งหลายมาพร้อม
แล้ว ก็สมโภชฉลองพระมหาธาตุเจ้าและบริวาร
ก็ยกเชิญพระบรมธาตุเจ้าขึ้นสู่สุวรรณภูมิ ก็ยก
เอาองค์พระมหาธาตุเจ้าเสด็จแต่แดนพรหมด้วย
แก้วอัญมณีอเนกนาคี แลตังษ์ บัณฑิตาจารย์ ข้อง
กลอง ประโคมพระบรมมหาธาตุเจ้า แห่ออก
เวียนไปต่อแต่ถึงนครราชคฤห์

๖๖.

ความเดิม

๖๑. อันเป็นที่พระบรมมหาราชวรจักรระดุกด้ามมัต
ก้าซัดแห่งพระพุทธรูปเจ้านั้น

๖๒. ก็ตามองค์พระโคสพระบรมมหาราชเจ้าปัทม
หิมศีกาที่ตนพระบรมมหาราชเจ้านั้น ๓ รอบ

๖๓. แล้ว อรหันตเจ้ากัณฐะที่ทั้งหลายไปพร้อม
กันออกหาพระโคสพระบรมมหาราชเจ้าปัทม
หิมศีกาที่ตนพระบรมมหาราชเจ้าปัทมไว้ก่อน ครั้นนั้น
อรหันตทั้งหลายก็อภินิหาร ขอให้อรหันตเจ้า
พระโคสพระบรมมหาราชเจ้าปัทมไปเป็นคัมภีร
อภินิหารแก่ตนนั้นแล

๖๔. ในกาลนั้นมหาธาตุเจ้าก็กระทำปาฏิหาริ
ย์รุ่งเรืองส่องวิเศษทั่วทิศานุทิศแคว้นเมือง
นครทั้งมวล แล้วก็ลงมาไปในกัณฐะที่ตนนั้น
ประมาณ ๑ สอก บนพระบรมมหาราชเจ้า
ศอกาหนึ่ง

๖๕. และธาตุเจ้าทั้งมวลก็ตั้งอยู่ในกัณฐะที่ตน
นั้น ๖๒๐ พระองค์แล

๖๖. พระองค์มีภวามราชเจ้าก็ให้คำจ้างแก่ช่าง
ทั้งหลายให้ก่อมหาเจดีย์แก้วมุกดาอันพันทิว
ซึ่งพระบรมมหาราชเจ้านั้น สูง ๑ สอก ทาสะ
แล้วใส่จังโกเงิน จึงโกคำ ประดับด้วยแก้ว
๑ ประการ ใส่ฉัตรหมากษมุฑาแล้ววันวิบูลย์

๖๗. ก็ฉลองทำบุญให้ทานเป็นสมัยกาลอันใหญ่
นานได้ ๓ เดือน ถึงเดือน ๖ เพ็ญวิสาขะก็เข้า
วันวิบูลย์

อธิบาย

๖๑. สถานที่แห่งเดียวกับพระบรมมหาราชวรจักร
ครั้งพระมหากัสสปกับพระยาอชุตราช

๖๒. นำโกสพระบรมมหาราชของใหม่เวียน
ประทักษิณพันที่ประดิษฐานพระบรมมหาราชของเก่า
๓ รอบ

๖๓.

๖๔. รวมความว่าบรรจุพระบรมมหาราชของใหม่ลง
ไปในอุโมงค์ หรือกรุหินแท่งเดียวกันกับพระ
บรมมหาราชของเก่าครั้งพระมหากัสสป แต่อยู่เหนือ
ขึ้นมา ๑ สอก

๖๕. พระธาตุของเก่ามีอยู่ ๕๐๐ องค์ ของบรรจุ
ใหม่ครั้งนี้มี ๑๕๐ องค์ รวมเป็น ๖๕๐ องค์

๖๖. การประดิษฐานพระบรมมหาราชครั้งพระ
มหากัสสปกล่าวว่ามีสิ่งลงไปในกัณฐะ (พื้นของ
อุระ) ๔ สอก (ลงพื้นดินกลบ) แล้วมีฉัตร
ส่วนครั้งมีพระบรมมหาราชขึ้นของเดิมลงไป
แล้ว ถือเป็นรูปเจดีย์ครอบงำสูง ๑ สอก

๖๗. ทำบุญฉลองพระมหาธาตุเป็นเวลา ๓ เดือน
เสร็จงานในวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (เดือน
๔ ฝ่ายใต้) ปีมะเส็ง พ.ศ. ๖๖๐

ความเดิม

อธิบาย

๑๔. พระมัจฉาณราชเจ้าก็ซื้อเอานักบูชทั้งหลาย
 ๕๐๐ ถวาย อันอุตุคราชเจ้าซื้อเอากับผู้เจ้าลาวก
 นวิจก ไวรักนาพระบรมธาตุเจ้านั้นเป็นราคา
 ๑๐๐๐ ตำลึงทอง

๑๕.

๑๕. ก็เอามาโอกาสหาคนนำถวายให้เป็นทาน
 กับพระมหาธาตุเจ้าตั้งแต่ก่อนแล้วก็สั่งบอก
 สมภณแห่งไวรว่า บุคคลหญิงชายทั่วพระยา
 มาหากนดิรีหรือประชาชนราราษฎร์ผู้ใดมีใจอินดีกับ
 ศัสดวัตถุทานและหาสถานแห่งพระองค์เรา
 ตั้งนั้น แม้ว่าจะถูกกลผู้อื่นปรารถนาเอาอย่างใด
 ก็จงหลั่นอุคตสมณุตติตามวิมตติย์ทุกอันเทอญ
 บุคคลผู้ใดเมื่อคบเป็นอันกระทำว้อของทานแห่ง
 พระองค์นี้ ก็ขอใช้สอยใช้เวียกตกการชาวเมือง
 มีลักขุทั้งหลายเหล่านี้ และคิดมังงหาเสียให้
 นีวสกลาคเสื่อจากที่ มิให้เขาได้ดูบุญกุศลมหา
 ธาตุเจ้าที่นั่นกัน ให้ถูกกลผู้อื่นวันกลียหาช
 จากกรรธาอุตราบุตริฎาติทั้งหลาย แลจากไวรนา
 ทามเขตประเทศแห่งนั้นตลอดคองสืบราชกษัยไป
 ภายหลัง ก็จุติตายไปแล้วให้ไปจมอยู่ในอเวจี
 มหาานรก พระพุทธเจ้าเกิดมาหมั่นสนแสตน
 ข้อให้มันได้รู้ได้เห็นแม้แต่สักตนหนึ่ง แม้ใน
 บิ๊จจุบันชาติเอนหาไปไว้ประเทศสยามใด เมืองใด
 ตั้งนั้นก็ให้ร้อนให้ผิยหายในทีนั้น ข้อทำให้
 รุ่งเรืองแต่หมั่นเทอญ เหตุว่าเขาได้เป็นข้าโอกาส
 หาคนนำแต่เช่นอุตุคราหมิกราชเจ้าสืบ ๆ มาแล

๑๖.

๑๖. พระองค์มัจฉาณราชเจ้าก็สมภณแห่งไวรดังนี้ [๑๖.

ความเดิม

๑๗. เดือน ๖ แรมค่ำ ๑ มหาวชิรโพรเจ้าภิ
กระทำให้ตั้งฉัตรพระมหาธาตุเจ้าแล้ว ก็พา
เมื่ออยู่เมืองราชฤทธิ์นครนั้นแล

๑๘. ส่วนฤๅนี้ ๕๐๐ คนก็อยู่ปฏิบัติปฏิบัติฤๅการมา
ขึ้นราชเจ้าที่นั่นแล

๑๙. ส่วนว่าผู้เจ้าลาวจาก ๒ คนแล้วเมื่อก่อนนั้น
ครั้นว่าเอาเขตแดนมาขึ้นทานพร้อมกับออก
ราชเจ้าก็มีให้หนีไปอยู่แห่งใด ก็มิใช่ครั้น
อยู่ปฏิบัติปฏิบัติฤๅการมาแต่เจ้าด้วยชาวออก
ออกไม่ว่าอยู่ปฏิบัติฤๅการมาแต่เจ้าด้วยชาว
ได้ไปเกิดเป็นเทวดาเทวบุตรอยู่ป่าดงเขาสูง
นั้นแล

๒๐. ส่วนว่าองค์มั่งราชราชเจ้าภิไธวันยอ
มหาธาตุเจ้า เสร็จแล้วก็เสด็จกลับกับมาอยู่
โอรสในกรราชธานีศรีช้างแสน อันเป็นที่อยู่
คน แล้วก็กระทำบุญให้ทานบิณฑบาต มีให้
ประมาณในสี่ ๕ ถึง ๖ แต่สักสิ่งหนึ่งสิ่งใด
แล้วก็นั่งบิณฑบาตพระธรรมเสด็จกลับกับวิบุร
ด้วยสมบัติและลูกหญิงลูกชาย

๒๑. ศักราชได้ ๑๕๐ ปี

๒๒. พระพุทธเจ้ามีพยานไปให้ ๒๒๐ พระวรมาน

๒๓. ท่านมีราชบุตร ๒ คน ราชธิดา ๒ คน
ราชบุตรผู้พี่มีนามชื่อว่า พระองค์เชื่อง มีอายุได้
๕๕ ปี ผู้น้องชื่อว่าไชยนาทณ์ มีอายุได้ ๕๐ ปี

อธิบาย

๑๗.

๑๘.

๑๙. อนุสรณ์ของเจ้าลาวจากสองสามีภรรยาที่
คงมีอยู่ในปัจจุบันนี้คือข้อศอก ๒ ข้อในกลุ้ม
คอของ เรือสำเภา คอของเจ้ากับคอของเจ้า

เชื้อสายของพระกุลลาวจากที่คอของนี้ต่อมา
ถึงราว พ.ศ. ๑๑๔๖ ได้ลงมาสร้างเมืองหัวเมือง
เงินสาม (อยู่ใต้เมืองเชียงใหม่) มีพระนามว่า
พระยาลาวจากหรือพระยาลาวจักราช เมื่อปฐม
วงศ์ของพระเจ้ามังราย (อุปราชของท้าวธรรม
ภาคที่ ๑๖ ราว ๑๐๐ และราวละเอียงในตำนาน
เชียงใหม่ในหนังสือสุทธานุสรณ์ พิมพ์ พ.ศ.
๒๕๐๐)

๒๐.

๒๑. พุทธศักราชได้ ๑๕๐ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๑๑๐๐
ปีมะแม จักราช ศักราชไทยเดิมได้ ๒๑๐๕ ปี

๒๒. เดช ๒๒๐ นี้ที่ถูกเป็น ๑๕๐

๒๓. ขณะนี้พระองค์มั่งราชราชมีพระชนมายุได้
๕๖ ปี มีโอรสองค์พี่ชื่อพระองค์เชื่อง ช้างมาได้
๕๕ ปี และองค์น้องชื่อ พระองค์ไชยนาทณ์
ชันษาได้ ๕๐ ปี

ความนิยม

๑๙. เมื่อนั้นพระองค์มีจ้าวชายราชชนกนักศรัทธาคนหนึ่งที่กระตือรือร้นพระองค์ซึ่งคนพยานนั้นให้เป็นมหาอุปราชแล้วกับลูกหญิงผู้หนึ่งให้ได้อยู่ถึงเมืองโยนกคัณโชน

๑๙. แล้วก็แบ่งอรรราชสมบัติชักกัน ข้างมัววิถวาย คนครัวและภรรยาให้แก่โยชนนาราชคณเืองกับลูกหญิงผู้สุทธาองค์นั้น แล้วก็แบ่งให้แต่เมืองที่ใหญ่ ก่อของได้ทุนบูรพาทิศกว่ามุลเกิดเป็นเกาะคอนอันใหญ่ที่เมืองสุวรรณโคตมท่าเก่า

๑๖. ศักราชได้ ๑๕๕ ปี เบิกชื่อ เดือน ๘ ออก ๔ ถ้า วันอาทิตย์ พระองค์โยชนนาราชคณเืองเป็นลูกพระองค์มีนางราชชนกศรัทธาเมืองโยนกนกรออกไปตั้งภูเขาวาตคอนมุลให้เป็นเมืองแล้วเข้าอยู่ที่นี่ แล้วก็เมืองชื่อว่า เวียงโยชนนาราชเมืองมุลนั้นแล

๑๗. แต่กาลนั้นมาท่านกัศวังมุลหารามวิหารที่พระพุทธเจ้ามาฝังอติคอยู่พันข้าวบิณฑบาตที่ข้างของคอกไม่ให้ชนกิน สร้างวิหารแล้ว ก็สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ใส่รักหางาคิลแล้วก็ฉลองกระทำบุญให้ทานบริบูรณ์แล้ว ก็กระทำบุญเป็นปางอันใหญ่ในเดือน ๔ เทโววันพุธ

๑๘. แล้วพระองค์โยชนนาราชเจ้าก็อยู่เสวยเมืองโยชนนาราชเมืองมุลนั้นสืบต่อกันถึงลูกหลานไปหลายหมื่น คนทั้งหลายที่อยู่ที่นี่ก็ตั้งสมมุติว่าด้วยข้าวของและเครื่องปลูกของสิ่งทั้งหลาย ก็ฝังมุลขุนเท่าตามคั่งพระพุทธเจ้าทำนายไว้แล้วที่พระเจ้าหลวงก็ให้ชื่อว่ามุลหารามวิหารสวนคอกแต่กาลนั้นมาแล

อธิบาย

๑๙. แต่ครั้งพระองค์ซึ่งเป็นมหาอุปราชเมืองโยนกนกร (และให้แยกสมรสกับราชคองค์หนึ่ง)

๑๙. ของให้ = ถิ่นน้ำใจทางใต้ แบ่งราชสมบัติยี่สิบห้าท้าวและผู้คนพลเมืองให้พระองค์โยชนนาราชคองค์ที่ ๒ กับราชคองค์ที่สุทธาองค์แยกไปสร้างเมืองอยู่ใหม่ ณ ที่ซึ่งเกิดเกาะหรือคอนใหญ่มาตั้งแต่ครั้งสมัยเมืองสุวรรณโคตมท่า

๑๖. พุทธศักราชได้ ๑๕๕ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๑๕ ปี เบิกชื่อ (ชาลเมญจก) ศักราชที่ถูกเป็นปี เบิกอัน (วอชเมญจก) ศักราชโยชนเดิมได้ ๒๗๑๕ ปี

เมืองที่สร้างขึ้น ณ เกาะคอนใหญ่นี้เรียกว่า เวียงโยชนนาราชเมืองมุล

๑๗. เป็นครั้งแรกที่มีกัณโชนด้านหน้าบันนังถึงการสร้างพระพุทธรูป ซึ่งเข้าใจว่าจะก่อด้วยอิฐโยกปูนฉาบฉวยชาดสีคอง และฉาบย่นเวลาตามอายุของพุทธรูป ที่ร่วมกับสมัยธนบุรีคือ

เดือน ๔ โทษแฉกเดือน ตรงกับเดือน ๒ โทษฝ่ายใต้

๑๘. พระเจ้าหลวง = พระพุทธรูปองค์ใหญ่ วัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปใหญ่นี้ชื่อวัดบุปผารามวิหารสวนคอก

ความเดิม

๔๘. ศักราชได้ ๑๕๒ ปี เมืองได้

๕๐. พระองค์เชื่องกษัตริย์เจ้าเสวยเมืองได้ ๑๑ ปี

๕๑. แล้วท่านเจ้าเมืองไปสร้างเจดีย์แห่งหนึ่งตาม
ภคศาสดาที่เจ้าแก้วฟ้าองค์หนึ่ง ทนตะวันตก-
ท้องเห็นอาทิตย์ก็กระทำให้บุญอุบลองค์เจ้าเจษฎาบุรณใน
เดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์

๕๒. แล้วท่านก็มีพระราชาญาติกันทั้งหลาย
ซุดเหมือนโหล่ต่อเอาน้ำแม่ในนั้นออกมาเลี้ยง
ไว้จนแก่วันทราดทั้งมวล แล้วก็เสด็จมาสู่เวียง
อันเป็นที่อยู่แห่งคนแล

อธิบาย

๔๘. พุทธศักราชได้ ๑๕๒ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๑๒
ปีเมืองได้ (ขุนจัดวาท) ที่ถูกเมืมน้ำกัดแล้
(ระกาดสก) ศักราชไทยเดิมได้ ๒๔๐๖ ปี

เท่าที่สอบมาเป็นนักคิดในตำนานตั้งแต่ต้น
เป็นลำดับมา อาจจะมีข้อสงสัยว่า พงศาวดาร
เป็นนักคิดเจ้าหาเลขศักราชเพื่อให้ง่ายต่อความ
ความพอใจ จึงขอยกตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า
นักคิดในตำนานนั้นคัดลอกกลาดเกลียดกันมา
อย่างละเอียดยิ่ง เช่น ในข้อ ๔๖ ว่า ศักราชได้
๑๕๒ ปี เมืองได้ (ขุนบุญยุค) แต่ในข้อ ๔๘
ว่า ศักราชได้ ๑๕๒ ปี เมืองได้ (ขุนจัดวาท)
ซึ่งจะเห็นได้ว่านักคิดศักราชคิดต่อกันแต่เป็นนักคิด
ถนัดทำกันไปถึง ๔-๕ ปี

๕๐. เลข ๑๑ ของปีรัชกาลนี้ชื่อว่ากลาดเกลียด
ที่ถูกการเป็นเลข ๑ คูณ ๑๑ ประกอบ

๕๑. สร้างเจดีย์ขึ้นครอบที่ประดิษฐานพระภค
ศาสดาในแก้ว ความค้ำใจต่อว่าเคยมีพระภคศา
นรรพคุณในถ้ำนั้นมาก่อนแล้ว

ศรีทวงหรือสีทวง เป็นเมืองที่บุตรชาย
คนกลางของบึงเจ้าลาวออกไปปกครองอยู่ครั้ง
พระธาตุสุทราษสร้างพระธาตุคอกสูง เวลาเมื่อ
ถ้ำวันหรือแก้ว

เดือน ๖ โยงฝ่ายเถกิง ตรงกับเดือน ๔
ไทยฝ่ายใต้

๕๒. ซุดเหมือน คือซุดกลอดส่วนน้ำ โยงสู่กัน
เรียกสำเนาของแห่งน้ำ น้ำแม่บะ

แม่โส คือสำเนาแม่สาย ครีงโบราณเคยเรียก
อีกชื่อหนึ่งว่า ลำน้ำเถรวา

แก้วสราษ ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านสันทราย

ความเดิม

๕๓. สักราชได้ ๑๗๓ ปี กาบเสก พระองค์
เชื้อเจ้าเสวเมืองได้ ๓๑ ปี อายุได้ ๔๕ ปี ก็จุติ
ไปแล้ว

๕๔. พระองค์จินเสนลูกมีอายุได้ ๖๑ ปี ให้
เจ้าราชสมบัติแทนในเมืองโยนกนครไชยบุรีศรี
ช้างแสนต่อไป

๕๕. แลนั้นมาศักราชได้ ๒๐๐ ปีถึงแล้ว

๕๖. พระพุทธเจ้าปริณิพพานไปได้ ๒๐๐ พระ
บรรพชา

๕๗. พระองค์จินเสนเมืองได้ ๒๐ ปี อายุได้
๔๐ ปี ก็จุติไปแล้ว

๕๘. พระองค์คำทอนลูกมีอายุได้ ๔๔ ปี ขึ้นเสว
ราชสมบัติในเมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน
ตามสืบต่อมาแล

๕๙. สักราชได้ ๒๐๖ ปี พระองค์คำทอนเมืองได้
๑๗ ปี อายุได้ ๗๗ ปี ก็จุติไปแล้ว

๖๐๐. พระองค์เจ้าทอนลูกมีอายุได้ ๔๖ ปี ขึ้นเสว
ราชสมบัติเมืองแทนในโยนกนครราชธานีไชยบุรี
ศรีช้างแสน จนถึงสักราชได้ ๒๑๗ ปีก็มาถึง
พระพุทธเจ้าปริณิพพานไปแล้วได้ ๒๑๗ พระ
บรรพชา

อธิบาย

๕๓. พุทธศักราชได้ ๑๗๓ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๙๓
ปีกาบเสก (เจอลอกสก) ที่ถูกเป็นเบ็กลี
(มะโรงถึงปศุศก) สักราชไทยเดิมได้ ๒๗๓๗ ปี

พระองค์เชื้อกรุงเมืองได้ ๓๑ ปี ต้น
พระชนม์ใน พ.ศ. ๗๙๓ ฉะนั้นแรกครองราชย์
เมื่อ พ.ศ. ๗๖๒ คู่อ้อ ๕๐ ประกอบ

และพระองค์มีงานราชพิธีราชบิดาที่ต้องสิ้น
พระชนม์ไปแต่ตัวกับแล้ว

๕๔. พระองค์จันทรราชโอรสพระองค์เชื้อได้ครอง
ราชสมบัติใน พ.ศ. ๗๙๓

๕๕. พุทธศักราชได้ ๒๐๐ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๖๐
ปีถึงแล้ว (เกาะอัฐศก) ที่ถูกเป็นปีถึงแล้ว
(ระกาจิดวาศก) สักราชไทยเดิมได้ ๒๗๔๔ ปี

๕๖. อายุเวลาเท่ากับพุทธศักราชในข้อ ๕๕

๕๗. พระองค์จันทรราชโอรสใน พ.ศ. ๗๖๐ เวลา
รัชกาลครบถ้วน ๑๗ ปี และสิ้นพระชนม์เมื่อ
ชนม์มาได้ ๑๗ ปี

๕๘.

๕๙. พุทธศักราชได้ ๒๐๖ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๙๖
อายุ ๗๗ ปี นับที่ลูกเป็น ๗๗ ปี

๖๐๐. พุทธศักราชได้ ๒๑๗ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๙๗
ปีกามะ (เกาะอัฐศก) ตรงกับสักราช
ไทยเดิมได้ ๒๗๗๒ ปีคัมภีร์ (เกาะปศุศก)
นับว่าเป็นกัณฑ์ควรต้องตรงกัน ตลอดคดีอื่นกัน
แต่เพื่ออันดับของศกประจำปีเท่านั้น

ความเดิม

๑๐๑. ศักราชได้ ๒๐๖ ศัว ปีเกิดเม้า พระองค์เม้า
ธิดาพระนางเม้าได้ ๖๕ ปี อายุได้ ๑๐๐ ปี ก็
จุติไปแล

๑๐๒. บิดาพระองค์ชาติคนแรกอายุได้ ๗๑ ปี
ขึ้นเสวยเมืองแทนสืบต่อไป

๑๐๓. พระองค์ชาติคนเมืองได้ ๒๐ ปี ศักราชได้
๒๕๕ ศัว ปีเกิดเสด พระองค์ชาติมีอายุได้ ๕๐ ปี
ก็จุติสาธไป

๑๐๔. บิดาพระองค์เจ้าคนแรกมีอายุได้ ๖๒ ปี
ขึ้นเสวยเมืองแทนสืบไป

๑๐๕. ศักราชได้ ๒๕๖ ศัว ท่านก็ไปสร้างเจดีย์
ความเกศาราคูเจ้าคองเว้าแลก็ฉลองให้ทาน
บริวารแล้วก็นำอยู่เวียงแห่งตนตามเดิม

๑๐๖. ศักราชได้ ๓๐๓ ศัว ปีเกิดเสี พระองค์เจ้า
เสวยเมืองได้ ๑๕ ปี อายุได้ ๙๑ ปี ก็จุติไปแล

อธิบาย

๑๐๑. พุทธศักราชได้ ๒๐๖ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๘๐๖
ปีเกิดเม้า (เอะระดศก) ที่ถูกเม้าเม้าเม้า (จุ
ตัมมฤตศก) ศักราชไทยเดิมได้ ๒๕๓๐ ปี

พระองค์เม้าธิดาเป็นโอรสของพระองค์เม้า
เมื่อพระบิดาสันพระชนม์ใน พ.ศ. ๗๑๔๔ ก็ได้
สืบราชสมบัติแทนมาจนถึง พ.ศ. ๗๑๖๖ จึงสิ้น
พระชนม์ เวลารัชกาลสวรรคต ๕๔ ปี

๑๐๒.

๑๐๓. พุทธศักราชได้ ๒๕๕ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๘๕๕ ปีเกิดเสด (จอนญะจศก) ที่ถูกเป็นปี
เสดตัน (วอกรพศก)

๑๐๔.

๑๐๕. พุทธศักราชได้ ๒๕๖ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๘๕๖
พระราชาคนแรกอยู่ใกล้ลำน้ำแม่สาย ไม่ต่างโลก
ทั่วภาวอันไกลแม่สายในปัจจุบันนี้แล ในระหว่าง
สงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีผู้ตั้งชุดตำรวจ
เจดีย์แห่งนี้ ต่อมาประชาชนอันไกลแม่สายได้
พร้อมใจกันบูรณะขึ้นใหม่ตามแบบแปลนของ
กรมศิลปากรเมื่อราว พ.ศ. ๒๔๘๔ ในการวาง
ศิลาฤกษ์ได้ขุดพบหย่อมหินสีดำขนาด ๒ ไร่
บวรจุฬาราช ๗ บริเวณฐานองค์พระเจดีย์เดิม
จึงได้บรรจุประติมากรรมไว้ ณ ที่ถ้ำลึกกว่าระดับดิน
ประมาณ ๕.๐๐ เมตร แล้วสร้างพระเจดีย์ทับไว้

๑๐๖. พุทธศักราชได้ ๓๐๓ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๘๗๓
ปีเกิดเสี (มะโรงสัปศก) ที่ถูกเม้าเม้า
(ชาล สัปศก)

ความเดิม

อธิบาย

๑๑๗. ยกเอาพระองค์แก้วคนลูกมีอายุได้ ๖๓ ปี ขึ้นกันเมืองสืบต่อไป

๑๑๘. ศักราชได้ ๓๑๘ คั้ว ท่านก็เสด็จไปสร้างเจดีย์ถว้พระพุทธรูปเจ้าแห่งหนึ่ง ฝ่ายน้ำของท่าตะวันออก แล้วก็กระทำบุญให้ทาน เดือน ๕ เพ็ญวันพุธวันวิสาขบูชา แล้วก็มาสู่เวียงแห่งคนแล

๑๑๙. ศักราชได้ ๓๒๘ คั้ว ปีระวาชัน พระองค์แก้วเมืองได้ ๗๗ ปี อายุได้ ๘๐ ปี ก็ถึงแก่อนิจกรรมไปแล

๑๒๐. แล้วพระองค์แก้วคนลูกมีอายุได้ ๕๗ ปี ก็เสวยเมืองสืบต่อไป

๑๒๑. ศักราชได้ ๓๓๕ คั้ว ท่านก็ไปสร้างเจดีย์ถว้พระพุทธรูปเจ้าแห่งหนึ่ง มีฝ่ายน้ำของท่าหน้าเมืองหลังที่คนท้อ (คือพระองค์แก้ว) สร้างนั้น แล้วก็ถว้พระพุทธรูปให้ทาน เดือน ๖ เพ็ญวันพุธวันวิสาขบูชาแล้วเสด็จกลับมาสู่เวียงที่อยู่แห่งคนแล

๑๒๒. ศักราชได้ ๓๔๕ คั้ว ปีกามเสด พระองค์แก้วเสวยเมืองได้ ๑๕ ปี อายุได้ ๗๒ ปี ก็จุติไปแล

๑๒๓. พระองค์เงินคนลูกอายุได้ ๕๖ ปี ได้เสวยเมืองต่อไป

๑๒๔. ศักราชได้ ๓๕๕ คั้ว ท่านก็เสด็จไปก่อเจดีย์ถว้พระพุทธรูปเจ้าที่พระพุทธรูปอันอมรหลังมารูปด้านนั้น แล้วก็ถว้พระพุทธรูปให้ทานวิสาขบูชา เดือน ๖ เพ็ญวันพฤหัสบดี ก็เสด็จกลับมาสู่เวียงโพนกาครอันเป็นที่อยู่แห่งคน

๑๑๗.

๑๑๘. พุทธศักราชได้ ๓๑๘ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๗๔ พระองค์แก้วไปสร้างเจดีย์ถว้พระพุทธรูปพระพุทธรูปเจ้าแห่งหนึ่ง มีฝ่ายน้ำของท่าหน้าเมืองหลังที่คนท้อ (คือพระองค์แก้ว) สร้างนั้น แล้วก็ถว้พระพุทธรูปให้ทานวิสาขบูชา เดือน ๕ เพ็ญวันพุธวันวิสาขบูชา แล้วก็มาสู่เวียงแห่งคนแล

๑๑๙. พุทธศักราชได้ ๓๒๘ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๘๔ ปีระวาชัน (วอกรศรีก) ที่ถูกเป็นปีระวาชัน (มะเมียศรีก) ศักราชโดยเงินได้ ๗๗๗ ปี

๑๒๐.

๑๒๑. พุทธศักราชได้ ๓๓๕ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๗๙๑ เดือน ๖ โทษผัดเจดีย์ ตรงกับเดือน ๕ โทษผัดได้

๑๒๒. พุทธศักราชได้ ๓๔๕ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๘๐๑ ปีกามเสด (จอกเสก) ที่ถูกเป็นปีกามเสด (วอกรศรีก)

๑๒๓. -

๑๒๔. พุทธศักราชได้ ๓๕๕ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๘๑๑ เดือน ๖ โทษผัดเจดีย์ ตรงกับเดือน ๕ โทษผัดได้

ความเดิม

๑๑๕. ศักราชได้ ๑๕๗ ปี บิณโณให้ ท่านเสว
เมืองได้ ๑๕ ปี อาวุโสได้ ๑๕ ปี ก็จุติไปตาม
อากากรรมผล

๑๑๖. องค์พระนางคนลูกอาวุโสได้ ๕๒ ปี ขึ้น
เสวเมืองสืบต่อไป

๑๑๗. ศักราชได้ ๑๕๘ ปี ท่านก็สร้างวิหารถวาย
พระบาทเจ้าที่ผาเวือ แล้วก็ฉลองกระทำบุญ
ให้ทานบริวารแล้วในเดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์ แล้ว
ก็เสด็จกลับมาสู่เวียงโยนกนครแห่งตน

๑๑๘. ศักราชได้ ๑๕๙ ปี พระองค์นางเสว
เมืองได้ ๑๖ ปี อาวุโสได้ ๖๗ ปี ก็ถึงแก่กรรมไป
กาลนั้นแล

๑๑๙. พระองค์นางคนลูกอาวุโสได้ ๕๐ ปี ขึ้น
เสวเมืองสืบต่อสืบคตังต่อไป

๑๒๐. ศักราชได้ ๑๖๐ ปี ปีฉับไฉ้ ท่านก็เสด็จ
มาสร้างอันเจดีย์กวมเกศาธาตุเจ้าที่พระพุทธรูป
นั่งจอมผาเมืองโยนกนั้น และสร้างวิหารและพระ
พุทธรูป แล้วก็ฉลองกระทำบุญให้ทานสำเร็จ
บริบูรณ์ไปในวันเดือน ๖ เพ็ญวันพุธ แล้วท่าน
ก็เสด็จมาสู่เวียงโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรี
ช้างแสน อันเป็นที่อยู่แห่งพระองค์

๑๒๑. ในกาลนั้นในเมืองโยนกนครทันทันกับบริวาร
รุ่งเรือง เต็มไปด้วยผู้คนทุกชาติทุกภาษา ทา
เลือนหลาจนใจผู้ร้ายมิได้แล รุ่งเรืองไปด้วยการ
กระทำบุญให้ทานตลอดไปในสมัยพระองค์นาง
ครองราชสมบัตินั้นแล

อธิบาย

๑๑๕. พุทธศักราชได้ ๑๕๗ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๘๑๗ ปีฉับไฉ้ (ขาดเบญจศก) ที่ถูกเป็นปี
กบเสก (จอเอกศก)

๑๑๖.

๑๑๗. พุทธศักราชได้ ๑๕๘ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๘๑๘ เดือน ๖ โทษผ้านเดือน ตรงกับเดือน ๔
โทษผ้านได้

ผาเวืออยู่ที่ตำบลฉกแก้ว อำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย ทรงสาวดารโยนกกว่า รอยพระ
บาทแห่งนั้นมีมาแต่สมัยพระยาสิงหเสนี

๑๑๘. พุทธศักราชได้ ๑๕๙ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๘๑๙

๑๑๙.

๑๒๐. พุทธศักราชได้ ๑๖๐ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๘๑๙ ปีฉับไฉ้ (ขาดเบญจศก) ที่ถูกเป็นปี
ฉกแก้ว (ขาดอัฐศก)

เดือน ๖ โทษผ้านเดือน ตรงกับเดือน ๔
โทษผ้านได้

เป็นครั้งที่ ๒ ที่มีกัณฑ์ในตำนานฉบับนี้ถึง
การสร้างพระพุทธรูป เกือบอาวุโสแห่งพุทธศิลป์
ร่วมกับสมเด็จพระ

๑๒๑.

ความเดิม

๑๒๒. ศักราชได้ ๔๕๐ ปี ปีมะเสด พระองค์
งามเสวธ (เมือง) ได้ ๓๓ ปี อายุ ๔๑ ปีก็ถึงแก่
อนิจกรรมไปแล

๑๒๓. พระองค์ถือตนอุกมีอายุได้ ๖๖ ปี ท่านมี
ราชบุตร ๒ คนแล พระองค์ถือเสวธเมืองแทน
ไป

๑๒๔. ในศักราช ๔๕๐ ปี ปีมะรวายัน พระ
องค์ถือกันเมืองได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๗๗ ปีก็ถึงแก่
กรรมไปแล

๑๒๕. พระองค์พร้อมตนอุกมีอายุได้ ๕๗ ปี ขึ้น
เสวธเมืองแทนแล

๑๒๖. ศักราชได้ ๔๕๖ ปี พระองค์พร้อมกันเมือง
ได้ ๑๕ ปี อายุได้ ๗๒ ปี ก็จุติไปแล

๑๒๗. พระองค์พร้อมตนอุกมีอายุได้ ๕๒ ปี ขึ้น
เสวธเมืองสืบต่อไป

๑๒๘. ศักราชได้ ๔๖๓ ปี ปีเถาะวัน พระองค์
เชงกันเมืองได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๖๕ ปี ก็จุติตายไป
แล

๑๒๙. พระองค์พร้อมตนอุกมีอายุได้ ๕๖ ปี ก็ขึ้น
เสวธเมืองแทนสืบต่อไป

อธิบาย

๑๒๒. เกษศักราช ๔๕๐ ไม่คิด ที่ถูกเป็นเหตุ
ศักราช ๔๐๕ ตรงกับ พ.ศ. ๘๖๕

ปีมะเสด (จอมจุกก) ถูกคือตาม
ปีนักษัตร แต่อันดับของศกควรเป็น ๗ (นท)
เพราะตรงกับศักราชไทยเดิมได้ ๓๐๕๕ ปี

๑๒๓.

๑๒๔. ถูกศักราช ๔๕๐ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๘๕๐
ปีมะรวายัน (วอกสรก) ที่ถูกเป็นปี
เม็งใต้ (กุนจัตวาศก)

เวลารัชกาล ๑๗ ปีนี้ ที่ถูกเป็น ๒๕ ปี
ข้ามมา ๗๗ ปี ที่ถูกเป็น ๔๓ ปี

๑๒๕.

๑๒๖. ถูกศักราชได้ ๔๕๖ ปีตรงกับ พ.ศ.
๓๐๐๖

๑๒๗.

๑๒๘. ถูกศักราชได้ ๔๖๓ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๓๐๒๐

ปีเถาะวัน (วอกเอศก) ที่ถูกเป็นปีเถาะวัน
(วอกสัปตศก) ศักราชไทยเดิมได้ ๓๑๑๗ ปี

ในข้อนี้เลขศักราชและปีนักษัตรในตำนาน
กับที่สอบชำระถูกต้องตรงกัน มีลักษณะใกล้เคียง
เหมือนแต่ลำดับของศกเท่านั้น

๑๒๙.

ความเดิม

๑๓๐. ในศักราช ๔๖๗ ตัว ปีกัดได้ ท่านกินเมืองได้ ๑๖ ปี อาวุธท่านได้ ๑๑ ปีแล้วก็ถึงแก่กรรมไป

๑๓๑. พระองค์เสด็จออกม่ออาวุธได้ ๔๖ ปี ก็ได้ขึ้นเสวยเมืองแทน

๑๓๒. (เสวยเมือง) ได้ ๑๗ ปี อาวุธได้ ๗๒ ปี ก็จุติออกไปในศักราช ๔๘๗ ตัว ปีกัดเมฆอันแฉ

๑๓๓. พระองค์ทรงทนถูกม่ออาวุธได้ ๔๖ ปี ขึ้นเสวยเมืองสืบต่อไป

๑๓๔. ศักราชได้ ๔๘๘ ตัว

๑๓๕. พระยาพุทธคามินีเป็นใหญ่ในลังกา และศาสนาที่รุ่งเรืองในลังกาที่นั่น

๑๓๖. ในสมัยนั้นมหาเถรเจ้าเป็นใหญ่กระทำขุตตอลักขณา (สังคายนาครั้งที่ ๔) ก็ออกอาพระธรรมของพระพุทธเจ้า ๔๔,๐๐๐ พระธรรม-ฉันท์ขึ้นสู่ในลานแล้วเอาใส่มหาโลหปราสาท แล้วตั้งประแจไว้ในลังกาทวีปอัน ตั้ง ๕ ปี บวรบุรี

อธิบาย

๑๓๐. เฉพาะศักราช ๔๖๗ นี้ ที่ถูกเป็น ๔๗๘ คือ พุทธศักราชได้ ๔๗๘ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๑๐๓๕

ปีกัดได้ (ได้นั้นพิมพ์ผิด) ที่ถูกเป็นปีไซ (ชวด) และกัด (กต) ก็ควรเป็น ระยะเวลา (ตรี) เพราะในปีนั้นศักราชไทยฉบับได้ ๓๑๑๒ เป็นปีชวด ตรีศก

๑๓๑.

๑๓๒. พุทธศักราชได้ ๔๘๔ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๑๐๔๔

ปีกัดเมฆ (เกาะตลก) ในปีนั้นศักราชไทยเดิมได้ ๓๑๑๔ ปีถวงเมฆ (เกาะอัฐศก) นับว่านับกันครั้งในคำแปลกับที่สอบชำระพระคัมภีร์ ถลาดเคลื่อนเพี้ยนผิดอันสืบของสภากษัตริย์

๑๓๓.

๑๓๔. พุทธศักราชได้ ๔๘๕ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๑๐๔๕

๑๓๕. กล่าวทั่วความไปถึงพระเจ้าพุทธคามินี กษัตริย์ลังกา (พ.ศ. ๓๑๒-๔๐๖) ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและสร้างโลกพระปราชัย

๑๓๖. กล่าวทั่วความไปถึงพระภิกษุสงฆ์ชาวลังกาได้ประชุมช่วยกันเขียนพระไตรปิฎกไว้เป็นอักษรเป็นครั้งแรก ซึ่งกับเป็นบัญญัติสังคายนา (สังคายนาครั้งที่ ๔) และเป็นเรื่องราวที่มีขึ้นในระหว่างเวลาที่พระเจ้าวิคคามินี (ราว พ.ศ. ๔๓๕-๔๖๗) เสด็จขึ้นเมืองแก่พหุลมิต

ความเดิม

๑๓๗. ในเมื่อศักราชได้ ๕๐๐ ปี ปีกาบสัน

๑๓๘. พระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วได้ ๕๐๐
พระวรมหาเต็ม

๑๓๙. ศาสนาภิกษุณีสืบไปโน่นนั้น

๑๔๐. ครั้นนั้นศาสนาพระพุทธเจ้าแห่งเรา
เมืองใหญ่ทั้งหลายก็สูญไป เก่าจืดรุ่งเรืองอยู่
ตั้งแต่เมืองราชกฤที่ถ่องมาถึงเมืองชวาข้างแดน
ตะวันออก

๑๔๑. ศักราชได้ ๕๑๒ ปี ปีมะแม พระองค์
ทรงกินเมืองได้ ๔๕ ปี อายุได้ ๗๕ ปี ก็จุติไปแล

อธิบาย

๑๓๗. พุทธศักราชได้ ๕๐๐ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๑๐๖๐ ศักราชไทยเดิมได้ ๓๔๔๕ ปีมะแม
(ระกาจกาศก) ในตำนานว่าเป็นปีกาบสัน
(วอกเอกศก) ก็เพราะเนรมิตเอาน้ำของพุทธ
ศักราชอย่างครบบริบูรณ์ จึงคาบถั่งอวจากบิวดก
มาฉั่งปีระกา ฉั่งได้อธิบายไว้ในตอนต้นว่าคือ
ศักราช

๑๓๘. ขอรอไว้รอจับาค่อไปข้างหน้า

๑๓๙. หนังสือว่าด้วย (พิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐
เล่ม ๓ หน้า ๒๔๕) อธิบายฐานว่า หลังจาก
พระนางสังฆมิตตา พระราชธิดาของพระเจ้า
อโศกมหาราช ทรงผนวชเป็นภิกษุณีแล้ว
พระราชาบิดาทรงส่งไปประเทศลังกาเพื่อประดิษ
ฐานภิกษุณีสงฆ์ขึ้นควบคู่กับพระมหินทรนคร
ไปประดิษฐานพระพุทธศาสนาแล้ว พวกภิกษุณี
น่าจะเสื่อมสูญไป

๑๔๐. “ศาสนาพระพุทธเจ้าแห่งเรา” หมายถึง
ลัทธิศาสนาใด ขอรอไว้รอจับาค่อพร้อมกันคำว่า
“พระพุทธเจ้านิพพาน”

ในข้อนี้มีข้อความกล่าวไว้ว่า “ศาสนาพระ
พุทธเจ้าแห่งเรา” ได้เสื่อมสูญไปจากเมืองใหญ่ ๆ
ใน พ.ศ. ๑๐๖๐ (ค.ศ. ๕๑๗) แต่รุ่งเรืองอยู่
(เที่ยง) ตั้งแต่เมืองราชกฤที่ (ในแคว้นเขมร
หรือเขมร) ลง (ถ่อง) มาถึงแคว้นเมืองโยนก
นครราชธานีของศรีวิชัยแดน

๑๔๑. พุทธศักราชได้ ๕๑๒ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๑๐๗๒ ศักราชไทยเดิมได้ ๓๔๖๖ ปีมะแม
(ระกาจกาศก) ในตำนานว่าเป็นปีมะแม (ระกา
จกาศก) นับว่าเป็นปีกบศกตรงกัน

ความเดิม

๑๔๒. พระองค์เสด็จออกอาชุได้ ๕๔ ปี ขึ้นเสวย
เมืองเขตน

๑๔๓. ศักราชได้ ๕๒๘ ค่ำ ปีเมืองแก้ว พระองค์เสด็จ
ขึ้นเมืองได้ ๑๗ ปี อาชุได้ ๗๐ ปี ก็จุติไปน

๑๔๔. พระองค์เสด็จออกอาชุได้ ๕๒ ปี ได้ขึ้น
เสวยเมืองสืบต่อไป

๑๔๕. ศักราชได้ ๕๔๐ ค่ำ ท้ายกันเมืองได้
๑๗ ปี อาชุได้ ๖๖ ปี ก็ถึงแก่กรรมไปน

๑๔๖. พระองค์เสด็จออกอาชุได้ ๕๐ ปี ขึ้น
เสวยราชสมบัติสืบต่อไป

๑๔๗. ศักราชได้ ๕๖๐ ค่ำ ปีเกษมศก พระองค์
เสวยกันเมืองได้ ๑๗ ปี อาชุได้ ๖๘ ปี ก็จุติไปน

๑๔๘. พระองค์เสด็จออกอาชุได้ ๔๗ ปี ก็ได้
ขึ้นเสวยราชสมบัติสืบต่อไป

อธิบาย

๑๔๒.

๑๔๓. พุทธศักราชได้ ๕๒๘ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๑๐๗๘ ศักราชไทยเดิมได้ ๓๑๘๒ ปีคัมภีร์
(ฉลุโศก) ในตำนานว่าปีเมืองแก้ว (ฉลุ
ฉลุสา) นับว่าเป็นกษัตริย์ตรงกัน

๑๔๔.

๑๔๕. เลขศักราช ๕๔๐ กับเวลารัชกาล ๑๗ ปี
กล่าวเคลื่อน คือ พระองค์สม ขึ้นครองราชย์
เมื่ออาชุได้ ๕๒ ปี ขึ้นพระชนม์เมื่ออาชุได้ ๖๖ ปี
เวลารัชกาลนี้เอง ๑๔ ปี เสวยราชย์เมื่อพุทธ
ศักราช ๕๒๘ (พ.ศ. ๑๐๗๘) จะต้องสิ้นพระ
ชนม์เมื่อพุทธศักราชได้ ๕๔๒ ปี ซึ่งตรงกับ
พ.ศ. ๑๑๐๒

๑๔๖.

๑๔๗. พุทธศักราชได้ ๕๖๐ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๑๒๐๐ ศักราชไทยเดิมได้ ๓๒๐๔ ปีเมืองแก้ว
(ระกาฉลุสา) นับเป็นกษัตริย์เคลื่อน ๑ ปี
เป็นเพราะพุทธศักราชตั้งขึ้นในเดือน ๕ (เดือน
๑ ฟ้าโศก) ขึ้น ๑๕ ค่ำ นับบรรจบวันวิษุวัต
ในเดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ของปีต่อมา โดยการนับ
ละเอียดกว่านี้ แสดงว่าพระองค์เสวยสิ้นพระชนม์
โดยดีข้อ

๑๔๘.

ความเดิม

๑๔๘. ศักราชได้ ๔๘๑ ปี บัณฑิตเมต พระองค์
ทรงกินเมืองได้ ๒๐ ปี อายุได้ ๖๕ ปี ก็จุติไปแล้ว

๑๔๙. พระองค์พจนคนอุกมีอายุได้ ๔๓ ปี ขึ้น
กินเมืองแทนสืบต่อไป

๑๕๐. ศักราชได้ ๔๘๓ ปี ท้าวกินเมืองได้ ๑๔ ปี
อายุท่านได้ ๖๕ ปี ก็จุติไปแล้ว

๑๕๑. พระองค์ฟูลาอุกอายุได้ ๓๖ ปี ขึ้นเสวย
เมืองแทนสืบต่อไป

๑๕๒. ศักราชได้ ๖๑๕ ปี ท้าวกินเมืองได้ ๑๒ ปี
อายุได้ ๔๗ ปี ก็จุติไปแล้ว

๑๕๓. พระองค์ผนคนอุกมีอายุได้ ๓๐ ปี ขึ้นกิน
เมืองแทนสืบต่อไป

๑๕๔. ศักราชได้ ๖๒๒ ปี ปิลวงเจ้า

๑๕๕. พระพุทธเจ้ามีพยานได้ ๖๒๒ ปี

อธิบาย

๑๔๘. พุทธศักราช ๔๘๑ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๑
ศักราชไทยเดิมได้ ๑๒๓๔ ปี เป็นรัชกาล (มะเมือ
เบญจศก) ในตำนานว่า บัณฑิตเมต (มะเม
โทศก) เป็นกษัตริย์พระองค์ก่อน ๑ ปี เป็นไป
ทำนองเดียวกันข้อ ๑๔๗

๑๔๙.

๑๕๐. ทำนองจากปีขึ้นมาครั้งแรกครองราชสมบัติ
มาจนถึงปีขึ้นพระชนม์ เวลารัชกาล ๑๔ ปีนี้
มีผล ที่ถูกคือเป็น ๑๒ ปี จึงจะตรงกับพุทธ
ศักราช ๔๘๓ หรือ พ.ศ. ๑๑๘๓

๑๕๑.

๑๕๒. ทำนองจากปีขึ้นมาและเวลารัชกาลพุทธ
ศักราช ๖๑๕ ปีมีผล ที่ถูกนับเป็นพุทธศักราช ๖๐๕
ตรงกับ พ.ศ. ๑๑๖๕ และศักราชไทยเดิมได้
๑๒๔๘ ปีเป็นรัชกาล (มะเมือ นพศก)

๑๕๓.

๑๕๔. พุทธศักราชได้ ๖๒๒ ปี ตรงกับ พ.ศ.
๑๑๖๒ ในตำนานว่าเจ้าปิลวงเจ้า (ฤทธิรัฐศก)
นั้นเกิด ตรวจสอบตั้งแต่ข้อ ๑๔๘ ซึ่งเป็นพุทธ
ศักราช ๔๙๐ (ปีมะแม พ.ศ. ๑๑๔๐) มาจนถึง
พุทธศักราช ๖๒๒ (พ.ศ. ๑๑๖๒) รวม ๑๓ ปี
ต้องตรงกับ ปีเกิด ได้ (ฤทธิรัฐศก) และศักราช
ไทยเดิมได้ ๑๒๓๖ ปี

๑๕๕. ขอรอไว้รออธิบายต่อไปข้างหน้า

ความเดิม

๑๕๓. ท่านกัมเมืองได้ ๘ ปี อาวุโส ๓๓ ปี จุติไปเมื่อ

๑๕๔. ครั้นนั้นตัวจักขุเมืองภูกาม ได้เป็นพระอรชรมณแล้ว ก็ถึงเห็นศาสนาพระพุทธรเจ้ามีได้รุ่งเรือง ท่านจึงจำนาศักดิ์การราชอันพระอาชาตศัตรูเมืองราชคฤกษ์มาคบ แล้วไว้ตัวหนึ่งล้าด้วยมาได้ ๖๒๒ ตัวนั้นเกิดศตโยนิใหม่ ครั้นไว้ตัวหนึ่งในเดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์เป็นปีเถาะแล

อธิบาย

๑๕๓. พระองค์สิ้นแรกเสวยราชสมบัติเมื่อพุทธศักราช ๖๐๕ (พ.ศ. ๑๖๕) มีอายุได้ ๓๐ ปี สิ้นพระชนม์เมื่อในพุทธศักราช ๖๒๒ (พ.ศ. ๑๑๘๒) ฉะนั้นต้องครอบครองราชสมบัติอยู่ ๑๗ ปี และสวรรคตเมื่อชนมายุ ๔๗ ปี

๑๕๔. เมื่อความตรงนั้นบอกเล่าถึงการออกเลือกพุทธศักราชที่ใช้มาได้ ๖๒๒ ปี โดยมีความที่ควรสังเกตคือ

(๑) ความมีชื่อ " ศาสนาพระพุทธรเจ้า " เสียหมดไป

(๒) พุทธศักราชเป็นศักราชที่พระยาอชุตราชแห่งโอรชคาม ไชยบุรีศรีช้างมณีกับพระมหากษัตริย์ เจ้าตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๕๖๑ (พุทธศักราช ๔๕) ฉะนั้น " พระอาชาตศัตรูเมืองราชคฤกษ์ " ในที่นี้ก็หมายถึง " พระยาอชุตราช " นี้เอง

(๓) " ตัวจักขุเมืองภูกามเป็นพระอรชรม (กษัตริย์) " ถ้าชื่อว่า " ภูกาม " นี้หมายถึงกรุงพุกามในประเทศพม่า ระยะเวลาระหว่างนี้เป็นรัชสมัยของมกุฎโอรสท้าว ซึ่งเดิมเป็นพระสังฆราชอยู่ก่อน แล้วลาสิกขาบทออกเป็นฆราวาส ได้ครองราชสมบัติทรงพระนามว่าพระเจ้าแสนะราชา เมื่อ พ.ศ. ๑๑๕๖ - ๑๑๘๓ กล่าวกันว่า กษัตริย์องค์นี้เป็นผู้ตั้งพุทธศักราช ด้วยมีความรอบรู้ทางโหราศาสตร์ อันเมืองพุกามนั้นคานพมสาวดารหมายว่า พระเจ้าสุทนต์ ซึ่งเป็นที่พินิจพินิจอยู่ ดังเป็นนิตยชนเมื่อราว พ.ศ. ๖๕๑ และก่อน พ.ศ. ๖๐๔ นั้น กษัตริย์ปะชววงศ์ยกย่องปกครองเมืองแปว (Prome) เป็นราชธานี หนังสือ A History of South East

ความเดิม

อธิบาย

Asia ของ D.C.E. Hall หน้า ๑๒๐ - ๑๒๑
กล่าวความตอนหนึ่งว่า "ที่ตำบลชะเวโน อัน
เป็นที่ตั้งที่ระหว่างเมืองสะลินกับแปว ได้ตรวจ
พบศิลาจารึกสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๑ หรือเก่า
กว่านั้น และศาสตราจารย์ออกัสโตแมกเคน
อ่านคำจารึกที่โคสซพให้ทราบว่า มีกษัตริย์
ราชวงศ์วิกรมอยู่^๔ที่เมืองแปวอย่างช้าในระหว่าง
พ.ศ. ๑๒๑๖ - ๑๒๖๑ ปรากฏนามกษัตริย์
๑ องค์ คือ

สุริยวิกรม ที่วงศ์ พ.ศ. ๑๒๓๑ ชันษา
๖๔ ปี

หวิวิกรม ที่วงศ์ พ.ศ. ๑๒๓๔ ชันษา
๔๑ ปี

สีหวิกรม ที่วงศ์ พ.ศ. ๑๒๖๑ ชันษา
๔๔ ปี

และสันนิษฐานว่า ศักราชที่ปรากฏในจารึก
เหล่านี้เริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. ๑๑๘๑ - ๒ (คือ จ.ศ. ๑)
อาจจะเป็นศักราชของชาติปะตูในสมัยราชวงศ์
วิกรม ในกระบวนศิลาจารึกเหล่านี้ยังปรากฏชื่อ
ราชวงศ์ "รวมน" อีกว่าที่หนึ่งตัว แต่ไม่
ปรากฏว่าครองราชย์อยู่ที่ไหน และอีกตอนหนึ่ง
ว่า ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๔ ไทยอาณาจักร
น่านเจ้ามีอำนาจปกครองดินแดนของพวก
ปะตู พระเจ้าโิระไผ่ฝง (ขุนหลวงฟ้า) แห่ง
น่านเจ้า (พ.ศ. ๑๒๑๑ - ๑๒๒๒) เกษัตติยาณ
ผ่านเมืองหลวงของปะตู (อาจจะเป็นแควเมือง
สะลิน) ไปยังประเทศอินเดีย และพระเจ้า
อโณณฐ (อ้ายเมืองสูง) ราชันดาของพระเจ้า
โิระไผ่ฝงก็เคยจับนักคนดวีชาวปะตูเป็นบรรณา

ความเดิม

๔๕๕. พระองค์ทรงเสด็จไปประทับที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ๒ เดือน (พ.ศ. ๒๓๘๓) และเสด็จกลับตามความใน ๒ ตอนนี้ได้ว่า ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๙ ถึงที่ ๑๔ ขนชาติปะตู เป็นเจ้าถิ่นฐานอยู่ในแถบนี้ทุกาณ หรือศรีเกษตร์ (สาระเขคส์) พระเจ้าฟูโงกัน หรือเกษะราชา ก็เป็นกษัตริย์ปะตู ท่านเป็นผู้ตั้งจุดศักราชจริงหรืออย่างไร และศักราชที่ตั้งขึ้นใหม่ในข้อ ๔๕๘ นี้จะใช้จุดศักราชหรือไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องวินิจฉัยต่อไป

๔๕๖. ครั้นนั้นพระองค์ทรงเสด็จไปทอดพระเนตรที่เมืองได๋ ๑๗ ปี ก็ขึ้นเสวยเมืองโยนกนครราชธานี ศรีช้างแสนพันสืบต่อลงไปถึงพระองค์ทรงครองได๋ ๒ ตอน

๔๖๐. ศักราชได๋ ๕๐ คัมปีลวงเบ๊ พระพุทธเจ้า นิพพานไปได้ ๖๗๔ พระบรรพชา พระองค์ทรงครอง ท่านเกษเมืองได๋ ๕๐ ปี อายุได้ ๖๗ ปี ก็จุติ คายไปพล

อธิบาย

การส่งไปยักราชสำนักจักราชวงศ์อัง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓ ฉะนั้นสรุปตามความใน ๒ ตอนนี้ได้ว่า ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๙ ถึงที่ ๑๔ ขนชาติปะตู เป็นเจ้าถิ่นฐานอยู่ในแถบนี้ทุกาณ หรือศรีเกษตร์ (สาระเขคส์) พระเจ้าฟูโงกัน หรือเกษะราชา ก็เป็นกษัตริย์ปะตู ท่านเป็นผู้ตั้งจุดศักราชจริงหรืออย่างไร และศักราชที่ตั้งขึ้นใหม่ในข้อ ๔๕๘ นี้จะใช้จุดศักราชหรือไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องวินิจฉัยต่อไป

(๔) เดือน ๖ (เดือน ๔ โทษท้ายได้) เพ็ญวันศุกร์ ปีชวด (ขาด นพศก) เป็นวันแรกตั้ง (จุด) ศักราช หรือวันอะไว

๔๕๖. พระองค์เสด็จขึ้นพระชาเม็งลงในพุทธศักราช ๖๒๒ (พ.ศ. ๒๓๘๒) พระองค์ทรงครองเป็น โอรสชันษา ๑๗ ปี ได้ยักราชสมบัติต่อไปในปีเดียวกันนั้น

๔๖๐. เฉลยศักราช ๕๐ คัม ปีลวงเบ๊ (ถลฮัฐก) นั้นแสดงให้เห็นชัดแจ้งว่า มีการเปลี่ยนนับศักราชใหม่ สอดคล้องกับเวลาวิกาลและชนมาตุของ พระองค์ทรงครองก็ได้ผลลัพท์ตรงกันคือ ๕๐ ปี ศักราชที่บอกเลิกใช้ในข้อ ๔๕๘ เรียกว่า พุทธศักราช ว่าตามลำดับศักราชใหม่นี้ต้องเรียก คติศักราช ซึ่งก็ปรากฏในด้านาน (ประชุม พงสาวดารภาคที่ ๖๓ หน้า ๑๐๑) ว่า "ท่านก็ตั้งศักราชอันพระยาตรังจุลบุคังไว้ได้ ๕๖๐ คัมปีนั้น เมื่อวันวันกลางกัน เดือน ๕ ออกค่ำ ๑ วันอาทิตย์ ยามจักโกลีรุ่ง แล้วตั้งศักราชใหม่ไว้ตัว ๑ ยามรุ่งแจ้งแล้ว เป็น คติศักราช คนใหม่ นี้ก็ตั้งไว้แล้ว" เมื่อความบรรดาที่บอกจากจะบอกข้อ

ความเดิม

อธิบาย

เรียกศักราชใหม่แล้วจะระบุปีนักษัตรไว้อย่างชัดเจน คือ ปีชวดให้ (ปีอุบาสก) ซึ่งก็ตรงกับพ.ศ. ๑๑๑๒ หรือศักราชไทยเดิมได้ ๑๒๑๖ ปี (ดูข้อ ๑.๕.๕) ถัดมาทราบกันโดยทั่วไปว่าชื่อหรือเลขลำดับศกคือกาบ (เอกศก) ถึงกา (กัมมอุทิสก) นั้น มีไว้สำหรับกำกับปีนักษัตรเพื่อให้ทราบว่าเป็นศกปีใดจะตกอยู่ในมหาจักร (๖๐ ปีคือ ๑ รอบ) หรือจุลจักร (๑๒ ปีคือ ๑ รอบ) รอบที่เท่าไร ศักราชไทยเดิมเริ่มนับปีแรกเมื่อปีชวดเอกศก (กาบใช้) ถัดมาถึง ๑๒๑๖ ปี ตกปีอุบาสก คัดเป็นจุลจักรปีอุบาสกในต้นซึ่งตกอยู่ในรอบที่ $(๑๒๑๖ \div ๑๒ =) ๒๑๒$ และลำดับของศกเวียนมาได้ $(๑๒๑๖ \div ๑๑ =) ๑๒๑$ รอบเศษ ๖ คือ ฉศก (กัต) ในรอบที่ ๑๒๑ เป็นอันได้ความว่า ศักราชแรกตั้งขึ้นในปีอุบาสก พ.ศ. ๑๑๑๒ ส่วนจุลศักราชที่กล่าวกันว่าพระเจ้าพุทธโศภิต หรือเสนกระราชาศักราชอยู่เป็นยุคอยู่ตามนั้น ก็เริ่มนับขึ้นในปีอุบาสก พ.ศ. ๑๑๑๒ เหมือนกัน ฉะนั้นเชื่อว่าศักราชกับจุลศักราชเป็นศักราชเดียวกัน และเพราะเหตุที่ไทยฝ่ายเหนือยึดคตินับรอบศกของนักษัตรตามศักราชไทยเดิมสืบเนื่องกันมาไม่ขาดสาย ปีอุบาสกจึงเป็นศักราชจึงมีเป็นปีอุบาสก แตกต่างกับไทยเหนือได้ ซึ่งนับเป็นปีอุบาสก นำไปลบปลายปีอื่นซึ่งที่มรดกเก่าแก่ของชาติอาณานิคมคือ ๔,๕๐๐ ปี ยังปรากฏมาจนทุกวันนี้

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๑ (หน้า ๔๔-๕๐๐) ระบุชื่อพระมหากษัตริย์ผู้บัญญัติศักราชหรือจุลศักราช ว่าทรงนาม “พระยา

ความเดิม

อธิบาย

อนุชชรรณราช เป็นใหญ่อยู่ในเมืองฉนวนราช และ
เป็นใหญ่กว่าเมืองทั้งหลาย ” กษัตริย์องค์นี้ให้
เคยสอบกันสันนิษฐานไว้แล้วในตำนานเทวัญชัย
(ในหนังสือพุทธศาสนสารณ์) ว่าเป็นองค์เดียวกัน
กับพระยาแก้วมณีศรราช ศักราชหรือผู้ในเมือง
นครชัยศรีโบราณ (นครปฐมในปัจจุบันนี้)
ทรงสร้างพระปโตมเจดีย์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๑๕๕
และเป็นพระสัณฐะของพระนางจันทรี งาน
ศิลปกรรมในสมัยนครชัยศรีโบราณเป็นราชธานี
คือ “ศิลปแบบทวารวดี” พบแต่กระจายอยู่
หลายท้องถิ่นในประเทศไทย ควรจะเป็นร่องรอย
หลักฐานประกอบเรื่องแม่เลขานุภาพของ
พระยาแก้วมณีศรราช ที่มีกล่าวในตำนานพระปฐม
เจดีย์กับพงศาวดารเหนืออย่างน่าสนใจ อนึ่ง
คงจะมีอำนาจปกครองพวกปะตูในแคว้นพุกาม
หรือศรีภณครวัด เพราะมีชื่อควรวัดเกด คือ
ในศิลาจารึกของปะตูระบุถึงกษัตริย์ว่าวงศ์
“วรมัน” (ดูข้อ ๑๕๗-๓) “วรมัน” เป็น
คำพยางค์กษัตริย์ ซึ่งในศิลาจารึกที่ค้นพบใน
ประเทศไทยปรากฏเขียน “วรมน” อย่าง
สำเนียงไทยว่า “พรมม” แม้ชื่อของกษัตริย์
ผู้แรกสร้างเมืองนครชัยศรีเมื่อราว พ.ศ. ๑๑๓๓
ก็มีว่า “ฟ้าศรีสิริโรชพรมมเทพ”

หลังจากตั้งจุดศักราชหรือคิดศักราชขึ้น
เป็นศักราชประจำราชวงศ์แล้ว พระยาอนุชชรรณ
ราชหรือพระยาแก้วมณีศรราชคงจะยังกับใช้ไปยัง
แคว้นแคว้นที่อยู่ภายใต้การปกครอง และที่แคว้น
โยนกนครไชยบุรีศรีช้างเผือกอาจจะเริ่มใช้เมื่อ
วันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (เดือน ๔ ฟ้าได้)

ความเดิม

อธิบาย

๑๖๑. พระองค์มั่งถึงตนถูกมีอาดูได้ ๑๕ ปี ขึ้น
เสวยราชสมบัติแทน

๑๖๒. ศักราชได้ ๑๐๐ ปี ตามี

๑๖๓. พระพุทธเจ้ามีพทานไปได้ ๗๒๒ พระ-
วรรณา

๑๖๔. พระองค์มั่งถึงถิ่นเมืองได้ ๕๐ ปี อาดูได้
๔๕ ปี ก็จุติตายแทน

๑๖๕. ก็ยกเอาพระองค์มั่งสมคนน้องผู้สุดท้อง
อาดูได้ ๗๒ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติแทน

๑๖๖. ศักราชได้ ๑๑๔ ปี บิภคไว้ มั่งสมถิ่นเมือง
ได้ ๘ ปี อาดูได้ ๗๕ ปี ก็จุติตายไปแทน

ปีชวด พ.ศ. ๑๑๔๕ ก็ได้ (ดูข้อ ๑๕๔-๕) ใน
ในระยะเวลาเดียวกันนี้ พระองค์ได้แต่งตั้งผู้
ครองนครขึ้นใหม่แห่งหนึ่ง คือ พระยาหลวงจักร-
ราช แห่งเมืองทัญญูนครนิสง (ภายหลังเรียก
เมืองเชียงแสน) ซึ่งเป็นปฐมวงศ์ของพระเจ้า
เมจราช (ดูตำนานเชียงแสนในหนังสืออุทธา
บุตรณี)

๑๖๑. พระองค์มั่งถึงได้ครองราชสมบัติในศตอ-
ศักราช ๕๐ ตรงกับ พ.ศ. ๑๒๓๐ โดยที่เชื่อว่า
ศตอศักราช คือ จุลศักราช ฉะนั้น ต่อไปนี้
ขอใช้เป็นจุลศักราช (จ.ศ.)

๑๖๒. จ.ศ. ๑๐๐ ปีฉาะ (สัมฤทธิศก) = พ.ศ.
๑๒๔๐ ระยะครึ่งแรกของ จ.ศ. ๑๐๐ ตกอยู่ใน
กลางปีชวด ระยะครึ่งหลังตกอยู่ในปีเถาะตอน
ต้น

๑๖๓. ขอรอไว้อธิบายในข้อ ๑๗๐

๑๖๔. พระองค์มั่งถึงสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๑๐๐

๑๖๕.

๑๖๖. จ.ศ. ๑๑๔ ปีชวด (สัมฤทธิศก) = พ.ศ.
๑๓๑๕ พระองค์มั่งสมสิ้นพระชนม์ใน พ.ศ.
๑๓๑๕ ตำนานว่า ครองราชย์อยู่ ๘ ปี ท่านจะต้อง
ขึ้นเสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๗ สอนเทียบ
กับปีสวรรคตของพระองค์มั่งถึง คือ พ.ศ. ๑๒๙๙
ปรากฏว่าเหตุการณ์ชดเชยกันไป ๑๖ ปี ซึ่งก็ไม่ได้
ความจากพงศาวดารโยนกว่า ระยะที่ขาดหายไป
นี้เป็นรัชกาลของพระองค์มั่งถึงสน ผู้เป็น
อนุชาองค์หนึ่งของพระองค์มั่งถึง

ความเดิม

๑๖๗. องค์ราชบิดาของลูกมีอายุได้ ๕๑ ปี ขึ้น
เสวยราชสมบัติแทน

๑๖๘. ศักราชได้ ๑๕๐ ปีเกิดปี ท่านกษัตริย์
ได้ ๑๗ ปี อายุได้ ๖๗ ปีแล้วก็จุติตายไป

๑๖๙. พระองค์กษัตริย์มีอายุได้ ๔๓ ปี ขึ้น
เสวยเมืองแทน

๑๗๐. ศักราชได้ ๑๗๘ ปี ศาสนาพระพุทธเจ้า
ได้ ๘๐๐ พระวรมหา พระองค์กษัตริย์เมืองได้ ๕ ปี
อายุได้ ๔๗ ปี ก็จุติตายไป

อธิบาย

๑๖๗. พระองค์กษัตริย์พระองค์นี้จะมีนาม ได้ราช
สมบัติใน พ.ศ. ๑๓๑๕

๑๖๘. จ.ศ. ๑๕๐ ปีมะโรง (สัปตศก) = พ.ศ.

๑๓๓๑ พระองค์กษัตริย์พระชนม์

๑๖๘.

๑๗๐. พระองค์กษัตริย์ราชสมบัติเมื่อ จ.ศ. ๑๕๐
(พ.ศ. ๑๓๓๑) ขึ้นมาได้ ๔๓ ปี ถึง จ.ศ. ๑๗๘
(พ.ศ. ๑๓๕๕) ขึ้นพระชนม์ ฉะนั้น เวลา
รัชกาลคือเป็น ๒๘ ปี และสวรรคตเมื่อขึ้น
ได้ ๗๑ ปี

เรื่องพระพุทธเจ้ามีพิพาท กับศาสนาพระเจ้า
ได้ข้อหรืออธิบายมาหลายครั้งแล้ว บัดนี้สมควร
จะพิจารณาเสียที่ว่า หมายถึงสมเด็จพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า กับพระพุทธศาสนาหรืออะไร ใน
ข้อ ๑๗๐ นี้ระบุว่าศาสนาพระพุทธเจ้า (ตัว)
ได้ ๘๐๐ พระวรมหา ใน ปี จ.ศ. ๑๗๘ ฉะนั้น
ศาสนาจะต้องมีอายุแก่กว่าจุลศักราช ๖๒๒ ปี
ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากพระพุทธศาสนาไม่
เพราะพระพุทธศาสนานี้ มีมาก่อนจุลศักราช
ไม่น้อยกว่า ๑๑๘๑ ปี ในข้อ ๑๖๓ ระบุว่า
พระพุทธเจ้ามีพิพาทไปให้ ๗๒๒ พระวรมหา
ในปี จ.ศ. ๑๐๐ ก็แสดงว่าพระพุทธเจ้าองค์นี้ดับ
ขึ้นก่อนถึงจุลศักราช ๖๒๒ ปี จึงทำให้
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีปัญญะพระพุทธ
ศาสนาไม่ เมื่อก่อนมีการใช้ศักราชหรือ
จุลศักราช ๖๒๒ ปีนั้น เป็นเวลาที่บัญญัติใช้ศั
กราช ฉะนั้น เรื่องพระพุทธเจ้ากับศาสนา
พระพุทธเจ้าในด้านจนถึงหมวดฉันทนาร อ่อนจะ

ความเคียด

อธิบาย

ต้องเป็นเรื่องราวที่ขื่นเมื่อแรกใช้พูดถึงกักราว ซึ่งก็มีปรากฏอยู่ในข้อ ๔๐ ว่า “พระอาทิตย์เสวยเมืองโยนกนครทันทีได้ ๒๘ ปี อาวุโส ๗๑ ปี ก็จุติไปในปีกักราว ๑๔๗ ค่ำ (พ.ศ. ๕๖๑)” ปีที่พระพุทธเจ้ามีพระชนม์ ๓๕ “ความขื่นนั้นบอกได้ว่าพระอาทิตย์กับพระพุทธเจ้าสิ้นสุดชีวิตลงในปีเดียวกัน คือ เมื่อ พ.ศ. ๕๖๑ ในข้อ ๑๔๐ บอกคร่าวๆไว้ว่า ศาสนาพระพุทธเจ้าในพระพุทธเจ้าจากดินแดนจีนลงมายังแคว้นโยนก ก็ลัทธิศาสนาในประเทศจีนก็มีอยู่ลัทธิหนึ่ง ซึ่งลัทธิจะต้องเป็นผู้มีการกิจทั้งในการทำพิธีทางศาสนา และสั่งสอนศีลธรรม คือลัทธิเต๋า ฉะนั้นเข้าใจว่าพระอาทิตย์คงจะได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นผู้บรรลุมรรณ เป็นพรหมเทพ (เซียน) องค์หนึ่งในศาสนาลัทธิเต๋า เช่นเดียวกับขุนนางอาวุโสเถื่อง (พระเจ้าองค์) ครั้นพระพุทธศาสนาเจริญแพร่หลายในแคว้นโยนกก็เนื่องกับลัทธิเต๋า ก็คงจะมีการนิยมนับเอาว่า “พุทธ (ผู้รู้)” มาขนานเรียกพระอาทิตย์ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว และอาจจะใคร่ตักเตือนใจมีคำเรียกพระมหากษัตริย์ว่า “พระพุทธเจ้าองค์” แม้กฎหมายเพื่อราบลสมัญศรีอยุธยาที่บัญญัติเมื่อผู้สืบสันตติวงศ์ว่า “หน่อพุทธางกูร” การที่พระเจ้ารามคำแหงมหาราชผู้ไชย หรือพระเจ้าทรงธรรมกรุงศรีอยุธยา ทรงแสดงธรรมสั่งสอนปวงชนชน อาจะทรงปฏิบัติตามประเพณีสืบเนื่องมาแต่โบราณกาล อย่างก็เป็นได้

๑๓๑. พระองค์ราชชนก มีอายุ ๓๐ ปี ขึ้นเสวยเมืองแทน

๑๓๑.

ความเดิม

๑๗๒. ศักราชได้ ๑๕๗ ตัวปีเมืองแก้ว ท่านกนิเมือง
นานได้ ๒๐ ปี อาช ๕๐ ปี ก็จุติไปแล

๑๗๓. พระองค์ซมณฑล มีอายุได้ ๓๒ ปี ขึ้น
เสวยเมืองแทน

๑๗๔. ศักราชได้ ๒๓๓ ตัว ปีฉลูไข้ พระองค์
ขึ้นเมืองได้ ๑๕ ปี อายุได้ ๔๖ ปี ก็จุติตาย
ไปแล

๑๗๕. พระองค์ซมณฑล มีอายุได้ ๒๘ ปี ขึ้น
เสวยเมืองแทนสืบไป

๑๗๖. ศักราชได้ ๒๓๐ ตัว ปีคชไข้ ท่าน
กนิเมืองได้ ๒๐ ปี อายุได้ ๔๔ ปี ก็จุติไปแล

๑๗๗. พระองค์หังณฑล มีอายุได้ ๒๔ ปี ขึ้น
เสวยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ต่อไป

๑๗๘. ศักราชได้ ๒๔๕ ตัว ท่านกนิเมืองได้
๑๖ ปี แล้วก็จุติไปแล

๑๗๙. พระองค์หังณฑล อายุได้ ๒๖ ปี ขึ้น
เสวยราชสมบัติสืบต่อไป

๑๘๐. ศักราชได้ ๒๕๙ ตัว ปีคชไข้ ท่าน
กนิเมืองได้ ๑๕ ปี อายุท่านได้ ๔๒ ปี ก็จุติ
ไปแล

๑๘๑. พระองค์เพ็ญณฑล มีอายุได้ ๒๔ ปี ขึ้น
เสวยราชสมบัติสืบไป

๑๘๒. ศักราชได้ ๒๕๙ ตัวปีกัตไข้ ท่านกนิเมือง
ได้ ๑๗ ปี อายุท่านได้ ๔๒ ปี ก็จุติไปแล

๑๘๓. ถ้ายกพระองค์หังณฑลมีอายุได้ ๑๔ ปี
ขึ้นเสวยเมืองแทน

อ้ายย

๑๗๒. จ.ศ. ๑๕๗ (พ.ศ. ๑๑๗๔) ปีเถาะ
(จัตวาหก) พระองค์ซมณฑลพระชนม์

๑๗๓.

๑๗๔. จ.ศ. ๒๓๓ (พ.ศ. ๑๒๘๖) ปีมะแม
(อัฐก) พระองค์ซมณฑลพระชนม์

๑๗๕.

๑๗๖. จ.ศ. ๒๓๐ (พ.ศ. ๑๘๘๓) ปีชวด
(สัปตหก) พระองค์ซมณฑลพระชนม์

๑๗๗.

๑๗๘. จ.ศ. ๒๔๕ (พ.ศ. ๑๙๒๖) พระองค์หัง
ณฑลพระชนม์

๑๗๙.

๑๘๐. จ.ศ. ๒๕๙ (พ.ศ. ๑๙๔๐) ปีระแวง
(ฉศก) พระองค์หังณฑลพระชนม์

๑๘๑.

๑๘๒. จ.ศ. ๒๕๙ นี้คือ จำนวนจากจัตวา และ
เวลาราชการของพระองค์เพ็ญต้องเป็น จ.ศ.

๒๓๗ (พ.ศ. ๑๙๕๔) ปีถุน

๑๘๓.

ความเดิม

๑๘๔. ท้าวราชได้ ๒๗๕ ตัวปีถัดไป ทูตเข้า
นิพนธ์ไปแล้วได้ ๕๐๐ พระวรวงศ์
ทั้งเจ็ดเสวยเมืองโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรี
ช้างแสนพันได้ ๒ ปี อาวุธท่านพ่อเดิม ๒๐ ปี

๑๘๕. ในกาลนั้นยังมีขอมสาวใช้เมืองหนึ่งอยู่
หรือ เป็นลูกเมืองสาวเขมรแต่เช่นพระยาสิงหนวัติ
ราชชนก เป็นปฐมมหากษัตริย์เจ้ามาค้ำเมืองพันธุ
กิจยมาตยนครอนันต์ ลำดับมาจนถึงต้นแคว

๑๘๖. พระยาขอมอยู่เมืองอุโมงค์เสลาทางพัน
ใกล้ ๕ วันทางแคว

๑๘๗. พระยาขอมคนค้ำนี้ มีใจสัถยธรรม
ชอบทำทานอุทิศ ถิ่นพระองค์ฟังคนเป็น
กษัตริย์จึงโยนก นครช้างแสนพันหมู่คนน้อยค้ำนี้
พระยาขอมค้ำคนนั้น ก็ยกเอากำลังมาแสนหนึ่ง
แล้วกับพันลูกช้างเอาเมืองพัน ๕ วัน
ทำทาง วันอาทิตย์ พระยาขอมได้เข้าเวียงโยนก
นครช้างแสนพัน

๑๘๘. ครั้นถึงพระองค์ทั้งเจ็ดมีใจอันไม่กล้าแข็ง
ก็อวาทเมืองให้แก่พระยาขอมค้ำคนเป็นลูกเมือง
นั้นเสียแล

๑๘๙. กาลนั้นพระยาขอมคนค้ำนี้ ครั้นมาถึง
เมืองแล้ว มันก็จับพระองค์ทั้งเจ็ดคนเป็นกษัตริย์
เป็นเจ้านั้นและนางแก้วพร้อมด้วยเสนาอำมาตย์
ไพร่ไทยทั้งหมด หนีให้ออกจากเวียงได้สิ้นแล้ว

๑๙๐. แล้วพระยาขอมคนนั้นก็เป็นกษัตริย์เสวย
เมืองโยนกนครราชบุรีช้างแสนพันแล มันก็เข้าไป
เอาลูก เมืองเสนาอำมาตย์และชาวขอมทั้งหลาย

อธิบาย

๑๘๔. จ.ศ. ๒๗๕ (พ.ศ. ๑๘๖๐) ปีฉลู (ฉก)
อาวุธสถาน (ของพระยาพันธนคติ) ล่วงไปได้
๕๐๐ ปี (๕๐๐ + ๔๖๐ = พ.ศ. ๑๙๖๐) ถึง จ.ศ.
๒๗๕ พระองค์ทั้งกรอกราชสมบัติได้ ๒ ปี
ฉะนี้ขอมเสวยราชย์แทนพระราชาบิดาเมื่อ จ.ศ.
๒๗๗

๑๘๕.

๑๘๖.

๑๘๗. พระองค์ทั้งเจ็ดเมืองโยนกนครมาขอมค้ำ
เมื่อวันอาทิตย์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ (เดือน ๓
ฝ่ายไทยได้) ปีฉลู จ.ศ. ๒๗๕ (พ.ศ. ๑๘๖๐)

๑๘๘.

๑๘๙.

๑๙๐. พวกขอมอพยพครอบครัวทั้งหมดขึ้นจาก
เมืองอุโมงค์เสลาทางพันแม่น้ำมาก มาอยู่เมือง
โยนกนคร

ความเดิม

แต่ยังมีอันนี้ในเมืองเสถียรนครที่เก็บมาอยู่ในวัง
โยนกนครราชธานี ไซอูบุรีศรีวังแสนอันนั้นแล

๑๕๑. แล้วมั่งก็ขับพระองค์ทั้งเจ็ดเข้าไปเป็นแม่บ้าน
ตั้งอยู่เวียงลาวศรีทวง วันมาศวันศกเดือนเหนือ
วันแม่น้ำใส กายพระวันออกเมืองให้ ราชครูเจ้า
ธำมัญญ์

๑๕๒. เหตุใดแล้วพระองค์ท้าวทนต์จา ยามวัน
พระพุทธรเจ้าซึ่งทรงมานอยู่วันนั้น ยังมีขุนลาว
ผู้หนึ่งเป็นลูกบุญเจ้าลาวจกเป็นมกวีเคยขลุ่ยนั้น
ผู้ชื่อ ลาวทนต์ นั้นมาตั้งอยู่ที่นี่ แล้วส่วยคำ
แก่พระยาอสุทธราชมนตรีเจ้าเมืองโยนกนครที่นั้น
แล บิดะสัทรวงหมากพินทรวงน้อยนั้น จึงได้ชื่อ
ว่าเวียงศรีทวงด้วยเหตุอันนั้นแล

๑๕๓. ครั้นนี้พระยาขอมคนนั้นจับพระองค์ทั้ง
เจ็ดไปเป็นแม่บ้านอยู่ที่นี่แล้ว ก็ให้ส่วยคำให้มัน
บิดะสัทรวงหมากพิน

๑๕๔. โยทเวเป็นทุกขทั้งเจ็ดทั้งไพร่แล เหตุว่า
ขอมได้เป็นเจ้าก็เป็นทุกข ได้ทำคำท้าวคำมาแล้ว
ขอมแล

๑๕๕. พระองค์ทั้งเจ็ดเข้าไปเป็นแม่บ้านอยู่เวียง
ศรีทวงได้ปีหนึ่ง ศักราชได้ ๒๔๐ ปี วันนั้น
นางเทวีก็ประสูติลูกจากผู้หนึ่งให้ชื่อว่าทุกขคฤมา

๑๕๖. ท่านไปตั้งอยู่เวียงศรีทวงได้ ๓ ปี วันนั้น
ศักราชได้ ๒๔๒ ปี

๑๕๗. ยังมีตามเสวตคนหนึ่งเป็นชาวศรีทวง ที่
มีอายุได้ ๑๘ ปี แล้วท่านก็เข้าไปหาพระยาครูเจ้า
แล้วก็ไปอาศัยนอนอยู่อารามหลังหนึ่งในเมือง

ความเดิม

๑๕๘. แม่น้ำใส = แม่น้ำสาอ
แม่บ้าน = ผู้เป็นใหญ่ในหมู่บ้าน

๑๕๙. ลาวทนต์ = ลาวหม้อ เป็นบุตรชาวคนที่
สองของบุญเจ้าลาวจก ได้นอกไปอยู่เวียงศรีทวง
เมื่อ พ.ศ. ๔๖๓ (พุทธศ. ๔๔)

หมากพิน = ผลมะตูม

ทรวงน้อย = ผลเล็ก ๆ

สัทรวงหมากพินทรวงน้อย = สัทรวงนางขมิ้น
ขนาดเท่าผลมะตูมเล็ก ๆ

๑๕๑.

๑๕๔. “คำท้าวทนต์” เข้าใจว่าเป็น “คำลาวคำ”
หมายถึงความว่าทองคำที่ร้อนได้

๑๕๕. พ.ศ. ๒๔๐ (พ.ศ. ๑๔๖๔) โอรสองค์แรก
ของพระองค์ทั้ง ๗ ประสูติ

๑๕๖. พระองค์ทั้งเจ็ดออกจากเมืองโยนกนครไปอยู่
เวียงศรีทวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕ (พ.ศ. ๑๔๖๐)
จนถึง พ.ศ. ๒๔๒ (พ.ศ. ๑๔๖๓) นับได้ ๓ ปี

๑๕๗.

សំណើ

ปราบแด่ อังพระธำมชฌนค้ำคนหัว ควี่ตเค
 เกอญู เกอญูว่าพระธำมชฌนค้ำคนหัวจมนไป
 ปนวิจักคุดแกวี่ทั้งสามแฉก วัณทีกเป็นวันอุโบสถ
 เดือน ๖ เพ็ญแฉก แล้วยักบิรวเม้งเขาคลาทั้งหลายว่า
 โกลนโต ลูกรเขาคลาจักทั้งหลาย อันอัฐริกา
 ศาสนาและมหาธาตุเจ้านั้น เป็นค้ำและระก
 บ้างเมื่อทั้งมวลจมนเป็นค้ำก็พระธำมชฌนค้ำ
 ขำทุดคุดเกอญู ว่าพจน์เม้งแล้ว ถัดอชานจากช่วง
 มหาธาตุเจ้านั้น แล้วก็จะไปเฝ้าค้ำคุดอชาน
 หนะวันออกเดือนเพ็ญ ก็ไปเฝ้าอยู่ในวันเฝ้า
 ค้ำหนึ่ง แล้วยักบิรวยังจิววันเฝ้าค้ำแล้ว ครั้นถึง
 ๑ วัน คิวตจุศิลาไปแฉก ก็ไปเอาปฏิสนธิ
 ท้องนางแก้วพระศรีทวงวันกับ

ราชวีกาโยได้รู้ข่าวนางก็ถึงยังนิมิตต์ฝันว่ายังมี
 ขันหมื่นเอกตมหนึ่งมาขึ้นอยู่ด้วยบริเวณบ้านที่นั้น
 ก็พาแม่เฒ่าล่องไปทางใต้ ครั้นพ้นเวียงแล้วก็ไป
 ได้กวัดทางคนทั้งเราดลแลเห็น แลเห็นนางก็
 สะอื้นพิงพันคลอจากหัว นางก็ไปเล่าให้เจ้าคน
 เป็นสามเฝ้าทั้งทุกประการ ครั้นว่าพระดาไคอัน
 ต้มแล้ว ก็วิ่งเพ่งกล่าววว่า ฮั้วพี่ตัวบุญจักมาเกิด
 ในท้องแม่เฒ่า นางจึงจะนบ นางจึงรักมาครบก
 แห่งนางให้ให้ศอญ ว่าดังนี้แลแล้วนางก็ทรงครบก
 แลเห็นไปถึง ๑ เดือน ดังนี้ นางก็มีภริยาได้
 เครื่องศาสตราวุธทั้งหลายก็เข้าไปให้ไว้ขอพระยา
 ตนเป็นสวให้เอาช้างเพือกมาแปลงเครื่องทั้ง
 หลาย อ้าวพระยาตนเป็นสวก็กระทำตามกำหนด
 นาง เอาช้างเพือกทั้งหลายมาตีแปลงเครื่องศาสตรา
 วุธทั้งหลาย เป็นศพนว่าคน ดาว และพ่อชด
 ี่นาค ปันไปให้มวถ แลบ้านทั้งนี้ ๕ ค่อย

अनुसूची

แล้ว = จนในภาษาไทยแล้วละเนี่ยวันไหนไทยแล้วได้

เดือน ๖ เดือน = วันจันทร์ ๓๔ ถ้า เดือน ๔ ไหว้เจ้าได้

ความเดิม

กล่าวว่า ดูกรพรหมกุนารท่านยังใคร่ได้ตั้งข้าง
วิเศษ คงมั่นกริ้วแฉ่งแล้วให้ท่านเอาขอไม้ไผ่
แล้วไปใส่ปากหาเอาอึ่งแมงของมันเถออยู่ ซึ่งเมื่อ
๓ ตัวจะต้องนำมาเถอ ครั้นว่าได้ตัวตั้งนั้นก็จัก
ได้ปราบทวนทั้งสี่ ครั้นว่าได้ตัวสองนั้นจักปราบ
จนทวนปัดได้แท้ ครั้นว่าได้ตัวที่สามนั้นจักได้
ปราบจนปากและขอมดำทั้งมวล

๒๐๑. ในกาลนั้นพรหมกุนารก็สะดุ้งตื่นขึ้นมา
แล้วท่านก็วิ่งออกเอาเหล็กน้อยทั้งหลายหาไปเป็น
บริวาร ๕๐ คน แล้วก็ตั้งเอาอึ่งขอไม้ไผ่ ก็เสด็จ
ไปใส่ปากหาเอาอึ่งแมงของมันแล้ว ก็พากันยังอยู่
ฝั่งน้ำนั้นกันอยู่ทั้งนั้น กาลนั้นยังมีฝูงตัวหนึ่งใหญ่เท่า
เพนขาวขาวเป็นเบือเป็นเหลืองขาว ก็ล่องลอย
เข้ามาริมฝั่งท่าน ครั้นนั้นเจ้ากุนารกับพวกบริวาร
ทั้งหลายเห็นแล้วก็สะดุ้งตกใจกลัวมากนัก ก็พา
กันสอดส่องอยู่ไม่ห่าง ฝั่งน้ำนั้นก็ล่องลอย
ไปทวนหนึ่งแล้วเข้าอ้อมมาเถออีกตัวหนึ่งใหญ่
ประมาณเท่าต้นตาลนั้น มีวาวแวววาวสว่าง
ทั่วทิศ พุ่งล่องลงมา มีเนื้อคนขึ้นไปตั้งกราย
ดูตัวนั้นก็ล่องมาล่องไปพล กาลนั้นพรหมกุนาร
เจตน์มัวว่าพึงว่า เทวดาล่องลงมานิคส์ให้ตนกลัวว่า
จักมีข้างเมื่อ ๓ ตัว ล่องล่องเข้ามานั้น บัดนี้
ก็ยังมีได้เห็นข้างอีกตัว ทอดนบแต่เห็นแต่ ๓ ตัว
นั้นเถอ ชะรอยจักเป็น ๓ ตัว และก็หากเป็น
นิคส์แท้จริง ครั้นว่าดูเอาก็ไม่ได้ กล่าวกับ
บริวารแห่งตนดังนี้แล้ว ครั้นว่าเราจักจับกอง
ตัวนี้ให้ไปตามเราเถออยู่ คอยที่คอยตัวกันเถออยู่
ว่าดังนี้แล้ววิ่งตามไปใกล้ในพื้นน้ำแล้ว ท่านก็
กระโดดไปจับกองตัวนั้นแล้ว ครั้นนั้นก็จับบริวาร

อธิบาย

ไม้ไผ่ = เป็นไม้ใส่จำพวกท่อนไม้มีหนาม
ถ้าเล็ก ๆ มีหนามเป็นขอ

แมงของ = แมงน้ำใจ

๒๐๑. ในกาลนั้นพรหมกุนารก็สะดุ้งตื่นขึ้นมา

แล้วท่านก็วิ่งออกเอาเหล็กน้อยทั้งหลายหาไปเป็น
บริวาร ๕๐ คน แล้วก็ตั้งเอาอึ่งขอไม้ไผ่ ก็เสด็จ
ไปใส่ปากหาเอาอึ่งแมงของมันแล้ว ก็พากันยังอยู่
ฝั่งน้ำนั้นกันอยู่ทั้งนั้น กาลนั้นยังมีฝูงตัวหนึ่งใหญ่เท่า
เพนขาวขาวเป็นเบือเป็นเหลืองขาว ก็ล่องลอย

เข้ามาริมฝั่งท่าน ครั้นนั้นเจ้ากุนารกับพวกบริวาร
ทั้งหลายเห็นแล้วก็สะดุ้งตกใจกลัวมากนัก ก็พา
กันสอดส่องอยู่ไม่ห่าง ฝั่งน้ำนั้นก็ล่องลอย
ไปทวนหนึ่งแล้วเข้าอ้อมมาเถออีกตัวหนึ่งใหญ่
ประมาณเท่าต้นตาลนั้น มีวาวแวววาวสว่าง
ทั่วทิศ พุ่งล่องลงมา มีเนื้อคนขึ้นไปตั้งกราย

ดูตัวนั้นก็ล่องมาล่องไปพล กาลนั้นพรหมกุนาร
เจตน์มัวว่าพึงว่า เทวดาล่องลงมานิคส์ให้ตนกลัวว่า
จักมีข้างเมื่อ ๓ ตัว ล่องล่องเข้ามานั้น บัดนี้
ก็ยังมีได้เห็นข้างอีกตัว ทอดนบแต่เห็นแต่ ๓ ตัว
นั้นเถอ ชะรอยจักเป็น ๓ ตัว และก็หากเป็น
นิคส์แท้จริง ครั้นว่าดูเอาก็ไม่ได้ กล่าวกับ
บริวารแห่งตนดังนี้แล้ว ครั้นว่าเราจักจับกอง
ตัวนี้ให้ไปตามเราเถออยู่ คอยที่คอยตัวกันเถออยู่
ว่าดังนี้แล้ววิ่งตามไปใกล้ในพื้นน้ำแล้ว ท่านก็
กระโดดไปจับกองตัวนั้นแล้ว ครั้นนั้นก็จับบริวาร

ความเค็ม

ทั้งหลายนี่ตามลงไปจับดูนั้นพร้อมกันแล้ว
กาลนั้นผู้ควั่นก็บังเกิดเป็นข้างเผือกขึ้นใน
บัดเดียวแล้ว

๒๐๒. ครั้นนั้นพราหมณ์มารเจ้าก็มีใจยินดีจนนัก
ท่านถึงเอาชุดไม้ไผ่เกาะไว้ที่ออกจากแม่น้ำนั้น
ข้างควั่นก็มีใจออกถอยไปตามน้ำมาอยู่ริมฝั่ง
นั้น ครั้นเมื่อท่านเอาชุดนั้นออกกลับคืนไปถวาย
บุตรพระบิดาแห่งตนให้รู้ ครั้นเมื่อพระบิดารู้แล้ว
ก็เอาหมอนมทาณอสูร หมอนท่านว่า ให้ได้เอา
คำพันหนึ่งตั้งเป็นทานแล้วไปแม่แทนน้ำถวายเป็น
ก่อน จึงชักขึ้นจากแม่น้ำ กาลนั้นโกชกแก่บ้าน
ผู้พื่อนั้น ก็รับเอาขางมาตั้งถวายเป็นน้ำให้ดื่ม
ทาน แล้วก็ให้บุตรชุกุมารผู้เป็นพี่ขึ้นเอาไปให้
แม่พราหมณ์ผู้ผู้ตั้ง ครั้นไปถึงแล้วก็ตั้งอ้อ
ยังทานคำลูกนั้น ส่วนว่าข้างเผือกตัวนั้นได้ขึ้น
เสียงพราหมณ์แล้ว ก็ออกจากแม่น้ำของควั่นแล้ว
แล้ว สถานที่ข้างพราหมณ์อยู่นั้นก็ให้ชื่อว่า ความ
ทนนั้นแล ข้างตัวนั้นก็ได้มานำชื่อว่า ข้างพรา
หมณ์นั้นแล

๒๐๓. ครั้นว่าเอาข้างตัวนั้นมาถึงบ้านศรีทวง
แล้ว ก็เข้าไปบอกแก่พระบิดาว่า ข้าแต่พ่อ
พระอาเป็นเจ้าอย่าได้ส่งด้วยแก่พระอาชอม
ตนนี้เสียไป แม้ว่าฉันจักมากระทำผิดอีกก็
จงไว้ธุระแก่ลูกเถิด ว่าคำนั้นแล้วในกาลนั้น
กาลโกชก แก่บ้านศรีทวงผู้เป็นบิดาเห็นว่า
บ้านศรีทวงผู้เป็นบิดาเห็นว่าพระองค์พื่อนนั้นก็
ใจยินดีกับตัวลูกอันนัก ก็ให้คนทั้งหลายแบ่ง
โรงให้เป็นพี่ขางมงคลอยู่แล้ว ก็ให้ขางคำมา

อจินยา

๒๐๒.

ทาน = พังดา

ความทน = กวีนทน อยู่เหนือสมรทก
จีนไปเล็กน้อย

๒๐๓.

ความเค็ม

เครื่องช้าง ก็ว่าภาชนะใส่หญ้าและวางพวง
ขันทองหยวกให้แล้ว ไปด้วยคำทั้งสี่

๒๐๔. ถอดน้พรหมกวนารเข้าต้มคังให้ถนอุปวิจิต
ไปอยู่ชึ่งเวียงโชนถนกรทักน้ ใหพิ่งข้าวราชชาวดี
แก่พระธาชอมนคำ ปลัดอนกันไปน้ามมิได้ขาด

๒๐๕. ครึ่งน้มน แก่นบ้านศรีทวงตนพอกให้ถน
ทั้งหลายชูลกูเวียงให้ดีแล้ว ด้แปลงน้ามมาใส่ให้
เค็มกูเวียง แล้วก็แบ่งประสุกับใจให้ดีแล้ว ก็
ให้ชื่อว่า เวียงทาน แด่น้มน

๒๐๖. ส่วนพรหมกวนารน้ก็ให้หัดช้างมงคล
ตัวนั้นแล้ว ก็ให้พวกเสนาจกละป็นไฟทั้งมวก
ไปทุทกวันมิได้ขาดตลอดจนถึงอาดูให้ ๑๖ ขวน
แด่น้มนามมิได้ส่งสาวแก่พระธาชอมนคำคือ ไปถึง
สามปี

๒๐๗. ครึ่งน้มนพระธาชอมนคำก็บังเกิดความโกรธ
ต่อโทษกเล่บ้านศรีทวง จึงกล่าวแก่เสนาอำมาตย์
ทั้งหลายว่า บัดนี้เข้าตัวเมืองศรีทวงตั้งตั้งถือเอา
ได้นาส่งสาวตมือนแต่ก่อนไม่ ขาดไปให้สามปี
แล้ว มันพลอถระดั่งกระดองเง้งเมืองอยู่
นั้นเรา สูทานทั้งหลายจงเร่งแต่งเรือวิหคคนหาญ
ทั้งหลายให้พร้อมเสริ่นในถานในสามวันเถ้ เรา
พระองค์จักไปชำระชาติกมนุ่เสีย อย่าไว้ให้
เสียนพนามคือไป ว่าคังน้มนแล้ว ถาถนให้ชวยน
ทั้งหลายอันเป็นอุปนิจิตแก่พรหมกวนารน้ ด้
ทราบแล้วก็รีบนำสาสน์ อันนั้น ไป ความชูลพระ-
พรหมกวนารและ พระธาชเจ้าคนเป็นพระบิดาให้รู้
เหตุการทั้งอันน้

อธิบาย

พวง = พวง, ใส่

๒๐๔. อุปวิจิต = คนดื่มข้าว

๒๐๕. พระองค์ก็พิ่งเปลี่ยนชื่อเวียงศรีทวงเป็น
เวียงทาน หรือเวียงพานคำ

๒๐๖. พรหมกวนารมีเข้ามาได้ ๑๖ ปี เมื่อ จ.ศ.

๒๔๘ (พ.ศ. ๑๘๐๕)

งคส่งสาวแก่ชอมตามตั้งแต่ จ.ศ. ๒๔๕
จนถึง จ.ศ. ๒๔๗ รวมเวลา ๓ ปี

๒๐๗.

เทพ ครึ่งน้มนพระธาชอมนคำก็บังเกิดความโกรธ
ต่อโทษกเล่บ้านศรีทวง จึงกล่าวแก่เสนาอำมาตย์
ทั้งหลายว่า บัดนี้เข้าตัวเมืองศรีทวงตั้งตั้งถือเอา
ได้นาส่งสาวตมือนแต่ก่อนไม่ ขาดไปให้สามปี

แล้ว มันพลอถระดั่งกระดองเง้งเมืองอยู่
นั้นเรา สูทานทั้งหลายจงเร่งแต่งเรือวิหคคนหาญ
ทั้งหลายให้พร้อมเสริ่นในถานในสามวันเถ้ เรา
พระองค์จักไปชำระชาติกมนุ่เสีย อย่าไว้ให้
เสียนพนามคือไป ว่าคังน้มนแล้ว ถาถนให้ชวยน
ทั้งหลายอันเป็นอุปนิจิตแก่พรหมกวนารน้ ด้
ทราบแล้วก็รีบนำสาสน์ อันนั้น ไป ความชูลพระ-
พรหมกวนารและ พระธาชเจ้าคนเป็นพระบิดาให้รู้
เหตุการทั้งอันน้

ความเดิม

๒๐๔. ครั้นพระยาเจ้าทั้งสองได้รู้แล้วก็เร่ง
ตระเตรียมเอาฉัตรพลคมหาญทัพหลายมาไว้ มี
ประมาณแสนหนึ่ง ไทยเหล่านี้ก็มีมากกว่า
ล้านคนเท่าว่าแคว้นหลวง และแคว้นชาวโนนก็
อยู่ใกล้พระยาขอมคำ ครั้นได้ศานหาญมาแล้ว ก็
จัดตั้งไพร่พลแล้ว มีมื่อถือธนูกับแสงปืนแล้วก็
เสด็จขึ้นช้างเผือกแก้วทวนคำ มีหมอกวาวูจ
พร้อมสรรพ ถือพานคำขึ้นหน้า ยกพลออก
จากเวียงพางคำที่นั่นลงล้อมพระยาขอมคำ
ตนนั้น ก็ไปพบกันกลางทุ่งกันชายทันทัน

๒๐๕. ครั้นนั้นพระยาขอมคำปรารณาจักล้อม
กับเจ้าพรหมกุมาร ก็ไม่ถนัดชวนที่นั้นพระยา
ขอมคำก็มีความสะอึกตกใจหวั่นไปทั่วตัว แล้ว
ก็หันหน้ากลับคืนวังมาไป ครั้นนั้นหมู่ช้างเผือก
พระยาขอมคำทั้งหลายก็แตกตื่นหนีฮวบฮาว
ขอมคำทั้งหลายอศมสกนถ์ แยกกระจัดกระจาย
พ่ายหนีไปอยู่เวียง

๒๐๖. ส่วนเจ้าพรหมกุมารก็ขี่ช้างพาคนหาญ
เลอไล่ไปกำจัดขอม ไม่ปล่อยคองเวียงโยนกันคร
หลวงกันแล พระยาขอมคำก็หาลูกน้องเข้าไป
เวียง แล้วจับประตู่เวียงเสียทุกแห่ง

๒๐๗. ครั้นนั้นพรหมกุมารเจ้าก็ใส่ช้างพาคนคำเข้า
แทงประตูเวียงทะลุ เข้าไปกำจัดขับไล่พระยา
ขอมในเวียงนั้น ผู้คนบ่าวไพร่แห่งพระยา
ขอมคำก็ฉีกหอยลาออกมากันแล

๒๐๘. ครั้นนั้นพระยาขอมคำก็บ่อาจจึกทรงอยู่ได้
ก็ขับศ้อนเอาพลและลูกเมียพาหนีออกจากเวียง
โดยทางช่องแสน แล้วก็ล่องไปทักนิพนธ์ได้แล

อธิบาย

๒๐๔.

สี่พันไพร่ = พระขรรค์ไชยศรี

กันชาย ที่ถูกเป็นแสนทราด บังจับกันยังเป็น
ข้อหมู่บ้านอยู่

๒๐๕.

๒๐๖.

๒๐๗.

๒๐๘.

ความเดิม

๒๑๓. ส่วนพระหม่อมราชวงศ์ช้างพานคำแก้ว
ก็พาพานอกนทพญ ไล่ติดตามกำจัดพระยาขอมคำ
และพวกขอมบริวารทั้งหลาย ถ้าจับถ้ำบ้าน
นิคักขุทั้งหลายไปไกลอันนัก ฝ่ายนิคักขุทั้งหลาย
ครั้นได้เห็นแล้วยังพอ โธธา ก็แตกกระจัดกระจาย
เข้าซ่อนอยู่ในซอกกั้วถาวรเขาถ้ำแดง

๒๑๔. พระหม่อมราชวงศ์ขอมไปมิได้หยุดหย่อน
พ้นจากเขตแดนพม่าแต่คนไปได้เดือนหนึ่ง ถึง
แดนเมืองฉะวรัฐเก่ามาต่อกันนั้นมิได้ย่นย่อ

๒๑๕. ครั้นนั้นพระหม่อมราชวงศ์หวี หลานอนอยู่
ที่นั่น

๒๑๖. ส่วนพระอินทร์เสด็จสู่เชิงเขาอินทร์ แล้ว
ก็มาเฝ้าท้าว พระหม่อมราชวงศ์หวีกำจัดพระยา
ขอมคำและพวกขอมทั้งหลายไปดังที่ใด ก็มิได้
หยุดหย่อนดังนี้ก็ชักฉันทายสั้นลง การถูกก็ไม่โปรด
เอาชีวิตขอมทั้งหลายไว้แต่อยู่ ว่าคงมีแล้ว
ก็บังคับยังเที่ยวบุตร ให้ลงมาเฝ้ามิดกั้วแห่งกับ
สีกากันหน้าแห่งพระหม่อมราชวงศ์หวี

๒๑๗. ครั้นนั้นเหล่าขอมคำทั้งหลายก็ได้อำนาจ
พ้นจากความตายเล็กน้อย ก็พากันทำอาหารเลี้ยง
ตามถ้ำบ้านมัวะมิง ไปไกลจนตลอดถึงริมน้ำ
แม่สมุทร แล้วก็ไปพักอยู่กลางทุ่งหลวงแห่งหนึ่ง
เป็นเขตต์แดนแห่งเมืองอินทปัฐานคร ที่นั่นก็
ประจำอยู่ผู้หนึ่ง

๒๑๘. ครั้นนั้นส่วนพระหม่อมราชวงศ์หวีให้ชื่อชนะ
ยังขอมทั้งหลาย ถ้าเสร็จแล้วก็เอาบริวารธิดา
แห่งตนกลับคืนมา ก็พาเอาธิดาของเจ้าคำอัน
ขอมทั้งหลายพากันเสียนั้นใส่ช้างไว้ม้ากลับ
มาได้ ๒๐ วัน ก็มาถึงเมืองอินทปัฐานคร ไซอูบุรีศรี
ช้างแสน อันเป็นที่อยู่แห่งขอมกับแล้ว

อินทปัฐาน

๒๑๙. ในตำนานตอนนี้ นอกจากจะมีพวก
ไทยเมืองกับพวกขอมคำแล้ว ยังมีชนอีกฝ่ายหนึ่ง
เรียกว่า " นิคักขุ "

๒๑๔. ฉะวรัฐเก่า = ฉะวรัฐหวี ซึ่งระชน
เปลี่ยนชื่อเรียกใหม่ว่า ฉะวรัฐหวี

เขตแดนฉะวรัฐทางเหนืออยู่แถวปากน้ำปิง
หรือระมิง (ดูข้อ ๘๓)

๒๑๕.

๒๑๖.

๒๑๗.

๒๑๘.

* ดูนิคักขุในบท ปีก ๑๖ หน้า ๒๑๓-๒๑๔ และ " พจนานุกรม " พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หน้า ๒๑๓-๒๑๔

ความเดิม

๒๔๘. ส่วนว่าขอมมิย้ายหนีจากเมืองอุโมงค์สถานการที่อยู่เก่าแห่งนั้นแล้วกับมาจึงขึ้นเมือง โยนกการซึ่งขณะนั้นอยู่ได้ ๔๘ ปี พรหมกุมารเจ้ากัจัททวงขอมพาอหนิไปอยู่ริมสมุทรขึ้นเมืองขอมก็หาคนอยู่มิได้แต่ถนัด

๒๔๙. ครั้นนั้นพรหมกุมารก็ให้บิณฑิมาซึ่งหลายคนแต่งตั้งเวียง โยนกการซึ่งขณะนั้นให้เวียงว้อชแล้วก็เสด็จกลับคืนมาสู่เวียงทาท่าที่ที่อยู่แห่งคนนั้นแล

๒๕๐. ส่วนว่าซึ่งแล้วพรหมศาพื้นนั้น ครั้นนำไปถึงเมืองแล้ว พรหมกุมารเจ้าก็ลงจากหลังไปถึงเครื่องแต่งองค์เสร็จแล้ว ก็หนีออกจากเวียงทาท่าไปหลบอาภรณ์แล้ว ท่านก็ใช้ให้คนทั้งหลายไล่ตามไป ก็เห็นยังมีตัวนั้นก่อกลายเป็นงูไปจึงกำ ก็หนีเข้าตู้คอกไปแล้ว กาลนั้นคนทั้งหลายก็ไปให้รู้ตามเขาถนัด เหตุดังนี้คอกอันนั้นอยู่กลางทุ่งนั้นจึงได้ชื่อว่า คอกช้างงู แต่บัดนั้นมาแล

๒๕๑. ครั้นนั้นพรหมกุมารเจ้าก็บังกับเสนาอำมาตย์ ปะธานรณคูร์ทั้งหลายให้เสด็จทางหนทางหลวงตั้งแคว้นบ้านพาราทำนบตลอดไปถึงเวียงหลวงท่าเก่าแล

๒๕๒. ครั้นราชได้ ๒๘๘ ปี ก็เกิดเสวี่ พระองค์พิภพคดียเจ้าท่าขอมหนีไปเป็นแม่บ้านศรีทวงอยู่มาได้ ๔๘ ปี แล้ว ๔ รัชชวิษณุทรรกได้เสด็จพาพรหมโยธามาเสวยเมือง โยนกการไซบบุรีศรีวังเสนาเวียงหลวงท่าเก่า ได้เป็นมหาษัตริย์เจ้าเจ้าสองศรีวันนั้นแล

อธิบาย

๒๔๘. ขอมคำซึ่งเวียง โยนกการได้จากพระองค์ พัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ มีอำนาจปกครองอยู่ ๔๘ ปี พัง พ.ศ. ๒๔๖๘ จึงถูกพรหมกุมารโถมตีซึ่งเวียง โยนกคืนได้

๒๔๙.

๒๕๐. คอกช้างงู เวลานั้นก็เรียกกันว่าคอกเสวี่

๒๕๑.

๒๕๒. ศักราช ๒๘๘ = จ.ศ. ๒๘๘ (พ.ศ. ๒๔๔๐)
ปีเกิดเสวี่ = ปีระกาตศก ที่ถูกทวารเป็นปี
เกิดเมศ ก็เป็นระเมศ จศก

พระองค์ทั้งเสวี่เวียง โยนกการแม่พระอาชอมคำ
เมือวันอาทิตย์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ (เดือน -
ฟ้าไต่) ปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๐ (อธิษ ๒๔๖๑) ได้
กลับคืนมาครองเมืองเมือวันจันทร์ขึ้น ๑๕ ค่ำ

ความเดิม

๒๒๔. ครั้นนั้นท่านก็ให้พรหมกุมารตนลูกเป็น
คู่ปราชญ์ครองเมือง ส่วนพรหมกุมารเจ้าก็มีวัย
ตกให้ทุกขจิตผู้พี่เป็นอุปราชมาแทนเมืองอุรุวง
นพกษัตริย์คนพี่น้องแล้ว

๒๒๕. ที่นี้จะกล่าวถึงอภินิหารวิเศษทั้งหลาย ตั้งแต่
พระยาสิงหนพินธุราชเจ้าตนเป็นปฐม ตั้งเวียง
พันธุสิงหนพินธุราชราชธานีนั้นลำดับมาได้ ๑๕
คน ก็มีให้เอาไพร่เมืองมาเป็นทาสเสกคน ก็
เอาแต่พวกที่ชั่วช้ากันนั้นมาทุกพระองค์ และถึง
พระองค์พมกก็เอาไพร่เมืองมาเป็นทาสตลอดถึง
พระองค์พังเจ้านี้แล้ว

๒๒๖. ครั้นถึงท่านก็ไปขอเอาลูกพระยาเวียงแก้ว
เวียงไชยอนราชวงศ์เมืองมุต อันเป็นตระกูล
เดียวกันแต่ชั่วพระองค์นารายณ์นั้น ลำดับมาได้
๑๑ คน มาตั้งพระยาเวียงแก้วกันเมืองนี้มีลูกชื่อ
ว่า นางแก้วสุดา นั้น ก็เอามากระทำให้ชาวทมิฬ
ให้แก้ พระองค์ทรงพระราชเจตนาเป็นราชบุตรนั้น

แล้ว

อธิบาย

เดือน ๘ (เดือน ๖ ฝ่ายไทย) ปีมะแม พ.ศ.
๑๙๗๐ รวมเวลาที่ต้องตกอยู่ในอำนาจปกครอง
ของพระยาชอมคำ ๑๕ ปี ๓ เดือน

๒๒๕. ทุกขจิต เสนาบดีของพรหมกุมารได้เป็น
อุปราชเวียงไฮ้แทนคร

๒๒๕. นับจากพระยาสิงหนพินธุราชเป็นกษัตริย์
องค์ที่ ๑ มาถึงองค์ที่ ๑๕ ได้แก่พระองค์กม
(คูซอ ๑๖๕) ตั้งแต่พระองค์กมมาถึงพระองค์
พมก ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ที่ ๔๒ ไม่ปรากฏชื่อ
กษัตริย์ว่า “พระองค์ทน” มีที่เรียกทว่า “ท”
ใกล้เคียงกันก็คือ พระองค์พมก พระองค์พมก และ
พระองค์เพื่อง (พงสาวดารโยนกเมือง กัง กิง
เมือง ตามลำดับ) ฉะนั้นชื่อ “พระองค์ทน”
อาจจะผิดเพี้ยนมาจากชื่อใดชื่อหนึ่งในจำนวนนี้
ก็ได้

“เพื่อง” หมายถึงนางพระยาหรือราชินี
ความในตำนานตรงนี้เล่าให้ทราบถึงประเพณี
อภิเษกสมรสของราชวงศ์นี้ว่า ช้างแรกเลือกแต่
หญิงในสายสกุลเดียวกันมาดำรงตำแหน่งพระ
มเหสีตามแบบอย่างสักระยะ ช้างแล้วจึงเปลี่ยน
แปลงไปเป็นหญิงสกุลอื่นแม้จนสามภรรยา

๒๒๖. พระองค์ไชยอนราชวงศ์เป็นโอรสของ
พระองค์มหาราชราช สร้างเวียงไชยอนราชวงศ์
เมืองมุต เมื่อ พ.ศ. ๙๑๑ (คูซอ ๒๖)

เวียงแก้ว - เวียงแก้ว (คูซอ ๒๓๙)

ความเดิม

๒๒๓. ครั้นนั้นพระองค์พรหมกุมารเจ้าก็มาว่าฟังว่า ถวายสักการบูชาขอทั้งหลายอันพลีกินมา เบียดเบียนพระอาราธนาตนเป็นบิดาแห่งตนต่อไป ภายหลังนี้ ก็ขออนุญาตกับหัวพระเจ้าตนเป็นพ่อ แล้วจักไปตั้งเวียงเกิดอุ้งถิ่นแล

๒๒๔. เดือน ๒ เพ็ญวันพุธ พระองค์พรหมราชเจ้า ก็เอานางเทวีแม่อสนวิวารแห่งตนได้แล้ว ก็เสด็จไปตั้งเวียงอยู่ฝ่ายน้ำตกภูเขาน้ำทิพย์ผดุงภูพาน

๒๒๕. ครั้นไปจึงแล้ว ก็ขุดคูเวียงให้เป็นเวียง อันมั่นคงแล้ว ก็ขุดคูอยู่ในท่านี้แล้วชื่อว่าเวียงไชยปราการนั้นแล

๒๒๖. ขุดแต่เวียงโยนกนครหลวงไปหาเวียงไชยปราการนั้นไกลกันทางหนึ่ง

๒๒๗. แลในเวียงภูพาน^๔ เวียงโยนกนครหลวงหนึ่ง เวียงไชยปราการอันมั่นคงกันชนากหนึ่ง เวียงไชยปราการหนึ่ง เวียงบ้านพานกันชนากันช้อยหนึ่ง ก็ตั้งอยู่ปานกลาง แลระบัดกันหอนเมไ้ได้ดังถึงกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวแล

๒๒๘. ทอดนาศาสนาพระพุทธรเจ้าล่องไปไว้ ๘๔๕ พระวรรมมา อันมีมาถรณ์เจ้าตนหนึ่งชื่อ

อธิบาย

๒๒๓.

๒๒๔. เดือน ๒ ข้างเหนือ = เดือน ๑๒ ข้างใต้ พระองค์พรหมราชกุมารล่องออกจากเวียงโยนกนคร เมื่อ วันพุธขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีระกา พ.ศ. ๑๔๙๐ ไปสร้างเมืองใหม่ทางลำแม่น้ำกก ซึ่งอยู่ทางใต้ของเวียงโยนกนคร

๒๒๕. เมืองที่สร้างใหม่ที่ตั้งชื่อว่า เวียงไชยปราการ

๒๒๖. ระยะทางเดิมที่ระหว่างเวียงโยนกนครกับเวียงไชยปราการทางกัน ๑ คืบ ๑๖ ประมาณราว ๓๐-๔๐ กิโลเมตร เมื่อจัดตั้งลำน้ำกก (กกกู่กู่) เป็นจุดสำคัญ เมืองไชยปราการตกอยู่โดยซทิศของราช แต่ที่สอบค้นได้เข้าใจว่า จะตรงกับเมืองร้าง ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า "ปงเวียงซอ" อยู่ห่างจากกลางจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ๑๕-๒๐ กิโลเมตร

๒๒๗.

๒๒๘. ม้า = ถ้าง ข้างระ ถ้างออกด้านเหนือ ความและศักราชตรงนี้เป็นเรื่องของพระพุทธร

ความเดิม

พุทธโฆมาจารย์ อยู่บ้านใกล้กับเมืองสุพรรณวดี
ฝ่ายน้ำแม่คงแก่ตะวันตก ท่านต้องไปบวชธรรม
๘๘,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โยมหาปราชญ์ในลัทธิ
ทวีปจักเขมรมาอยู่ที่ทวีป

อธิบาย

โฆมาจารย์ ชาวกรุงประเทศซึ่งเข้าไปลังกาทวีป
เมื่อ พ.ศ. ๘๕๒ ในรัชสมัยพระเจ้ามหาเมฆ
และแปลธรรมจากภาษาสิงหเป็นภาษาบาลี
หลายเรื่อง พร้อมทั้งแต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรคด้วย
ได้อุคนามมากด้วยปะปนกับเรื่องของพระพุทธ
โฆมาจารย์อีกองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นชาวเมืองสุพรรณ
วดี (ตะเทิน) ในรุ่นปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๕
ดังจะปรากฏความในข้อต่อไป

๒๓๓. ตั้งตั้งเมืองไชยปราการแล้วได้ ๓ ปี

๒๓๔. ตั้งศักราชได้ ๓๐๒ ปี ปีเถาะ ๖
ชอก ๔ ท่า วันจันทร์ นกาทพุทธโฆมาจารย์
ชกเฮาธรรม ๘๘,๐๐๐ พระธรรมขันธ์แล้วด้วย
มาตั้งเมืองสุพรรณวดี โฆมาจารย์ และภูกาณมราช
ทั้งหมด ออมนมาตั้งเมืองโยนกไชยบุรีศรีช้างแสน
พัน

๒๓๓. ตก พ.ศ. ๘๘๓

๒๓๔. จ.ศ. ๓๐๒ = พ.ศ. ๘๘๓ ปีเถาะ ๖
ชวค เดือน ๖ ข้างเหนือ = เดือน ๔ ข้างใต้
ระชนี

(๑) ทางประเทศลังกาเป็นรัชสมัยพระเจ้า
เจ้าอัสสปะที่ ๕ (พ.ศ. ๘๘๐ - ๘๘๖) ราชธานี
อยู่ที่ปัลลิสระ

(๒) ทางแคว้นสุพรรณวดี (ตะเทิน)
เป็นเวลาก่อนพระเจ้ามนูแห่งลัทธิอานาจน
พระเจ้าโนรธามังคลาว ๑๐๐ ปี

(๓) ทางแคว้นหงสาวดี เป็นรัชสมัย
พระเจ้าหะยีระราช (พ.ศ. ๘๘๕ - ๘๘๘)

(๔) ทางแคว้นพุกามเป็นรัชสมัยของ
กษัตริย์ (พ.ศ. ๘๘๖ - ๘๘๐) โฆมาจารย์
นักคิดลัทธิวัชรญาณ

(๕) ทางแคว้นศรีสุโขทัย ระหว่าง พ.ศ.
๘๘๕ - ๘๘๘ ภัยพิบัติจากโรคระบาดเป็น
เวลา ๖ ปี บ้านเมืองระส่ำระสาย ถึง พ.ศ. ๘๘๐
พระยาจักรวรรดิ (เข้าใจว่าเป็นพระองค์
พรมราช) มาปกครองพื้นที่นี้ ถึง พ.ศ.
๘๘๘ พระยาสุทนต์ได้เป็นกษัตริย์

ความเค็ม

๒๓๕. พระมหาเถรเจ้าตนกัณนิมิตต์เอาพระมก
กยาธาตุ กระตุกหน้าผากแห่งพระพุทธรูปเจ้าแม่
ถึงทางสามสถาน คือ มาถันตา มัชฌิมา ชุตทก
ทั้งปวงมี ๑๖ พระองค์

๒๓๖. ครั้นเมื่อพระทั้งคราชกัณณิธิ์เป็นปละธาน
และพระ โชนนารายณ์กับทั้งพระองค์ พรหมราช
เจ้า ก็พร้อมกันกระทำพระโกศเงิน พระโกศทอง
รับเอาองค์พระโกศแก้วไว้พระบรมราชคุณ

๒๓๗. แล้วมกพุทธโชนนารายณ์เจ้า ก็เอาธาตุเจ้า
ให้พระยาเวโชนแก้วกับ นกคเณศองค์หนึ่ง มัชฌิมา
สององค์ แล้วให้มกเถรเจ้าคาซื่อว่า ยากะ
แก่ปละธานและพระยาเวโชนแก้ว ให้พร้อมกัน
เอาไปบรรจุไว้กลางเวียงโชนนารายณ์เมืองมุล
ทันนี้ ชื่อว่า ธาตุเจ้าจอมทองนั้นแล

อธิบาย

(๖) ทางเวียงหิรัญนครเงินยาง (เชียง
แสน) มีถาวรศักดิ์ธาสถาวจักรราชเป็นพ่อเมือง
(พ.ศ. ๑๔๖๓ - ๑๔๘๑)

(๗) ทางอาณาจักรทมิฬนคร (ละโว้)
มีเชื้อสายพระยาจักรราช (สุริยราช) แห่ง นคร-
ศรีธรรมราช (นครเขื่อนขันธ์) เป็นกษัตริย์ปกครอง

๒๓๕. มาถันตา = ไทร
มัชฌิมา = กลาง
ชุตทก = แฉก

๒๓๖. พระโชนนารายณ์ หมายถึงพระยาเวโชน-
แก้ว ผู้ครองเวียงโชนนารายณ์เมืองมุล

๒๓๗. ศอชอมทอง อยู่ริมลำน้ำกกในเมือง
เชียงราช ปัจจุบันนี้ ถ้าพื้นเมืองเรียกศอชอมทอง
ในตำนานว่าอยู่กลางเวียงโชนนารายณ์เมืองมุล
ตะเก็น เป็นจุดหมายสำคัญแห่งหนึ่งที่ว่าเวียงนี้
ก็คือเมืองเชียงราชในปัจจุบันเมือง และโดยเหตุ
นี้ ปะชุมพงคาวดารภาคที่ ๖๓ หน้า ๑๒๔ จึง
กล่าวเมื่อตอนพ่อขุนเมงรายมาสร้างเมืองราช
เป็นเมืองลูกหลานว่า

“ ในวันหนึ่งท่านก็พาบริวาร ไปแคว่คังไกล
ป่า ก็ไปเห็นเวียงเชียงราชร้างอยู่ ก็เมิ่งพิพิงใจ
ถึงนัก ครั้นถึง . . . ศักราชได้ ๖๑๑ (= พ.ศ.
๑๖๕๑) เดือน ๕ (เดือน ๓ ข้างใต้) ออก ๗ ค่ำ
วันพุธ ท่านก็ออกไปตั้งอยู่เวียงเชียงราชก็ได้อ
แห่งวังเงินยางซึ่งยังแสนทันนี้ ”

เวียงโชนนารายณ์เมืองมุลหรือเชียงราช
คงจะกลายเป็นเมืองร้างในคราวที่ชวกับพระองค์
ไชยสิริทิ้งเวียงไชยปราการหน้าเจ้าศึกคังจะกล่าว
ต่อไปจึงยกนี้

ความเดิม

๒๓๘. ส่วนว่ามหาพุทธโฆษาเถระเจ้าเป็นประธาน และพระองค์พิกกัณฐิ์เจ้าและพระพรหมเจ้าราช ก็พร้อมกันนิมนต์เอาตั้งพระบรมธาตุเจ้าทั้งสาม สภาพร้อม ๑๑ พระองค์ ก็ถามพระโศภนมหาธาตุ เจ้าไปนรรจุไว้ยังหอมน้อยที่หนึ่งที่พระพุทธรเจ้า รูปมณฑลธาตุเจ้าแล้ว ก็ทำนายว่า ภายในห้า ชั้วได้ชื่อว่าจอมกัณฐิ์แล้ว

๒๓๙. แล้วก็พร้อมกันก่อเจดีย์กว้าง ๓ วา สูง ๖ วา ๒ ศอก ไนเดือน ๖ เพ็ญวันจันทร์ ก็ ตั้งบริวารบริวารแล้ว ให้ฉลองพร้อมกันตั้งสองหลัง ก็ว่าจอมกัณฐิ์และจอมทองกลางเวียงไชยนาธาน ที่หนึ่ง

๒๔๐. ณ วันเดือน ๙ เพ็ญวันพุธ ท่านให้เป็น มหาปางอันใหญ่บริวารแล้ว มหาเถระเจ้าอัมม แจกไปทำพระพุทธรเจ้าแจกไปทุกประเทศราช

๒๔๑. ส่วนพระธรรมาภกณคัณฐิ์เจ้าทั้งสามพ่อลูก ก็เสด็จไปสู่เวียงแห่งตน แล้วก็อยู่กระทำบุญ ให้ทานมิได้ขาด

๒๔๒. ศักราชได้ ๓๔๔ ปี ปีคัณฐิ์ พระองค์ พักณเมืองได้ ๕๕ ปี อาวุโสได้ ๗๖ ปี ก็จุติหาไป

๒๔๓. ถกเอาอุปราชาทุกจิตตนถูกอาวุธได้ ๕๕ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติเมืองนครโดยนเรศวรแสน สิบต่อไป

๒๔๔. พุทธศักราชล่วงไปได้ ๘๖๔ พระวรวา

อธิบาย

๒๓๘. จำนวนพระบรมธาตุควรเป็น ๑๓ องค์ เพราะแยกไปบรรจุไว้ที่คอกจอมทองแล้ว ๓ องค์ ตำราว่าคอกจอมกัณฐิ์คอกเป็นประธาน พระมหาธาตุมาคอก

๒๓๙. สร้างพระธาตุเจดีย์จอมกัณฐิ์เสร็จบริวารชื่อ โยวันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (เดือน ๔ ข้างใต้) พ.ศ. ๑๔๓๓

๒๔๐. ทำพระพุทธรเจ้า เข้าใจว่า สร้างพระ พุทธรูป

๒๔๑.

๒๔๒. จุติศักราช ๓๔๔ นี้ ที่ถูกเป็นจุติศักราช ๓๓๔ - ปีระกา พ.ศ. ๑๔๑๔

เวลาวิรัชกาล ๕๕ ปี นับมาตั้งแต่แรกทรง ราชสมบัติก่อนเมื่อเมืองนเรศวร

๒๔๓. พระองค์ถูกจิตประสูติ พ.ศ. ๑๔๖๑ ขึ้นษา ๕๕ ปี คก พ.ศ. ๑๔๑๔

๒๔๔. "พุทธศักราช" ในที่นี้ อาจคัดลอก หรือแซกเสริมผิดพลาด ที่ถูกเป็น "พุทธศักราช"

ความเดิม

๒๔๕. ท้าวราชได้ ๑๔๕ ตัว บิดได้ ๒๒๒ ตัว
พระองค์อินเมืองได้ ๑๖ ปี อาวุธได้ ๑๖ ปี ก็
จุติต่อไปแล้ว

๒๔๖. ยกเอาพระองค์ท้าวราชบุตรลูก มีอาวุธ
ได้ ๑๖ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติเมืองอินทนคร
ราชธานีไชยบุรีศรีช้างเผือกแทนสืบต่อไป

๒๔๗. ส่วนพระองค์ท้าวราชเจ้าคนเป็นน้ำ
ท่านก็เสวยเมืองไชยปราการดังนี้ มีเด็กกับคน
มากินเมืองอินทนครหลวง บ้านเมืองทั้งปวงก็
รุ่งเรืองตลอดมาเป็นลำดับ

๒๔๘. พระองค์ท้าวราชเจ้าเป็นสันศาสนา
บ้านเมืองทั้งปวงก็ร่มร่าเริงสุขเกษมสันติ
ประดุจดังบิดาได้ ได้เป็นกษัตริย์เจ้าแห่งอาณา
ไทยอันสองปีล่วงวันนั้นแล้ว

๒๔๙. พระองค์ท้าวราชเจ้าเมืองไชยปราการแล้ว อยู่
เสวยมานานได้ ๕๕ ปี ก็มีสงครามวิวาทเกิด
เมืองแล้ว

๒๕๐. ท้าวราชได้ ๕๕๖ ตัวเป็นเมือง พระองค์
ท้าวราชเจ้ามีอาวุธได้ ๑๖ ปี ก็ถึงซึ่งพิวค
ไปแล้ว

๒๕๑. แล้วยกเอาพระองค์ไชยสิริบุตรลูก มีอาวุธ
ได้ ๑๖ ปี ขึ้นเสวยราชสมบัติเมืองไชยปราการ
ท่านสืบไป

๒๕๒. พระไชยสิริเสวยเมืองมาได้ ๑๖ ปี เมือง
อินทนครศรีช้างเผือกและเมืองไชยปราการ
ทั้งสองนั้นก็รุ่งเรืองดุจปรารถนาไปทั่วทิศทุกทิศ

อธิบาย

๒๔๕. ถึงปีชวด จ.ศ. ๑๔๕ (พ.ศ. ๑๙๓๐)
พระองค์ท้าวราชครองราชสมบัติมาได้ ๑๖ ปี
ชันษาได้ ๑๖ ปี สิ้นพระชนม์

๒๔๖. พระองค์ท้าวราช มีชันษาได้ ๑๖ ปีใน
พ.ศ. ๑๙๓๐ พระองค์ต้องประสูติเมื่อ พ.ศ.
๑๙๑๔ ขณะนั้นพระองค์ท้าวราชผู้เป็นพระบิดา
มีชันษาได้ ๒๐ ปี

๒๔๗.

๒๔๘.

๒๔๙. พระองค์ท้าวราชสร้างเมืองไชยปราการ
เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๐ (ดูข้อ ๒๒๔)

๒๕๐. พระองค์ท้าวราชประสูติ พ.ศ. ๑๙๑๔
ชันษา ๑๖ ปี นับอย่างถ้วนตลอด พ.ศ. ๑๙๓๐
ปีระกา ฉะนั้น เลขจุลศักราชในข้อนี้ควรเป็น
จ.ศ. ๑๔๕

๒๕๑. พระองค์ไชยสิริมีชันษา ๑๖ ปี เมื่อ
พ.ศ. ๑๙๓๐ พระองค์ต้องประสูติเมื่อ พ.ศ.
๑๙๑๒

๒๕๒. ตก พ.ศ. ๑๙๓๗

ความเดิม

๒๕๓. ครั้นนั้นยังมีภคทวีตนาหนึ่งเป็นใหญ่ใน
เมืองสุวรรณวดี เมืองเม่ง อันมีนครที่ฝ่าย
น้ำแม่คงแก่ตะวันตก ออกเขี้ยวพอสยามแม่น้ำคง
นามักถ้ำถ้ำกันเจ็ดแสน เพื่อจักมารบเอหรือ
ไชยปราการดังนี้

อธิบาย

๒๕๓. เมืองสุวรรณวดี = เมืองสทิงพระ
นี้หากเมืองสทิงพระจะเป็นวิเศษมัยของพระเจ้า
อุทัยนาราชาหรือมยุหะเมง ซึ่งไม่ปรากฏ
เหตุการณ์ว่ามีเดชานุภาพที่อวสานทุ่งประเทศ
ใกล้ที่องค์องค์ใด แต่ทางแคว้นตามเป็นวิเศษมัย
ของพระเจ้ามัจจุกระดา (พ.ศ. ๑๕๒๔ - ๑๕๕๓)
มีอนุชาองค์หนึ่งชื่อ "มัจฉ" ซึ่งต่อมาเกิด
โคตรเคืองพระชนฐาธิราชโดยเหตุที่ล่วงเกิน
พระชนนี จึงจับพระเจ้ามัจจุกระดาปลงพระชนม์
เสียเมื่อ พ.ศ. ๑๕๕๓ แล้วทำการราชภิเษกเป็น
ภคทวีตนา เมื่อ พ.ศ. ๑๕๕๓ เสด็จพระนาม
ว่า พระเจ้าอินธรมังคลี ระหว่าง พ.ศ. ๑๕๕๓
ซึ่งยังเป็นรัชกาล พระเจ้ามัจจุกระดาอยู่นั้น
อินธรมังคลีอาจจะได้เป็นแม่ทัพเข้ามาบูรณ
เวียงไชยปราการ

๒๕๔. มาทางศรีรัตน อันมีภคทวีตนาทั้งมา
ให้รบออกแล้วแก่พระองค์ไชยสิริเจ้า

๒๕๔. ศรีรัตน = ต้นโพธิ์รัตน

๒๕๕. ครั้นพระองค์รู้ข่าวเสนาอันมีแล้วได้เร่ง
ใช้ให้ไปให้รณปฏิบัติ แก่ภคทวีตเจ้าคนถูก
ยังเวียงโยนกไชยบุรีศรีร้างแสนหลวงดังนี้ ให้
ยศบุตรนั้น แล้วขอเอากำลังหัวศึกทั้งมวล
ได้แล้วก็เร่งเกณฑ์อาคณีกทั้งสองเวียงนั้น ได้
มากแล้วเดินกระบวนทัพออกจากเวียง ณ วัน
อังคารเดือน ๔ ออกคำ ๑

๒๕๕. พระองค์ไชยสิริขอกำลังทหารจากพระ
องค์มหาราวร โอรสพระองค์ที่ถูกขังผู้เป็นปิตุลา
แห่งเวียงโยนกมาสมทบช่วยเหลือ เมื่อกำลังรบ
พร้อมแล้ว ก็ได้ต่อสู้พ่ายออกจากเวียงไชยปราการ
เมื่อวันที่อังคารขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ (เดือน ๖
ข้างใต้)

๒๕๖. ที่เผด็จขุนแก้วขุนหาญทั้งหลายออกกำลัง
ออกไปสืบวันข้าศึกแห่งเมืองสุวรรณวดี ที่คอย
ขุนแก้วหรือปล้ำไปร่วมอยู่ด้วย

๒๕๖. หัวปล้ำ = เรื่องเป็นไปในเวลานี้ ไปร่วม
อยู่ = ไปร่วมเวลานี้เรื่องกันว่าไปร่วมอยู่
ไปงั้น

ความผิด

๒๔๗. ที่กรมแห่งพระสุธรรมวคินันท์ซึ่งแขวงมก
ก็กล่าวถึงหน้าหลังเข้ามา เหตุว่าท่านมีวาระ
นักก็กล่าวก่อนก็ทอมนระบุดวงบ่อให้

๒๔๘. คนต่างมาพร้อมทั้งกัน ได้เดือนหนึ่งก็ใช้
มาไหวสา พระยาพรหมไชยสรีราชเจ้าว่า บัดนี้
สุชาห์ทั้งหลายบนท่านกัน ได้ชื่อนะ ท่านก็เอาเข้า
มาถึงป้าสี่ค้อยและหนองขวางหินสี่ค้อยก็จัก
เหมือนเอ็งว่องน้มนล ขอให้ตักน้ำเจ้ากุดหน้า
และหนอง

๒๔๙. ครั้นเมื่อพระองค์ไชยสรีราชเจ้าก็กล่าวไว้ เรา
ก็ได้เป็นข้าผู้ใดแล เรื่อกเขาพอมมาค้อยดูชาดา
เมืองราชจักรวาลประการใด

๒๕๐. ครั้นนั้นหมอดูแล้วก็ทำนายว่า นทราชา
เจ้าชาดาเมืองราชจักรวาล ถูกบุญตามหมอดูว่าเรื่อก
ตกพุ่มถ่มมือจักได้เป็นข้าท่าน อันนั้นนั้นก็จัก
เสียเมืองเป็นน้มนล ขอให้อีกพระองค์เป็นเจ้า
ทิจราชนารีนเทอด

๒๕๑. พระองค์ไชยสรีราชเจ้าได้ทราบเหตุดังนั้น ก็
กล่าวว่าเราจะได้เป็นข้าผู้ใด เราจักสละเมืองให้
เขาเสียนั้นก็จักสมควรแล้ว ก็บ่าวร้องเสนา
อำมาตย์ประจักษ์บรรณาการทั้งกล่าให้เจ้าข้า
ใส่ได้ใส่ถูกพอประมาณแล้ว

๒๕๒. ที่ราชโอรส ๓๖๖ ตัวปีเม้งได้ ศาสนา
พระพุทธเจ้าเอ็งไปพันเต็มบริบูรณ์นั้น เดือน ๘
แรมค่ำ ๑ วันพฤหัสบดี ท่านก็มีอาชญาให้ไป
ป้อนอาศนาครวณไปน้มนลแล้ว

อธิบาย

๒๔๗. กองทัพเมืองสุธรรมวคินันท์กำลังน้อยกว่า
พระยาบวรบุรี คือ เป็นใหญ่ชนิดหนึ่ง กองทัพ
เวียงไชยปรากฏว่าไม่สามารถต่อต้านอำนาจ
เป็นใหญ่ได้

๒๔๘. กองทัพเจ้ากุดหน้าเข้ามาถึงป้าสี่ค้อย
และหนองขวางหิน

ป้าสี่ค้อย = ศรีส้อยอยู่ในเขตอำเภอแม่สรวย
หนองขวางหิน = สมัยหนึ่งซึ่งเป็นเมือง
เวียงเมืองหนองหิน
ปัจจุบันเป็นที่ตั้งอำเภอ
แม่สรวย

๒๔๙.

๒๕๐.

๒๕๑.

๒๕๒. จ.ศ. ๒๖๖ = พ.ศ. ๑๘๘๙

ปีเม้งได้ = ปีมะเส็งจัตวาศก

ศาสนาพระพุทธเจ้าในที่นี่หมายถึงศาสนา
ศุลกาของพระยาพันทนะเสนาหรือพุทธศักราช
ซึ่งอ้างไป ๕๙๖ ปี

ความเค็ม

๒๒๓. ถัดนั้นส่วนว่าพระธาตุธรรมวดีก็มาได้
เวียงเปล่าหามผู้คนไม่ ถึกแต่แต่ไฟไหม้ข้าว
และเรือนนั้น ก็อย่าจัดคนไปได้ ก็หารัผล
โอรสหนักอันคั้น เมื่อหาบ้านเมืองนั้นแล

๒๒๔. ส่วนพระองค์ไชยศิริเจ้าก็ปองเอาคนกว
หมไป จัดหมไปหาเวียงโอรสนครราชธานีไชย
บุรีศรีช้างแสนหลวงนั้นก็ไปไม่ได้ ถั่วว่าฝนตก
น้ำแม่อุกถูกน้ำนองมากนัก

๒๒๕. ก็พากันหนีไปทางตะวันตก ต้องให้ไป
ทางเมืองพาหะนาคาแสน แล้วต้องไปทาง
ตะวันตกเข้าชนมู คือว่าคองคัวนั้นก็อยู่ได้
กลัวข้าศึกจะติดตามทันก็พากันหนีไปทางตะวัน
ออกแทนได้เดือนหนึ่ง ก็ไปถึงที่พระธาตุพารา
ราชคนพ้อมแห่งท่านไล่ขอมไปถึงถ้ำนั้น

อธิบาย

รวมความในข้อนี้ว่า พระองค์ไชยศิริ
ทั้งเวียงไชยปราการท้าวเจ้าศึกเมื่อวันพฤหัสบดี
แรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ (เดือน ๖ ข้างใต้) มีเมเส็ง
จุลศักราช ๙๕๔๗

๒๒๓. ในข้อ ๒๓๐ ได้กล่าวไว้ว่า เวียงไชยปราการ
อยู่ไม่ห่างไกลตัวเมืองเชียงใหม่ และในข้อ
๒๒๑ ได้ชี้ให้เห็นว่าเมืองเชียงวาทก็ชื่อ เวียง
ไชยนาธานเมืองมูล สักครั้งนั้นคงจะทำให้เมือง
ทั้งสองกลายเป็นเมืองร้างไปไม่คราวเดียวกัน

๒๒๔. ขณะเมื่อพระองค์ไชยศิริทั้งเวียงไชยปร
การนั้นมีฝนตกหนัก น้ำท่วมล้นแม่น้ำกก (อุก
กฏุนที) จะพายุคนหนีข้ามแม่น้ำห่อเดินทางขึ้น
ไปยังเวียงโอรสนครไม่ได้

๒๒๕. ตามเส้นทางอพยพของพระองค์ไชยศิริ
มีข้อสถานที่เด่นชัดสำคัญ ๓ แห่ง คือ คองชนมู
หรือคองคัว เป็นแอ่งเขาอยู่ในอำเภอราน
จังหวัดเชียงราย

ผาหมันกับผาแสน เป็นชื่อเขาอยู่ในเขต
จังหวัดแพร่ โดยเฉพาะผาหมันในแผนที่ปัจจุบัน
เชื่อว่า คองผาหลักหมัน อยู่ทางสถานีเด่นไชย
ไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๕-๖ กิโลเมตร
จากจุดสำคัญ ๓ แห่งนี้ แม้จะรู้สึกว่าเนื้อความ
ในตำนานข้อนี้กล่าวอ้างสืบสมอยู่บ้าง แต่พอจับ
เส้นทางอพยพของพระองค์ไชยศิริได้คือ ออก
จากเวียงไชยปราการเดินทางลงมาทางคองคัว
แล้วหักมุ่งไปทางตะวันตกข้ามแม่น้ำยวมในคอน
ท้องอำเภอบึง จังหวัดเชียงราย ต้องลงใต้
เข้าเขตจังหวัดแพร่ ผ่านอำเภอสอง อำเภอ
ร้องกวางมาบ้านเด่นไชย ในอำเภอดงเม่น แล้ว
หักไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านคองผาหมัน
และผาแสน

ความเดิม

๒๖๖. ครั้นนั้นกษัตริย์องค์หนึ่งพระธาอินทร์ ครั้นพระธาอินทร์ได้ทราบเหตุการณ์ดังนั้น ก็ลงมาเนรมิตเป็นคาฬขาวตนหนึ่ง แล้วก็มาอยู่ใกล้ข้างหนึ่ง กล่าวว่ คุกรมหาราช ท่านจงตั้งเมืองอยู่ฐานะท่านเทอญ เป็นชื่อภูมิศ มีข้าศึกศัตรูจักมาเบียดเบียนท่านแน่ ว่าดังนั้นแล้ว พระธาอินทร์ก็ถอยออกไปในกาลนั้น พระองค์ก็ยังมีหญิงวิชาวรอยู่ทั้งสามวัน แล้วเดือน ๔ แรม ๔ ค่ำ วันอังคารท่านก็สร้างเวียงอยู่ที่นี่ แล้วเรียกชื่อว่า เมืองกำแพงเพชรวันแรก เหตุเอานิมิตต์พระธาอินทร์ เนรมิตกำแพงหินก้อนพรหมกุมารผู้เป็นราชาบิดาของท่านเกรงเมื่อไล่พระยาของคำไปนั้นแล มีคนแสนทวี ก็ตั้งดูวันนี้ แม้จะมีคนทราบแล้วสยดสยองก็เลยถามกันว่า พระองค์ไซ้จะมีเมืองแสนใหญ่เลย

อธิบาย

๒๖๖. จากคอตศพณีนพาศนรเข้าแดนเมืองเขื่อง (ศรีสัตนาคนหุต) ผ่านบ้านหาคเหล็ก บ้านทุ่งเหล็ก บ้านคำมอญ บ้านหูก (ซึ่งอยู่ริมเขาหลวงห่างเมืองสุโขทัยไปทางตะวันตกประมาณ ๑๑-๑๕ กิโลเมตร เป็นย่านทางเดินโบราณสายหนึ่ง) แล้วเข้าอำเภอกักริมสาธิต อำเภอยางพระตำบลงามเมืองกำแพงเพชร

พระองค์ไซ้ชื่อสิริท่งเวียงไชยปรวการหน้าข้าศึกเมื่อปีมะเถิง พ.ศ. ๑๕๔๓ วันพฤหัสบดี แรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ (เดือน ๖ ข้างใต้) และมาลงเมื่อสร้างเวียงอยู่ใหม่เมื่อวันอังคารแรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ (เดือน ๗ ข้างใต้) ในเมื่อเวลานั้นตำนานว่าเวียงหรือเมืองนี้ให้ชื่อ กำแพงเพชร โดยที่พระองค์ไชยสิริสร้างเมืองกำแพงเพชรนี้ แก้วในโคกตั้งขวางแคว้นมีกษัตริย์ปกครองถึง

เชียงแสน - ดาวดัก พ.ศ. ๑๕๓๗ - ๑๕๖๖

พริญไชย - พระธาตุกักรหรือขี้ดงกวา

พ.ศ. ๑๕๔๔ - ๑๕๕๔

กัมโพชนครหรือละโว้ - วงศ์โพธิ์นคร
สาพระธาตุกักรหรือขี้ดงกวา

กัมพูชา - พระเจ้าสุริยวงศพรหมเทพ (สุริยวงศกั ๑) พ.ศ. ๑๕๔๕ - ๑๕๕๐

๒๖๗. แล่นนั้นมาหากษัตริย์เจ้าทั้งสองเมืองพี่น้องก็พลัดพรากไกลกันไป

๒๖๘. แล่นนั้นมาหากษัตริย์ไทยเราเคยแตกเป็นสองกษัตริย์

๒๖๗.

๒๖๘.

ความเดิม

๒๖๘. แต่นั้นมาเรื่องไชยปราการแก้วได้ถวัก
วังนบิ์ผู้ตามแต่เดิมมา

๒๖๙. ศักราชได้ ๔๖๔ คัณนิกศัน พระองค์
มหาราวรเดเจ้า ก็นเมืองมณให้ ๒๐ ปี อาวุได้
๒๖ ปี แล้วยกจุติคายไปแล

๒๗๐. ถัดจากพระองค์มหายักษ์ชนะเจ้าตนถูก มี
อาวุได้ ๔๒ ปี จึงเป็นกษัตริย์เสวยเมืองแทน
ในมืองโตนกนกรราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสน
แทนสืบไป

๒๗๑. ศักราชได้ ๔๖๗ คัณนิกศัน สาสภา
พระพุทเจ้าถ่วงไปได้ ๕๐๐๐ ปี

๒๗๒. พระองค์มหายักษ์ชนะเป็นกษัตริย์ ได้ปีหนึ่ง
อาวุได้ ๗๐ ปี

๒๗๓. เดือน ๗ แรม ๗ ค่ำ วันเสาร์ ครึ่งวัน
คาทั้งกลางก็ไปเทียวยังแม่น้ำทุกฤดูจนที่ ได้เห็น
ยังปลาตะเพียนเผือกตัวหนึ่งใหญ่เท่าคันตาล
ยาวประมาณ ๗ วา แล้วเขาก็พากันไปทวนปลา
ตัวนั้นพอ แล้วก็พากันถากมาอาวณมหากษัตริย์
เจ้า

๒๗๔. พระองค์ก็มีอาวุได้ ศักราชเป็นท่อนแยกกัน
กันกันทั่วทั้งเวียงนบิ์แล

อธิบาย

๒๖๘.

๒๗๐. จ.ศ. ๔๖๔ ที่ถูกเป็น จ.ศ. ๗๖๔ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๙๔๐

พระองค์มหาราวรเด (โอรสของพระองค์
ทุกษิต) ซึ่งครองเวียงโยนกนครมาแต่ พ.ศ.
๑๘๓๐ ได้สิ้นพระชนม์ลงในเวียงอก พ.ศ. ๑๙๔๐

๒๗๑. พระองค์มหายักษ์ชนะ โอรสของพระองค์
มหาราวรเดได้เป็นกษัตริย์ครองเวียงโตนก

๒๗๒. จ.ศ. ๔๖๗ ที่ถูกเป็น จ.ศ. ๗๖๗ ตรงกับ
ปีเถาะ พ.ศ. ๑๙๕๗

ศาสนาพระพุทเจ้า หมายถึงระยะเวลาที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีไปและจำนวน ๕๐๐๐
ปี ที่ถูกเป็น ๔๔๔ ปี

๒๗๓. เมื่อความข้อที่ถูกเป็นกษัตริย์ได้ ๗๐ ปี
อาวุได้ ๔๐ ปี

๒๗๔. เดือน ๗ ข้างแรม - เดือน ๕ ข้างขึ้น
แม่น้ำทุกฤดูจน - แม่น้ำตก คำว่า "ปลาตะเพียน"
ในข้อนี้ ผู้ชำนาญภาษาไทยในภาคเหนือ ศรีชัย
สงสรวัดสันถวนิยมเดิมน่าจะจะเป็น "ปลาตะเพียน"
แปลว่า "ปลาไหล" ส่วนปลาตะเพียนนั้นเมื่อ
"ปลาตะเพียน"

๒๗๕.

ความเต็ม

๒๗๖. ครั้นว่าปริภิกษุเสร็จแล้วคั้งนั้น สุวีย
อาฬยก็ตกไปแล้ว ก็ได้อินเสียงเหมือนคั้ง
แผ่นดินคั้งนั้นหวั่นไหว ปะจุคังว่าเวียงโยนถ
นทรวางทั้งซีกเกล็ดอนเจกทั้งไปก็แลแล้ว ก็
หาไปก็ครั้งหนึ่ง ครั้นถึงมีขณินยามก็เจ้าคังมา
เป็นคั้วบสองแล้วก็หาอนั้นแล ถึงปัจฉิมยาม
ก็เจ้าคังมาเป็นคั้วบสาม ทนที่สามนี้คังอ้างว่า
ทุกคร้งทุกครวท ได้ยอมมาแล้ว ถาถนนั้นเวียงโยนถ
นทรวางทั้งซีกก็ขุบจนองเกิดเป็นเมฆองอันใหญ่

๒๗๗. สามกัณคณทั้งหลายอันมีในเวียงนั้น มี
พระมหากษัตริย์เป็นประธาน ก็วิเวศนิมิต
ตกไปไกลทั้งนั้นแล ยังเหลืออยู่แต่เรือนอา
แม่หม้อเผ่าหลังเตียนนั้นแล

๒๗๘. กัณนี้รุ่งแจ้งแล้ว คั้งนี้ขุนพันมาและ
นายบ้านทั้งหลายอันอยู่นอกเวียงนั้นเขาก็กล่าว
กันว่า ไกลทั้งแล้วไปเป็นเหตุคังได้ ได้อินเสียง
เหมือนคั้งเสียงที่ร้องสนั่นหวั่นไหวไปทั่วทั้ง
เวียง คราวเราทั้งหลายจะเข้าไปปฏิบัติให้รู้แจ้ง
ว่าคั้งนี้ ขุนพันมาและนายบ้านทั้งหลายครั้น
ปริภิกษุชาวจะเสร็จแล้ว ท่ากัณหันเข้ามาอยู่
เวียงเพื่อจักดูองค์การคั้งนี้ ๆ ครั้นมาอ้างแล้ว
ก็มีได้เห็นสิ่งใด เห็นแต่มีตัวเข้าไปทั้งนั้น คับ
เห็นเรือนอาแม่หม้อเผ่าหลังเตียน

๒๗๙. เขาก็พร้อมกันเรียกเอาอาแม่หม้อเผ่า
นั้นมา แล้วก็ถามว่า ดูการแม่เผ่าเป็นเหตุการคัง
อย่างไรเวียงและเจ้าบ้านของเราจึงจนลงฉิบหาย
เสียสิ้นคั้งนี้ บ้ายังได้รู้เห็นเหตุการณ์สิ่งใดชา

อธิบาย

๒๗๖. ครั้นว่าปริภิกษุเสร็จแล้วคั้งนั้น สุวีย
อาฬยก็ตกไปแล้ว ก็ได้อินเสียงเหมือนคั้ง
แผ่นดินคั้งนั้นหวั่นไหว ปะจุคังว่าเวียงโยนถ
นทรวางทั้งซีกเกล็ดอนเจกทั้งไปก็แลแล้ว

๒๗๗. สามกัณคณทั้งหลายอันมีในเวียงนั้น มี
พระมหากษัตริย์เป็นประธาน ก็วิเวศนิมิต
ตกไปไกลทั้งนั้นแล ยังเหลืออยู่แต่เรือนอา
แม่หม้อเผ่าหลังเตียนนั้นแล

๒๗๘. กัณนี้รุ่งแจ้งแล้ว คั้งนี้ขุนพันมาและ
นายบ้านทั้งหลายอันอยู่นอกเวียงนั้นเขาก็กล่าว
กันว่า ไกลทั้งแล้วไปเป็นเหตุคังได้ ได้อินเสียง
เหมือนคั้งเสียงที่ร้องสนั่นหวั่นไหวไปทั่วทั้ง
เวียง คราวเราทั้งหลายจะเข้าไปปฏิบัติให้รู้แจ้ง
ว่าคั้งนี้ ขุนพันมาและนายบ้านทั้งหลายครั้น
ปริภิกษุชาวจะเสร็จแล้ว ท่ากัณหันเข้ามาอยู่
เวียงเพื่อจักดูองค์การคั้งนี้ ๆ ครั้นมาอ้างแล้ว
ก็มีได้เห็นสิ่งใด เห็นแต่มีตัวเข้าไปทั้งนั้น คับ
เห็นเรือนอาแม่หม้อเผ่าหลังเตียน

๒๗๙. เขาก็พร้อมกันเรียกเอาอาแม่หม้อเผ่า
นั้นมา แล้วก็ถามว่า ดูการแม่เผ่าเป็นเหตุการคัง
อย่างไรเวียงและเจ้าบ้านของเราจึงจนลงฉิบหาย
เสียสิ้นคั้งนี้ บ้ายังได้รู้เห็นเหตุการณ์สิ่งใดชา

๒๗๙. คำว่า "บ้า" นี้ ผู้จัดทำฎีกาภาษาไทยภาค
เหนือ มีความเห็นว่า น่าจะเป็น "ยา" เพราะ
ชาวเหนือนิยมเรียกหญิงแก่แล้วว่า "ยา" ไม่ใคร่
เรียก "บ้า"

ความเค็ม

อธิบาย

๒๔๐. ถาถนัณธายเฒ่าแก่ก็ชวนว่า เธอป้าก็ยังมี
 คังกล่าวแล ในวันวานนี้ เจ้านายทั้งหลายก็เอา
 ปลาตะเพียนเผือกตัวหนึ่งมาถวายพระมหากษัตริย์เจ้า
 ก็เอาปลานั้นแจกจ่ายกันกินทั่ว
 ทั้งวัง

๒๔๐.

๒๔๑. ในวันหนึ่งถึงเวลาเย็นมา ยังมีมาณพ
 ขาอาบในน้ำหนึ่งถูกจากที่ใดมากับวี ก็มาขอขอ
 เวียนมาที่นั่น แล้วนั้ก็เอาข้าวมาให้ชาววิโลก
 เขาก็มิได้บริโภคถึงอาหารของนั้ เขาที่อาบ
 ว่าสุกรป้าขาวเวียงที่นั้หากันเอาสิ่งใดมาบริโภค
 ดูหอมอร่อยกว่าทั้งเวียงนั้

๒๔๑.

๒๔๒. ป้าก็บอกเขาว่า ขาวเมืองทั้งหลายได้
 ปลาตะเพียนเผือกใหญ่ตัวหนึ่งมาแบ่งกันกินทั่ว
 ทั้งเวียง ว่าคังนั้นมาณพผู้หนึ่งก็ถามว่า ป้ายังกิน
 กับเขาหรือว่ามีได้กินนั้เฒ่า ป้าก็กล่าวว่า ป้า
 เป็นคนเผ่ากะเหรี่ยงแม่หม้ายไม่มีลูก
 มีหลาน ผู้ใดใครเขาจะให้ป้ากินหลานนั้

๒๔๒.

๒๔๓. มาณพผู้หนึ่งกล่าวว่า ป้ามิได้กิน
 ก็ดีแล้ว ป้าอย่าได้ขอแลกกับเขาทองนั้ ว่าคังนั้น
 แล้วประมาณครู่หนึ่ง มาณพก็กล่าวว่า ข้าจัก
 ไปเที่ยวสักครู่หนึ่ง พอมาณพผู้หนึ่งจะไปก็กล่าว
 อังกับชายแม่หม้ายว่า ข้าหากหลานไปแล้วมี
 เหตุการณ์สิ่งใดบังเกิดขึ้นก็ดี ข้ามิได้ลืมยก
 หลานนั้มาเลี้ยงดูไปนั้เฒ่าว่าคังนั้นแล้วก็
 หนีไป

๒๔๓.

๒๔๔. แล้วป้าก็เข้าไปนอนอยู่ประมาณครู่หนึ่ง
 แล้วก็ได้ตื่นเมื่อถึงวันพรุ่งนี้เป็นคังเวียง
 หล่นลงไปเป็นท่อนักตัวอันนั้ ก็ถูกจากพื้น
 ขึ้นแล้วก็นำคิดแต่ใจเรื่องความฉุนนี้แล้ว

๒๔๔.

ความผิด

ก็ถลันเข้ามาชนเสื้อตัวเก่า เสื้อตัวนั้นก็ดังไปดังกลางคันคำเข้าดังมาดังสองที ปีก็ถูกออกไปสู่ถึงประตูเวียน ก็คิดอ้างหาถานผู้เฒ่าออกครึ่งหนึ่ง ก็ถลันเข้ามาชนเป็นกำรวมสอง เสื้อตัวนั้นก็ดังไป ๆ จวนถึงอร่ามยิ่งกว่าแต่ก่อน บ้างก็ถลันถลันเข้ามาชนก็ถูกออกไปดังหัวบันได ก็มองไปทางทิศใต้ทิศเหนือ ก็เห็นแม่น้ำท่วมไปตลอดทั้งเมือง

๒๑๕. ขุนพันเอกและนายบันทึงหลายก็ถามว่า ปลาตะเพียนเผือกตัวนั้นโตประมาณเท่าใด

๒๑๖. ข้าแต่แม่กั๊กจ๋าว่า ปลาโตเท่านี้ได้เห็นปลาตัวนั้น แล้วเขาทั้งหลายได้ลากเอาปลาตัวนั้นมาทอดเป็นทางน้ำ ว่าตัวนั้นมันโตได้ชื่อว่าแม่ลาก ปลาแม่

๒๑๗. เมื่อนั้นเขาใจทนถามว่า ประมาณคนเผ่านี้คิดเสียหน่อย บักรเวรจัดประมาณ ว่าตัวนั้นแล้ว เขาก็พร้อมกันเอาเอาเผ่าผู้เฒ่าไปเลี้ยงดูเสียให้บริบูรณ์ แล้วเขาก็กวาดหัวพระยาต่างประเทศ ประเทศหนึ่ง เขาก็กวาดหัวพระยาเมืองไซมอนราอันเมืองมุล แล้วเขาก็กวาดหัวราชชนนีบ้านเมือง

๒๑๘. ครั้นนั้นพระยาสุวรรณดี ถูกพระยาสุวรรณดีพาขึ้นเมืองไซมอนราอันที่นั้นคือกันมานับมิได้ขาด

๒๑๙. เหตุฉะนั้นเขาก็ปรึกษาร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวแล้วเขาก็เอาโคจรแก่บ้านบุญผู้หนึ่งชื่อว่า ขุนลัง บ้างให้เป็นใหญ่แก่เขาทั้งปวง

อธิบาย

๒๑๕.

๒๑๖. แม่น้ำลากอยู่ตามท่าข้าวเปลือก ข้าเออแม่จัน จังหวัดเชียงราย เป็นภาษาหนึ่งของแม่ลาก ว่าโดยเหตุการณ์ธรรมชาติน่าจะเป็นเพราะครั้งนั้นถ้ำแม่ลากเกิดน้ำท่วมอย่างใหญ่หลวง โหลหลากเข้าไปตามร่องแม่ลาก จนท่วมทั้งเมืองโดยนครจนถ่มจมนักได้

๒๑๗.

๒๑๘.

๒๑๙. ชาวเมืองโอบกนครที่ไม่ประสบอุทกภัยได้พร้อมใจกันแต่งตั้งหัวหน้าบ้านบุญ ชื่อ ขุนลัง ขึ้นเป็นผู้ปกครอง

ความเดิม

อธิบาย

๒๕๐. ศักราชได้ ๓๗๖ ปีวิบุณยวาท์ เดือน ๔
ออก ๑ ค่ำ วันอังคาร เวลาเช้าตรู่พร้อมกัน
สร้างเวียงอุกหน้จิมม้งน้ำแม่ของกัศวะวันศก
มีนศะวันออกเวียงโยนกนครเก่า คือ ว่า เวียง
อันจนไปแล

๒๕๑. ครั้นสร้างนริบูรณแล้วก็ให้ขุนสังคังอยู่
เป็นใหญ่แก่บ้านเมืองแห่งเขา แล้วยกเวียงว่าเวียง
ปรีกษา นั้นแล

๒๕๒. แต่เมื่อมาภกณคหวิธเจ้าอันเสวยราชสมบัติ
เมืองโยนกนครครองเสวยทั้งคิงแก่ปฐม มีสิ่งท
นวิกรมเป็นต้นมาตั้งให้เป็นเมืองพันธุถึงก
คิศาธ ถัดสืบสืบสาขมาได้ ๔๔ วาขงศ์ และ
มาสิ้นเชื้อคราวนั้นแล แล้วย้ายไปภกษากวังศ
นภกคหวิธอันเป็นอันสิ้นสกุลลง

๒๕๓. ตั้งแต่นั้นต่อไปไพร่แดงเมืองค้อไปแล

๒๕๔. ศักราชได้ ๓๗๗ ปีวิบุณยวาท์ ขุนสังคัง
ได้เป็นเจ้าเมืองแล้ว ก็ชักชวนไพร่บ้านพลเมือง
ทั้งหลาย ถอยสร้างนทานเจ็ดกวมที่พระพุทธรเจ้า
มานอน แล้วเอวภกษารัตนบุรีไว้ที่นั้น พระองค์
ทำนวยวีสถานทานตั้งได้ชื่อว่า ราชเจ้าคยขัน
นั้นแล ก็มิได้ตั้งชื่อเวียงแต่จนครนั้นแล กระทำ
เสร็จแล้วก็ถอยกองทำนวยวีสถานตั้งเวียงนริบูรณ
เดือน ๖ เพ็ญวันศุกร์

๒๕๐. จ.ศ. ๓๗๖ ปีวิบุณยวาท์ จ.ศ. ๓๗๗ ตรงกับ
ปีเถาะ พ.ศ. ๑๕๕๗ เดือน ๔ ข้างเพ็ญ ๓ เดือน
๖ ข้างใต้ เวียงโยนกนครอุกหน้จิมม้งน้ำแม่ไป
กันวันเสาร์ เดือน ๕ ต่อมาถึงวันอังคารขึ้น ๗ ค่ำ
เดือน ๖ ชาวเมืองได้รวมใจกันสร้างเมืองขึ้นใหม่
อีกเมืองหนึ่งริมแม่น้ำโขงฝั่งตะวันตก และอยู่
ทางทิศตะวันออกของเวียงโยนกเดิม

๒๕๑. เมืองใหม่มีชื่อชื่อว่า เวียงปรีกษา (อัน
หนึ่งเรียกเวียงตึกษา)

๒๕๒. จำนวนกษัตริย์ ๔๔ องค์นั้นแลกระษัตริย์
เวียงโยนกนคร (ดูบัญชีท้ายเรื่องมณฑล ๑)

๒๕๓.

๒๕๔. จ.ศ. ๓๗๗ ปีมะแม ตรงกับ พ.ศ. ๑๕๕๘
ขุนเจ้าเมืองพร้อมกันราษฎร ได้สร้างราชคฤ
ษณ์หนึ่ง ทำนวยวีสถานตั้งเวียงนริบูรณในเวียง
ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (เดือน ๔ ข้างใต้) เวียง
ชื่อราชคฤษณ์คยขัน

เจ็ดคยขันหรือคยขันนี้อยู่ปากน้ำแม่คำ
ริมแม่น้ำโขง ได้ทำการอันเกษมอันสง
ประมาณ ๓ กิโลเมตรเศษ

พระพุทธรเจ้าในที่นั้นจะหนาดถึงพระธา
ตัทธนาดี กษัตริย์องค์ที่ ๒ แห่งเวียงโยนกนคร
และเอกราชคฤษณ์เป็นเส้นพระศกของพระองค์

ความเดิม

๒๕๕. ศักราชได้ ๓๔๖ ศักราชเมืองเขมร
เมืองนครได้ ๑๑ ปี ก็จุติสาธิตไปแล้ว

๒๕๖. ยังมีกษัตริย์อยู่หนึ่งชื่อ ว่า ขุนนางขุนกัน
เมืองนครได้ ๑ ปี ศักราชได้ ๔๕๒ ศักราช
สาธิตไปแล้ว

๒๕๗. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๕ ปี ศักราชได้
๕๐๐ ศักราชเมืองเขมร ก็จุติสาธิตไปแล้ว

๒๕๘. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๘ ปี ศักราช ๕๐๗
ศักราชเมืองเขมร ก็จุติสาธิตไปแล้ว

๒๕๙. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๑๐ ปี ศักราชได้
๕๑๖ ศักราชเมืองเขมร ก็จุติสาธิตไปแล้ว

๓๐๐. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๕ ปี ก็จุติสาธิตไปแล้ว

๓๐๑. ขุนนางกันเมืองนครได้ ศักราชได้ ๕๒๐ ศักราช
เมืองเขมรได้ ๑ ปี ก็สาธิตไปแล้ว

๓๐๒. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๕ ปี ศักราช ๕๓๐
ศักราชเมืองเขมรได้ ๑ ปี ก็สาธิตไปแล้ว

๓๐๓. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๕ ปี ศักราชได้ ๕๓๕
ศักราชเมืองเขมรได้ ๑ ปี ก็สาธิตไปแล้ว

๓๐๔. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๕ ปี ศักราชได้ ๕๓๙
ศักราชเมืองเขมรได้ ๑ ปี ก็สาธิตไปแล้ว

๓๐๕. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๖ ปี ศักราชได้ ๕๔๕
ศักราชเมืองเขมรได้ ๑ ปี ก็สาธิตไปแล้ว

๓๐๖. ขุนนางกันเมืองนครได้ ๗ ปี ศา

อธิบาย

๒๕๕. จ.ศ. ๓๔๖ ปีฉลู ตรงกับ พ.ศ. ๑๕๖๗
ขุนนางกันเมืองนครได้ ๑๑ ปี วิชาญ
ก็ถึงแก่กรรม

๒๕๖. จ.ศ. ๔๕๒ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๓๕๒๓ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๕๗๓

๒๕๗. จ.ศ. ๕๐๐ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๐๐๑ ตรงกับ
ปีเถาะ พ.ศ. ๑๕๗๒

๒๕๘. จ.ศ. ๕๐๗ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๐๗๑ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๕๘๘

๒๕๙. จ.ศ. ๕๑๖ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๑๖๑ ปีมะเมีย
ตรงกับ พ.ศ. ๑๕๙๗

๓๐๐. ขุนนางกันเมืองนครใน พ.ศ. ๑๖๐๑

๓๐๑. จ.ศ. ๕๒๐ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๒๐๑ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๖๐๑

ขุนนางกันเมืองนคร พ.ศ. ๑๖๐๑

๓๐๒. จ.ศ. ๕๓๐ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๓๐๑ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๖๐๑ ขุนนางกันเมืองนคร

๓๐๓. จ.ศ. ๕๓๕ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๓๕๑ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๖๐๕ ขุนนางกันเมืองนคร

๓๐๔. จ.ศ. ๕๓๙ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๓๙๑ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๖๐๙ ขุนนางกันเมืองนคร

๓๐๕. จ.ศ. ๕๔๕ ปีฉลู ตรงกับ จ.ศ. ๔๔๕๑ ตรงกับ
พ.ศ. ๑๖๑๕ ขุนนางกันเมืองนคร

๓๐๖. ขุนนางกันเมืองนครใน พ.ศ. ๑๖๑๕

ความเดิม

ไประโคกันนั้น ครั้นต่อมาอีกหลายปีเมืองโยนก
นครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสน ตลอดจนมาฉะ
ดังเป็น เวียงปัวนาและอยู่มาได้ ๘๓ ปีแล้ว

อธิบาย

๑๖๕๑ อาจจะเป็นระยะเวลาที่ขุนสุโขได้ปกครอง
สืบมาจนถึงแก่กรรมก็ได้ และต่อจากนั้นเวียง
ปัวนาอันมีชาวเผ่าไทเมือง คงสถอยู่ในความ
ปกครองของพระเจ้าเมืองฟ้าธรรมจักร (พ.ศ.
๑๖๖๕ - ๑๗๓๕) แห่งเวียงท้าวสุทนต์เงินช้าง
(เชียงแสน) ซึ่งเป็นบรรพบุรุษองค์หนึ่งของ
พระเจ้าเม็งราย

๓๑๒. ขุนผู้ครองเวียงปัวนา ๑๖ คนนี้ไม่ปรากฏ
ในตำนานว่าเป็นเครือญาติเกี่ยวดองกัน แต่ละคน
อาจได้รับแต่งตั้งขึ้นตามวิบุลยคุณวิบุลย์ได้
ถ้าเป็นเช่นนั้นไว้ว่า เป็นการปกครองอย่างระบอบ
ประชาธิปไตย อันมีจีนไท่ แก้วนั้น ฉานนา เมื่อ
ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗

๓๑๓. กล่าวตำนานเมืองโยนกนครราชธานีไชย-
บุรีศรีช้างแสนสืบต่อนี้หนึ่ง แต่ก่อนก่อนแล

๓๑๓. จบตำนานสิ่งหนวาคิณการแห่งราชวงศ์ไท
เมือง

บัญชีสำเนาเลข ๑
สำหรับบันทึกวัดถ้ำเขาวงกต

ลำดับ	พระนาม	พุทธศักราช	ปีนักษัตร		เวลาวันออก ปี	หมายเหตุ
			ม	ว		
๑.	พระยาสิงหนตราช	๔๓๓	—	—	๔๐๔	ใช้ใบระดกหรือปฐม ศักราช
๒.	พระยาพิชัย	๔๓๒	๔๒	๗๑	๒๕	ได้รับยกย่องเรียก “พระ- พุทธเจ้าแห่งเรา”
๓.	พระยาสุทนต์	๔๖๔	๒๐	๑๒๐	๔๐๐	เริ่มใช้พุทธศักราชใน พ.ศ. ๔๖๔
๔.	พระนารายณ์	๖๖๐	๔๖	๕๗	๕๒	ได้อพยพโยนนาคราชแยก ไปสร้างเวียงโยนนาคราช เมืองมุล (เขื่อนขันธ์)
๕.	พระองค์เจ้า	๗๑๒	๕๘	๘๕	๓๔	
๖.	พระองค์เจ้า	๗๑๓	๖๑	๘๘	๓๗	
๗.	พระองค์เจ้า	๗๒๐	๕๘	๗๕	๓๗	
๘.	พระองค์เจ้า	๗๗๖	๕๖	๕๘	๒	
๙.	พระองค์เจ้า	๗๗๘	๕๒	๕๐๐	๕๘	
๑๐.	พระองค์เจ้า	๗๗๖	๗๑	๕๐	๒๐	
๑๑.	พระองค์เจ้า	๗๕๕	๖๒	๗๑	๑๕	
๑๒.	พระองค์เจ้า	๗๗๓	๖๓	๗๐	๑๗	
๑๓.	พระองค์เจ้า	๗๗๕	๕๘	๗๒	๑๕	
๑๔.	พระองค์เจ้า	๕๓๐	๕๖	๗๑	๑๕	
๑๕.	พระองค์เจ้า	๕๓๗	๕๒	๖๗	๑๖	
๑๖.	พระองค์เจ้า	๕๓๒	๕๐	๗๓	๓๓	
๑๗.	พระองค์เจ้า	๕๖๕	๖๖	๗๓	๒๕	
๑๘.	พระองค์เจ้า	๕๕๐	๕๘	๗๒	๑๕	
๑๙.	พระองค์เจ้า	๑๐๐๖	๕๒	๖๕	๑๗	
๒๐.	พระองค์เจ้า	๑๐๒๓	๕๖	๗๑	๑๖	
๒๑.	พระองค์เจ้า	๑๐๓๕	๕๖	๗๒	๑๗	
๒๒.	พระองค์เจ้า	๑๐๕๔	๕๒	๗๑	๑๕	
๒๓.	พระองค์เจ้า	๑๐๗๒	๕๘	๗๐	๑๗	

ลำดับ	พระนาม	พุทธศักราช	ข้ามมาครองราชย์		เวลาครองราชย์ ปี	หมายเหตุ
			เมื่อ	ถึง		
๒๔.	พระองค์สม	๑๐๗๗	๕๒	๖๖	๑๔	
๒๕.	พระองค์สวน	๑๑๐๒	๕๐	๖๕	๑๗	
๒๖.	พระองค์แก้ว	๑๑๒๐	๔๗	๖๕	๒๐	
๒๗.	พระองค์พรหม	๑๑๔๑	๕๓	๖๕	๑๒	
๒๘.	พระองค์ฟู	๑๑๕๓	๓๖	๕๗	๑๒	
๒๙.	พระองค์น	๑๑๖๕	๓๐	๕๗	๑๗	
๓๐.	พระองค์วรม	๑๑๗๒	๑๗	๖๗	๕๐	รัชกาลสุดท้ายของพระองค์ สิ้นหรือบิณฑกของพระองค์ วรม เลิกใช้ยศกษัตรา เปลี่ยนเป็นใช้ยศกษัตรา คือ จุล กษัตรา ในทุกวันนี้ และในปีเดียวกันนี้ลาวจก ปฐมวงศ์ของพระเจ้าเมือง ได้สร้างเมืองหลวงนครเว ียง (เวียงแสน) ขึ้น
๓๑.	พระองค์มังค	๑๒๓๕	๓๕	๗๕	๕๐	
๓๒.	พระองค์มังแสน	๑๓๗๑	๕๕	๗๐	๒๕	เป็นอนุชาของพระองค์มัง ค
๓๓.	พระองค์มังสม	๑๓๐๖	๗๒	๗๕	๓	เป็นอนุชาของพระองค์มัง แสน
๓๔.	พระองค์ก	๑๓๑๕	๕๑	๖๗	๑๗	
๓๕.	พระองค์กน	๑๓๓๑	๔๓	๗๑	๒๗	
๓๖.	พระองค์ชัย	๑๓๕๕	๓๐	๕๐	๒๐	
๓๗.	พระองค์จ	๑๓๗๔	๓๒	๕๖	๑๕	
๓๘.	พระองค์ช	๑๓๙๒	๒๕	๕๗	๑๕	
๓๙.	พระองค์พ	๑๔๑๑	๒๗	๕๕	๑๖	
๔๐.	พระองค์พ	๑๔๒๖	๒๖	๕๒	๑๕	
๔๑.	พระองค์เพ	๑๔๔๐	๒๔	๕๒	๑๗	

ลำดับ	พระนาม	รูปหล่อกักราช	ฐานมาศครองราชย์		เวลาครองราชย์ ปี	หมายเหตุ
			แก่	ถึง		
๔๒.	พระองค์พี่แก้วราช	๑.๕.๕๗	๑.๗	๗.๖	๒๗	ระยะแรกครองราชย์ได้ ๒ ปี เมื่อเมืองเก่าของคำคุณเมือง เสลาต้องไปอยู่เมืองสีทรวง ๑๕ ปี ทรงหนขุนนางราชโอรส ชนะชนะคำ จึงได้กลับมา ครองเมืองโอรสเป็นระยะ ที่สองอีก ๒.๕ ปี และทรงหน ขุนนาง ได้แตกไปสร้างเมือง ไชยปราการ
๔๓.	พระองค์ลูกขี้	๑.๕.๑๕	๕.๕	๗.๐	๑๖	
๔๔.	พระองค์แก้วราช	๑.๕.๓๐	๕.๖	๖.๗	๒๑	
๔๕.	พระองค์มหาชัยชนะ	๑.๕.๕๑	๕.๒	๕.๕	๗	เรื่องโอรสคนแรกถูกน้ำท่วม ถ่มขืนในถิ่นวันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีเถาะ พ.ศ. ๑๕๕๗

บัญชีหมายเลข ๒
ลำดับชั้นผู้ทรงส่วนแบ่งปัน

ลำดับ	นาม	บุตรหรือท้าว	อายุ		จำนวนปี ปกครอง	หมายเหตุ
			แต่	ถึง		
๑.	ขุนคลัง	๑๕๕๗	—	—	๑๑	เวรกรรมวังหลวงปรีชา
๒.	ขุนช้าง	๑๕๖๗	—	—	๗	
๓.	ขุนอาน	๑๕๗๓	—	—	๘	
๔.	ขุนทวน	๑๕๗๒	—	—	๗	
๕.	ขุนตม	๑๕๗๘	—	—	๑๐	
๖.	ขุนทม	๑๕๘๗	—	—	๕	
๗.	ขุนตม	๑๖๑๑	—	—	๗	
๘.	ขุนตม	๑๖๐๗	—	—	๕	
๙.	ขุนจัน	๑๖๑๑	—	—	๔	
๑๐.	ขุนตม	๑๖๑๔	—	—	๕	
๑๑.	ขุนจัน	๑๖๑๗	—	—	๖	
๑๒.	ขุนตม	๑๖๒๒	—	—	๓	
๑๓.	ขุนตม	๑๖๒๔	—	—	๓	
๑๔.	ขุนอาน	๑๖๓๑	—	—	๔	
๑๕.	ขุนอาน	๑๖๓๔	—	—	๕	
๑๖.	ขุนอาน	๑๖๓๔	—	—	๑๓ปี	

สารบัญค้นเรื่อง

ใน

ตำนานสิงหนวัติกุมาร

ฉบับสอบค้น

ก

กรม - พระองค์ ๑๐
กวีฉันทนา - สถานที่ ๑๕
กนัตวีย์ - วงศ์วิจารณ์ ๑ อังที่ ๖๕
กัมโพธิ์ - แก้ววัน ๑๒
กัมโพธิ์นคร ๑๗, ๕๓
กัมมโล - ภูมิ ๑๗, ๕๒
กาวีฉติศราช - พระยา ๖๗
กาชยปมาตงก์ - พระ ๕๕
กำแพงเพชร - เมือง ๕๑
กำแพงใหญ่ - เมืองจีน ๒๐
กันธอ (นานหัว) - พระเจ้า ๑๕
กุกกุกกุก - แม่แก้ว ๑๒
เกลา - พระองค์ ๖๐
เกิงจิรวา - พระองค์ ๕๖
แก้ว (หรือ) ๑๖
แก้ว - พระองค์ ๕๗
แก้วสุภา - นาง ๕๔

ข

ขงช่อ ๑๗
ขรท - คำว่า ๒๔
ขอมคำ - พระยา ๑๓

ข้าพระ ๕๒

ขุนเมือง - พระเจ้า ๒๕, ๒๗

ขุนหลวง - คำว่า ๒๕

ค

คง - ขุน ๕๕
ควน - เมือง ๕๒
คัง - ขุน ๕๗
กณโฆสก - คำว่า ๗๕
คำสมอสมบ่ง ๕๑
แก้วใหญ่ ๘ แก้ววัน - ในประเทศจีน ๒๐

จ

จวนซีโจวฮัง - พระเจ้า ๒๐
จวน - พระองค์ ๕๗
เงิน - พระองค์ ๕๗
เงี้ยว (หรือ) โทงใหญ่ ๓

ฉ

ฉก - แก้ววัน ๒๐

จอม - ขุน ๕๕

ฉิน - ขุน ๕๕

ฉิน - คำว่า ๒๐

จีนฮ่องต้ง - พระเจ้า ๑๕, ๒๐

จีนฮ่องต้ง - ปฐมราชวงศ์จีน ๑๕

จุฬศักราช - การตั้ง ๔, ๖๔

ข

ขง - ขุน ๔๕

ขนชาติไทย - ตามมติของนักประวัติศาสตร์ ๑

ขม - พระองค์ ๗๒

ค

คาง - ขุน ๔๕

ชาติ - พระองค์ ๕๖

ชาบ - พระองค์ ๗๑

ชิง - ขุน ๑๐๐

ชิน - พระองค์ ๔๕, ๗๒

ชินกะ - พระเจ้า ๒๕, ๒๗

ชีวกวราช (สุวชีวกวราช) - พระธิดา ๗๗

เชิง - พระองค์ ๕๕

เชียงตู - เมืองหลวง ๒๑

เชียงวราช - เมือง ๗๗

เชียง - พระองค์ ๕๒, ๕๕

ไชยณาราช - พระองค์ ๕๒

ไชยสิริ - พระองค์ ๗๕, ๗๖

ด

ดอ - มควัน ๒๐

ด

ดวน (หรือ) แดว ๑

ด

ดอ - กุ๊ก ๔๗

- จอมกษัตริย์ ๗๗

- จอมกษัตริย์ (จอมกษัตริย์) ๗๗

- ขุน ๕๒

- ชิน ๕๔

- ชิง ๗๑

- คาย (คาย) ๔๑

- คาง ๔๕, ๔๖

- ปู่เจ้า ๒๕, ๕๒

- ผาผืนผาผืน ๕๒

- ช้าง ๕๒

- ชะวี่ ๗๑

- สามเจ้า ๒๕

ด

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ด

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ด

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

ดิ่งหวัด - นาง ๔๐

เทือน (หรือ) ที - ตำรา ๑๘

ไทย - พวกล้อพหุมาอยู่ ณ บริเวณลุ่มน้ำ
พหุมาบุตร บริเวณลุ่มน้ำอิรวดี ลุ่มแม่น้ำ
คง (สาละวิน) ลุ่มแม่น้ำโขง ๑๑
ไทยน้อย ๓
ไทยใหญ่ (เมียว) ๓

ข

นครไชยศรีโบราณ - เมือง ๖๗
นครเขื่อน ๒๔, ๒๗
นาคพันธุ์สิงหนวัติสาร ๓๒
น่านเจ้า - อาณาจักร ๒๓
น้ำแม่ระ ๕๔

ค

บุคคลอันใหญ่ - ทางลัทธิศาสนาในเอเชีย ๑๗
บุปผารามวิหารสวนดอก - วัด ๕๓
บุตโอง - พระเจ้า ๑๖
โบราณศักราช ๑๕, ๓๔
โบราณ - ถกพระธรรมขึ้นสู่โบราณ ๖๐

ด

ปฐมวงศ์ - ศาสตร์จีน ๑๑
ปฐมวงศ์ - นาง ๓๖
ปลาตะเพียน (หรือ) ปลาไหล ๔๔
ป่า - แม่น้ำ ๒๐
ปี - นักคิดกับทฤษฎีศักราชของไทยฝ่ายเหนือ
และฝ่ายใต้ ๑
ปีใหม่ - นับเดือนฮั่นเป็นต้นปี ๑๐
ปู่เจ้าอาวจาก ๔๑
โป่งเทม (หรือ) โป่งทวี ๕๐

ค

แผ่นดินไหว ๓๕

ค

คณ - พระองค์ ๖๓

ค

พหุมาบุตร ๑๗, ๔๕
พระธาตุคอกสูง ๔๑
พระธาตุคอกเจ้า ๕๖
พระปิโตนเจดีย์ ๖๗
พระพุทธรูปมาจารย์ ๕๖
พระพุทธรูปนิพพานกับศาสนาพระเจ้า - เรื่อง ๗๐
พระพุทธรูป - การสร้าง ๕๓
พระมหากัสสป - นิพพานในละแวกภูเขา

๓ ปี ๔๔

พน - พระองค์ ๑๔
พวน - พระองค์ ๖๓
พัง - พระองค์ ๗๒
พังควา - พระเจ้า ๑๗
พัน - พระองค์ ๕๕
พันธนดี - พระยา ๓๖
พันธุนาคราช ๓๐
พันนา - ชุน ๕๕
พัง - พระองค์ ๖๐, ๗๒
พืธ - บรรจุพระบรมธาตุ ๔๑
พิมพิสาร - ราชนคร ๒๗
พุกาม - เมือง ๖๔
พุทธรักษา ๑๑
เพ็ญ - พระองค์ ๗๒
แพง - พระองค์ ๖๒

เวียงป่าเป้า ๕๐
 เวียงพาน (หรือ) เวียงพานคำ ๙๐
 เวียงโยนกนคร - อุบลนครถาวรเป็นเมืองใหญ่ ๕๙
 เวียงศรีทวง ๗๙
 เวียงหริภุญไชยเงินยาง - เมือง ๖๕
 เวียง - พระองค์ ๕๙
 เวียง - พระองค์ ๕๗

ศ

ศก - คำว่า (ที่ใช้กำกับศักราช) ๓๙
 ศรีธวัช - น้า ๕๐
 ศรีทวง - เมือง ๕๒, ๕๙
 ศรีพิชัยราชพรหมเทพ - ท้าว ๖๙
 ศักราช - กับเกณฑ์เก็บบ ๕๒
 ศักราชไทย - ในแหลมทอง ๙
 ศักราชไทยเดิม ๕๐

ส

สม - พระองค์ ๖๒
 สมัยเอื้อคึก ๕๑
 สมุทฤทธิ - พระเจ้า ๖๙
 สร้อยฟ้า - พระยา ๕๗
 สร้อยฟ้า - พระยา ๕๗
 สวณ - พระองค์ ๖๒
 สันทราย - หมู่บ้าน ๗๐
 สวรรุ - แม่น้ำ ๒๙
 สาดะวัน - แม่น้ำ ๒๙

สิงหนวัติอุบลาร ๒๗, ๓๓, ๓๖
 สี - พระองค์ ๖๒
 สุข - ขุน ๕๐๐
 สุทธิ - ขุน ๕๐๐
 สุธรรมวดี - เมือง ๕๐
 สุวรรณโคมคำ - แม่น้ำ ๒๙
 - เมือง ๒๕

เสถวัน - มณฑล ๒๐
 เสนกะราชา - พระเจ้า (ทรงพิงอุบลศักราช) ๖๙
 เสียม - คำว่า ๗๙

ท

ทองทัน - เมือง ๕๐
 ทาญเสื่อ - ขุนทวง ๒๖
 หริภุญไชยเงินยาง - เมือง ๕๒

ธ

ธศุกราช - พระยา ๓๖, ๔๗
 ธนุทธธรรมราช - พระยา ๖, ๖๙
 ธโนธามังคัล - พระเจ้า ๕๐
 ธารดาว - คำว่า ๒
 ธิทธิ - ขุน ๕๐๐
 ธิพนิจิต - คน ๕๐
 ธิมนกเสถวันกร - เมือง ๓๒
 ธิไทย ๕๐

ด

ด้นโกโจสงัด - พระเจ้า ๒๐

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาสานักงาน

ห้องพิมพ์โรงพิมพ์ที่สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ถนนสนามหญ้า กรุงเทพมหานคร

นางสาวระนอง บุตรบุตร ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

พ.ศ. ๒๕๔๖

๒๕ ๕๕ ๕๕

